1.13

DISSERTATIO JURIS PUBLICI INAUGURALIS,

DE

PACIS RELIGIOSÆ CONSTANTIA ET PERPETUITATE,

Quam

Divinâ favente Clementiâ,

MAGNIFICI atq; AMPLISSIMI JCONSULTORUM Ordinis

indultu,

in Illuſtriſſima EBERHARDINA,

SUB PRÆSIDIO

DN. GABRIEL. SCHWEDERI,

U. J. D. Sacri Cæſarei Palatii Comitis, Sereniſs. Würtemberg. Ducis Conſiliarii, Placitorum Feudalium & Juris Publici Profeſſoris Ordinarii.

PRO LICENTIA,

Summos in utroq; Jure honores ac Privilegia capeſſendi,

H. L. Q. C.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Die 4. Martij.

Publicè Eruditorum Examini ſubmittit

JOHANNES ALEXANDER Chriſt / Lipſ. Miſn.

TUBINGÆ,

Typis Viduæ GEORG. HENRICI REISII.

ANNO R. S. MDCCVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Q. D. B. V.

THES. I.

Vti ſine religione cultusque divini curâ nulla diu felix eſſe poteſt Reſpublica, imo ſine eâ vix ulla hominum ſocietas conſiſtere poteſt, cum ſine eâ nullum inter Cives ſociosque ſit concordiæ vinculum, nulla ſecuritas Contractuum, ac hinc non male illa unicum Rerumpublicarum fulcrum & vinculum audiat; ſic negari ſanè nequit, quin utiliſſimum, maximeque optandum foret, ſi in toto, quà patet, orbe Chriſtiano una modo, eaque vera ac orthodoxa vigeret Religio, hæc enim ſola eſt, quæ in officio Imperantes & parentes continet, membra ſocietatis jucundiſſimo nexu conſtringit, & ſanctiſſimis regulis Reipubl. fundamenta, felicitatemque complectitur. Magiſtratum enim & autoritate divina munitum, & à Civium potentiorum ictu ſecurum præſtat, aſſerit ipſi jura, privilegia, honorem, fidem, & obſequia, atque adeò in tuto collocat eorum vitam, ut nequidem Tyrannos impune occidere liceat. Hector. Gothofr. Masius *in Intereſſe Princip. circa Religionem Evangel. cap.* 2. Et nulla quidem Religio tam honorifice de Magiſtratu Politico ſentit, Regnumque ac Principum autoritatem magis ſtabilit, quam Religio Lutherana, ut præclarè oſtendit modò laudatus Masius *d. tr. cap. 4.* Sed cum juxta effatum Apoſtoli *1. Corinth. 11. ℣ſ. 19.* oporteat eſſe hæreſes & ſchiſmata, ut qui probati ſunt manifeſti fiant, magis optandum, quam ſperandum eſt, ut una ubique locorum obtineat ac vigeat Religio, & poterunt hinc etiam plures diverſæ religiones ſalvâ conſcientia à Principe in Republic.

tolerari, dummodo non abſolute Libertiniſmus h. e. vaga & omnimoda quamcunque Religionem amplectendi licentia concedatur, quam maxime fovent, qui hominem in quavis Religione ſalvari poſſe delirant, ut FRANCISCUS PUCCIUS, Filidinus, edito libro *de Chriſti Servatoris efficacitate in omnibus & ſingulis hominibus, quatenus homines ſunt*, (quem confutavit LUC. OSIANDER, Eccleſiaſtes Aulæ Würtemberg. & Conſiſt. Aſſeſſor. vid. ejus *Hiſtor. Eccl. Cent. XVI. Libr. 4. c. 46.*) Autor libri *de Religione Medici*, qui eſt THOMAS BROWE, EDUARDUS BARO HERBERT de CHERBURY tr. *de Religione Gentilium Amſtelod. Anno 1668. excuſo cap. 15. & 16.* inprimis, cujus improbam ſententiam JOHANN. MUSÆUS *Jenæ* publicata diſſertatione refutavit; Item Autor tractatus Theologico-Politici *de libertate Philoſophandi*, qui creditur eſſe BENEDICTUS SPINOSA, converſus & perverſus Judæus: nec non PETRUS POIRETUS, de quo Plur. Reverend. & Digniſs. Dn. Cancellarius Univerſitatis hujus D. JÆGERUS, in *Proœm. Comparationis Theologiæ Aug. Confeſſ. cum Theologia hodierna Fanaticorum* ſcribit, quod in omni Religione, quorum tantus hodie eſt numerus, ſalutem ſtatuat; imo in Turcis, Judæis & Gentilibus illuminatos, ſanctos & adeptos non minus afferat, quam inter Chriſtianos. Quibus paulo ſaltem meliores ſunt, qui hominem in quavis Religione Chriſtiana, dummodo in JEſum Chriſtum ſe credere profiteatur, ſalvari poſſe ſtatuunt. ut DANIEL ZWICKERUS, STEPHANUS CURCELLÆUS, JOH. STOINSKY, & qui parum ab his abfuit HUGO GROTIUS, nec non CHRISTIANUS DREIERUS, Prof. Regiomontanus, qui quicquid eſt Chriſtianorum in orbe Symbolum Apoſtolicum profitentium in unionem Eccleſiaſticā recipere voluit. Talis enim Religionum confuſio & ſyncretiſmus Reip. non poteſt non plurima afferre incommoda & mala. Id quod ſuo quoque damno experta eſt Germania noſtra poſtquam Religionem Chriſtianam amplexa, quod, quo tempore primum contigerit, in ambiguo eſt, aliis jam Apoſtolum Thomam Evangelium in Germania annunciaſſe exiſtimantibus. vid. CONRING. *de Conſtit. Epiſc. th. 2. 3.* aliis Seculo VII. illam in Suevis, Bojis, & Francis, Doctoribus Columbonā & ejus Diſcipulis, Kiliano, Würtzburgenſi, & Florentio, Argentinenſi Epiſcopis, cœpiſſe & introductam eſſe autumantibus. vid. SPANHEIMII *Intro-*

duct.

Just. ad Hiſtor. Eccl. P. 2. pag. 582. ſed oſtendit PAULUS HACHENBERG, *Diſſ. 8. de German. media.* maturè Germaniam Cis-Rhenanam, Provinciam Romanorum, ad Chriſtum converſam, ac tenet haud inanis fama, Maternum divi Petri juſſu veniſſe in Germaniam, noviſque ſacris populum alligaſſe, cujus proinde monumentum apud Hellum tribus milliaribus à Seleſtadio diſtantem oſtendatur. In ipſâ Germaniâ verò, quam diſcriminis cauſa Veterem aut Trans-Rhenanam appellant, quod rarus aut nullus Chriſtiano nomini honor ante Seculum VIII. fuerit, ipſe ibidem concedit, dicens, quod illo Secul. VIII. demum Pipinus & Carolus operâ cumprimis Bonifacii, Epiſcopi Moguntini, Bojos, Saxones, Thuringos, Haſſos, Datos, Slavos, Friſios, magnamque Noricorum Partem in Chriſtianum nomen cooptarint. Introducta verò ſemel Chriſtiana Religio temporis ſucceſſu, enatis ſchiſmatibus & hæreſibus, in varias abiit ſectas, hinc avorum memoria religionum varietate ſic quoque diſtracta fuit patria Germania, ut cui ſe quisque addiceret, quamque amplecteretur religionem, fere neſciret.

II.

Cauſata eſt iſta Religionum diverſitas diſpares affectus inter Imperii Caput & Membra, ſive Imperatorem & Status, inter hos invicem & eorum ſubditos, indeque animi illorum diſtracti ab arctiori illa conjunctione & confidentia longius indies receſſerunt, hinc graves inter eos exortæ ſunt ſimultates, hoſtilitates, bella, Chriſtiani ſanguinis profuſiones, & aliæ iſtius generis calamitates, ad ejusmodi funeſta mala præcavenda & averruncanda, tollendamque pernitioſam in Imperio diffidentiam & nationem Germanicam ab extrema imminente ruina liberandam Ferdinandi I. Rom. Regis, Principis pientiſſimi ac prudentiſſimi curâ & operâ inita primum *A. 1552.* Tranſactio Paſſavienſis, triennio abhinc *A.* nempe *1555.* ſecuta eſt Pax Religionis, qua illius inſtinctu Auguſtiſſimus Imperator Carolus V. & Germaniæ Pacem ac tranquillitatem exoptatiſſimam reſtituit, & quænam inpoſterum Religiones in Imperio vigere & admitti debeant, publiceq; vel privatim ſine ullo metuendo impedimento libere & ſecurè excoli & exerceri queant, per Sacratiſſimam illam Pacis Religioſæ Conſtitu-

Digitized by Google

ſtitutionem definivit. Hanc autem plurium Religionum excolendarum indultam facultatem in tantum oppugnant Jeſuitæ, eorumque aſſeclæ, ut non nulli ex iſtis talem Conſtitutionem non à Deo, ſed Diabolo originem trahere affirment, alii vero tale amicabile ac fraternum tranſactionis genus repudient, & ferro, flammis, aliisque tormentorum generibus pro illo utendum, ſatius exiſtiment. Vid. Samuel à Remching. *Orat. de Pace Relig. I.* apud Goldast. *Polit. Imperial. Part. 30. pag. 1347.* Carpzov. *de Lege Regia Germanorum cap. 3. Sect. 5. num. 51.* Anton. Benbelona *de* Godentiis (ſub quo nomine Eberhardus à Wayhe latere quibusdam creditur, Hortlederus autem *lib. 1. cap. 37. num. 712.* ſub eodem Bartholomæum Gœricium Vice-Cancellarium Anhaltinum Deſſavienſem latere afferit,) Commentat. *de Pace Relig.* quæ antea prodiit ſub titulo *Suſcitabuli tempeſtivi pro Principibus Part. 2. cap. 12. pag. 109.* Verum Imperatores una cum Statibus Imperii ſalutem & tranquillitatem permittendo plurium religionum exercitium liberum cõſervare maluerunt, quam ut illud cruentiſſimis bellis & ſempiternis de Religione diſcordiis funditus evertatur, atque exhauſtis & dilaceratis Viribus rapidis adjacentium manibus relinquatur, concedere. Hinc ſemper præcipua illorum cura fuit, ut Pacem illam *Anno 1555.* concluſam ſartam tectamque ſervarent, nec unquam aliquid contra iſtam attentari permitterent. Ceſſant igitur & nullius plane momenti ſunt, quæ urgent contra iſtam Pacem Pontificii, ac quibus iſtius invaliditatem probare conantur. Egregie ſane atque doctiſſime perſonatum illum Jeſuitam Mulmannum, ſub Ernesti de Eusebiis nomine latentem, qui in *Judicio ſuo Theologico* Pacem Religioſam fallacem, fruſtratoriam, bello perniculoſiorem, imo cauſam perditionis animarum, & quæ ſunt hujus generis vituperia alia, nominare haud erubuit, refutavit Hermannus Conring. in *Conſultat. Cathol. pro Pace perpetua Proteſtantibus danda,* ſub ficto Irenæi Eubuli nomine edita, j. Joh. Dekherr. *Conſultat. de Pace Civili Religioni data ad Art. V. Inſtr. Pac. cap. 6. ad num. 10 pag. 21. ſſ.* Cum vero Pontificii non deſiſtant Pacis hujus noſtræ Conſtitutionem, quomodo poſſint, impugnare, iſtiusque

uſque ſubſiſtentiam atque Conſtantiam in dubium vocare, adeò, ut nuperrime Impoſtor quidam in virulento *Auguſtæ - Vindelicorum* edito ſcripto non erubuerit eam merum figmentum & Ens-Rationis vocare, ſcribendo: *Non erraverit, qui dixerit, Pacem Religioſam eſſe Ens Rationis Politicum quod mente concipitur, ſed ſtante naturali fragilitate hominum non datur;* ſalutaris illius Sanctionis Imperii defenſionem in nos ſuſcipere, & Conſtantem ac perpetuum ejus in omne ævum duraturum vigorem & autoritatem, contra omnes adverſariorum inſultus & rigidiores cenſuras probare, operæ pretium duximus.

III.

Ut autem hoc eo, quo decet, ordine fiat, deſiderabitur forte à nobis, ut ante omnia Originem ac fontem vocabulorum in rubro Diſſertationis hujus occurrentium aperiamus: Verum cum voces Conſtantia, Perpetuitas, & Pax ſatis notæ ſint, in Religionis quoque Etymologiâ, Synonymiâ, Homonymiâ &c. indaganda ERNEST. GOCKEL. *de Jure Religionis num.* 2. j. SYRING. *de Pace Relig. concl. 13. lit. A.* inſignem operam præſtiterit, ſupervacaneum erit poſt Homerum Iliadem ſcribere velle. Potius igitur, miſſis his ambagibus, ſtatim Pacis noſtræ definitionem, quæ cujusque tractatus caput primarium & quaſi lapis angularis eſt JOH. CASPAR. Güttich / *de Confraternitate th. 1.* aggrediamur, ut intelligamus, quid ſit id, de quo diſputemus. Priusquam vero illam tradamus, haud inani nos labore perfuncturos credimus, ſi eâ, quâ poterimus, brevitate ac perſpicuitate de Origine ac præambulis Pacis hujus aureæ ex hiſtoricorum monumentis quædam præmittamus, cum iſtæ interpretationes & libentius nos ad lectionem propoſitæ materiæ producant, & cum ibi venerimus, evidentiorem præſtent intellectum. CAJUS *ad L. XII. Tabular. L. I.* SYRING. *de Pace Relig. concl. 1.*

IV.

Neminem latet à temporibus Hildebrandi ſive Gregorii VII. Pontificum poteſtatem in tantum excreviſſe, ut ſub Vicariatus Chriſti prætextu omnem in toto Chriſtiano Orbe circa Religionem & Sacra curam & poteſtatem ſolis ſibi vindicarint, & ad ſtabiliendam ἱερομοναρχίαν eâ turpiſſime abuſi ſint, uti videre eſt ex *Taxa*

 Curiæ

Curiæ Romanæ ap. Joh. Wolff. lection. memorab. Cent. XVI. pag. 825. ex qua patet, nullum adulterium, nullum inceſtum, non homicidium, non furtum, non rapinam, non ſimoniam, nec ullum crimen adeo ſceleratum committi poſſe, à quo Pontifex Romanus flagitioſiſſimos ære accepto non abſolvat, divendita illis peccatorum remiſſione, quo nomine ſicut & aliarum complurium fraudum retibus piſcatus eſt theſauros mundi, ut jam pridem ſub medio Papatu ex ipſis Romano-Catholicis conqueſti ſunt multi. vid. modo Nicol. Clemangis, Archi-Diaconus Bajocenſis, Doctor Theologiæ Pariſienſis, in libro *de Corrupto Eccleſiæ Statu*, & quæ inde refert laudatus Wolfius *cent. XV. p. 765. ſeq. add. 795.* Anteceſſorum ſuorum veſtigia in eo preſſo pede legit Leo X. Pontifex ex illuſtri Mediceorum familia ortus, cum enim magna pecuniæ ſumma indigeret, pro Eccleſiæ ærario, immodico luxu & profuſis largitionibus exhauſto, replendo, ac ditandis cognatis & affinibus, liberationem ex purgatorio, remiſſionem peccatorum, & vitam æternam nummis vendere conſtituit. Miſit igitur per totum Chriſtianum orbem ſuos Apoſtolos cum Indulgentiarum literis. Cum horum unus Johannes Tezelius, Dominicanus Monachus, in Saxoniam veniret, & peccata non tantum præterita, ſed futura quoque acceptâ pecuniâ remitteret, imò tam effronseſſet, ut affirmare non dubitaret, animas ex purgatorio ſtatim eo momento, quo nummus in arcam projectus inſonare inciperet, liberari, à peccatis omnes abſolvi, quin & atrociſſima quæq; peccata, etiamſi quis Mariam Virginem ſtupraſſet, horum Diplomatum virtute expiari poſſe, D. Martino Luthero, *Isleb. A. 1483. d. 10. Nov.* nato, occaſionem dedit, Theſibus Wittebergæ *A. 1517.* publice affixis, ab Osiandr. *Cent. XVI. pag. 45. ſeqq. exhibitis* impias illas indulgentiarum nundinationes, (contra quas jam ante Lutherum *Anno 1476.* tractatum ediderat M. Weſſelus, easque improbaverat, quem Weſſeli tractatum *Monarchiæ ſuæ Sacri Rom. Imper. Tom. I. pag. 576. ſeqq.* inſeruit Melchior Goldastus *ab* Haimensfeld.) oppugnandi. Nihil vero minus Lutherus in animo tum habuit, quam Romanæ ſedis obſequium exuere, & ab ea deſciſcere, integrumque Papatum impugnare, ſed Ponti-

tifi-

tificem pro Eccleſiæ capite agnoſcens, ejusque Cenſuræ ſcripta ſua ſubmittens tantummodò emendationem diſciplinæ Eccleſiaſticæ petiit, utque in venditores indulgentiarum propter intolerabilem abuſum animadverteret, rogavit, ea ſpe fretus, ipſum Pontificem à partibus ſuis ſtaturum. Aſt Leo X. Pontifex acceptis theſibus Lutherum Romam citavit, & cum ille erroris nondum convictus *Auguſtæ-Vindelicorum* coram Cajetano, Pontificis nuntio, theſes publicatas revocare nollet, ipſum ſtatim fulmine ſuo percuſſit, quaſi hæreticum excommunicavit, ejusque libros exuri juſſit. Hac præſervida ſeveritate concitatus Lutherus *Anno 1520.* omni Scholaſtica multitudine convocata Jus Pontificium una cum Decreto Pontificis publice combuſſit, ſcriptoque de Captivitate Babylonica edito facti ſui rationes expoſuit. Citatus deinde ad Comitia *Wormatienſia Anno 1521.* à Carolo V. Imperatore, cum & ibi theſes ſuas revocare nollet, ſed doctrinam ſuam coram Cæſare & aliis Magnatibus magno numero præſentibus (comparuere enim in hiſce Comitiis 70. Principes, 190. Comites & Dynaſtæ) animoſe defenderet, nec blanditiis nec minis, quibus tentatus, cedens, tanquam hæreticus proſcriptus & in bannum declaratus eſt. Declarationis formulam exhibet GOLDAST. *Tom. 2. Conſtit. pag. 143. ſeqq.* Huic Edicto Wormatienſi (in quo ſimul Lutheri doctrina tanquam nova & erronea rejecta eſt) ſevere admodum inſtitit Imperator, & in Comitiis *Norinberg. 1523.* & in literis *Anno 1524.* ex Hiſpania ad Status miſſis illos ad obſervantiam illius hortatus eſt. Verum cum Status Imperii bonum à malo & lucem à tenebris ſecernere diſcerent, in Comit. *Spirenſ. Anno 1526.* cum Ferdinando, Roman. Rege, conſtituerunt, ut in ſua provincia usque ad concilium Oecumenicum quilibet pro lubitu ſe gereret, modo facti ſui rationem reddere poſſet. *Anno* deinde 1529. in Comitiis *Spirenſ.* de novo conſtituit Cæſar, ut Lutheri Religioni addicti Wormatienſe Decretum ratum haberent, ſolamque Romano-Catholicam Religionem profiterentur, & colerent. Cui tamen Decreto ſolenni proteſtatione Lutheranæ Religioni addicti contradixerunt, & ad Cæſarem, ad futurum vel generale vel nationale Concilium, ad

omnes.

Digitized by Google

omnes denique non ſuſpectos Judices provocarunt. Inde nomen quoque Proteſtantium ipſis tributum. Cum etiam audiviſſent, Cæſaream Legatos, qui appellationem ipſi inſinuaverant, detinuiſſe, eodem anno menſe Novembri *Smalcaldiæ* conventum indixerunt, ibique, ne quid detrimenti caperet Eccleſia Evangelica ſollicitè providerunt. Ex quo tandem conventu *Anno 1530.* menſe Decembri Fœdus Smalcaldicum enatum eſt. Quod an improbum & illicitum, vel licitum fuerit? controverſum eſt. Prius voluerunt FRANCISCUS BURCKARDUS, SURIUS, ANT. QUETTA, JCtus & Conſiliarius Cæſareus, LUDOVICUS *de* AVILA & NATALIS COMES. Sed Contrarium tuetur ANTON. COLERUS *de Jure Imp. German. concl. 73. 74. 75.* BERNHARD. ZIERITZIUS *diſcurſ. Apologet. pro Fœdere Smalcaldico.* JAC. BRUNNEMANN. *diſſ. de Fœder. Statuum Imp. cum exter. th. 30.*

V.

Eodem *Anno 1530.* Proteſtantes in Comitiis *Auguſtanis* fidei ſuæ Confeſſionem Imperatori exhibuerunt, quæ tamen rejecta & ſola Romano-Catholica Religio approbata eſt: donec tandem in Conventu *Noribergenſi Anno 1532.* ſancitum fuerit, ne Religionis cauſa ulli crearetur moleſtia. Quod poſtea *Anno 1534.* Tranſactione Cadavienſi à Ferdinando, Rege Roman. deinde *Anno 1539. Francofurti* & ſubſecutis aliquot Comitiis & Conventibus præſertim *Spirenſ. 1544.* fruſtra fremente Præſule Vaticano cum raſa ſua cohorte, fuit confirmatum. Mortuo deinde *Anno 1546. die 8. Febr.* Luthero (cum cujus beata morte egregiam ſuam *Lutheraniſmi Hiſtoriam* finivit omnem noſtram laudem ſuperans Vir Perilluſtris atque Generoſiſſimus Dn. VITUS LUDOVICUS *de* SECKENDORFF, in qua quæ hic breviſſimis hucusque retulimus, latiſſime ac fideliſſime executus eſt) ſtatim exarſit bellum inter Cæſarem & Proteſtantes, ſub Smalcaldici nomine ſatis notum, quod fugatis & captis Johanne Friderico, Electore Saxoniæ, & Philippo, Landgravio Haſſiæ, Ducibus, triſtem proteſtantibus finem interminatum eſt. Belli hujus Smalcaldici Origo, progreſſus, & exitus commentario Græco eleganter deſcripta à JOACHIMO CAMERARIO cum latina verſione & ſup-

ple-

Digitized by Google

plemento M. SIMONIS STEINII exhibetur à MARQUARD. FREHER. *Tom. III. Rer. German. fol. 387. ſſ.* add. BURGOLDENS. *ad Inſtr. Pac. P. I. diſc. 1.* HORTLEDER. *de Cauſ. Bell. German. Tom. I. & II.* Imperator vero, quantumvis bello Smalcaldico ſuperior, cum apertâ vi non poſſet, occultâ arte Papiſmum in Lutheranorum Eccleſias reducere tentavit. Quâ de cauſa *Anno 1548.* Auguſtæ-Vindelic. Decretum publicavit, quod in Receſſ. Imperii Religionis Declaratio, alias vero Interim, Auguſtanum nempe (ex quo Lipſiæ nova adornata eſt formula, quæ vocabatur das Leipzigiſche Interim, pluresque inter ipſos Saxonicos lites peperit. vid. LUC. OSIANDRI *Hiſtor. Eccleſ. Cent. XVI. cap. 68.*) dicitur, à Julio Pflugio, Epiſc. Naumburg. Michaële Sidonio, Epiſc. Martisburg. & Joh. Agricola, Islebio, compoſitum. Verum interimiſtica illa Religio contrariis ſcriptis graviſſimè fuit impugnata, nec à Proteſtantibus unquam approbata atque recepta. Vid. Plur. Reverend. Dn. D. ADAM. RECHENBERG. diſp. *de Interim Auguſtano.* Tandem *Anno 1552.* per Tranſactionem Paſſavienſem ab illa receſſum & cautum fuit, ne poſt hac in Religionis negotio cuiquam inferretur injuria. Quam Tranſactionem *Anno 1555.* ſubſecuta eſt diutiſſimè deſiderata ac nunquam ſatis deprædicanda Pacis Religioſæ Conſtitutio. Plura & prolixiora de Origine & cauſa noſtræ Pacis, qui ſcire deſiderat, adeat poſt SLEIDANUM *de Statu Religionis.* THUAN. *Hiſtor. ſui Temporis.* Magnific. Dn. PRÆSID. *Introd. in Jus Publicum Part. Gener. cap. 3. §. 17. ſeqq.* SYRING. *de Pace Relig. concl. 2. ſeqq.* SCHILTER. *de Pace Relig. cap. 2.* SAMUEL *à* REMCHING. *Orat. de Pace Relig. I.* CARPZOV. *de Leg. Reg. German. cap. 3. ſect. 5. num. 46. ſſ.* SURY. *Theſ. ſecul. ad Pac. Relig. diſp. I.* BLUM. *Proc. Camer. Tit. 28. num. 3. ſeqq.* & inprimis BURGOLD. *Notit. Rer. illuſtr. Imperii Rom. Germ. ſ. diſcurſ. ad Inſtr. Pac. Part. I. diſc. I.* nec non Illuſtr. Dn. à SECKENDORFF. *Hiſtor. Lutheraniſmi.*

VI.

Præmiſſâ itaq; & cognitâ cauſâ atq; origine Pacis noſtræ accedim⁹ nunc ad illius definitionem. Definimus autem illam Pacem, quod ſit Pragmatica Sanctio perpetuo valitura concordi Impe-

 rato-

ratoris ac Statuum Imperii conſenſu promulgata de certæ Religionis libero exercitio in Imperio Romano Germanico. Magnif. Dn. Præs. *Introduct. in Jus Publ. Part, Gener. cap. 3. §. 16.* Suev. *ad Pac. Relig. diſp. 1. th. 8.* Fritsch. *addit. ad Limn. L. I. c. 13. v. hanc Conſtitutionem.* Schütz. *Jur. Publ. Vol. II. Diſp. 4. th. 10.* De Genere hujus definitionis variæ variorum extant ſententiæ. Dillingenses *de Compoſitione Pacis Relig. oſa cap. 5. qu. 25.* & ex illis Ostermann. *Diſſ. Camer. 8. §. 1.* negant, Sanctionis Pragmaticæ nomen illi poſſe tribui, & per Transactionem definire malunt. Quorum tamen argumentis & rationibus ſuffi.ienter reſpondit Schütz. *V. II. Diſſ. 4. th. 10. lit. A.* SCti vocabulum generis loco ponit Petr. Syring. *de Pace Relig. concl. 14.* Sed cum Imperii noſtri alia, & à veteri Romanâ Republ. diverſa forma ſit, nec hoc Vocabulū ſatis quadrat. Schütz. c. l. Suev. *ad Pac. Relig. Diſp. I. th. 8.* Majori ratione Frider. Albert. Maul. *de Pac. Relig tit 2. pag 5.* & Quirin. Cubach. *de Conſtit. Relig. cap. 3. num 7. ap.* Arum. *Vol. II. Diſc. 12.* per Conventionem ſ. Contractum Pacem Religioſam deſcribunt, habito reſpectu ad Compaciſcentes ac primam illius Conſtitutionem, & quatenus de ſummo Capite ad illius obſervantiam obligando agitur; Quatenus vero ut jam conſtituta conſideratur & ad ſingulos Imperii Status, eorumque ſubditos ad illam pro norma & regula in negotiis religionis obſervandam obſtrictos, reſpicitur, potiori jure Conſtitutio vel Sanctio Imperii Pragmatica a. *Capit. Joſeph. art. 2. & 37.* dici meretur. Dekher. *de Pac. Civil. Relig. data. cap. 6. ad num. 10. pag. 21.* Edictum definitionis genus conſtituit Justus Springer. *de Pace Religioſa c. 2.* quod à proxime præcedenti & noſtro, quod poſuimus, genere non multum abludit, cum Edictum Conſtitutionis Principalis ſpecies ſit *§. 6. Inſt. de J. N. G. & Civ.* Corrigit quidem ipſe Syring. *de Pace Relig. concl. 14. lit. A.* ſententiam, quam ſub ficto Justi Springeri nomine ab initio foverat, ſed minus recte, cum Edictum illud, communi Statuum conſenſu ab Imperatore emiſſum, puram, quam metuit Syringius, Monarchiam minime involvat. Suev. *Diſp. 1. th. 8.* Commode igitur Paci huic noſtræ in publicis Comitiis factæ & Receſ-

Digitized by Google

Receſſibus Imperii inſertæ Sanctionis Pragmaticæ appellatio ac titulus tribuitur. Schüz. *Vol. II. Diſſ. IV. th. 10. lit. A.*

VII.

Lata eſt hæc Conſtitutio à Ferdinando, Rege Romanorum, cui Imperator Carolus V. abſens vices ſuas in Auguſtanis Comitiis *Anno 1555.* cum liberâ demandaverat, unanimi ac libero Electorum, Principum, Statuumque Imperii ſuffragio ac conſenſu. *Receſſ. Imper. de Anno 1555.* §. in ſolcher vorgezogener Berathſchlagung 13. ibi: Haben wir uns mit der Churfürſten Räthen und Abgordneten / erſcheinenden Fürſten und Ständen / der abweſenden Bothſchafften und Geſandten / und Sie hin wiederum ſich mit uns verglichen und vereiniget. *junct. Rec. Imp. d. A. 1566.* §. Auff daß aber in mittler Zeits. ibi: So haben wir uns mit ihnen den gemeinen Ständen und Sie ſich hinwiederum mit uns verglichen &c. Syring. *concl. 15.* Suev. *diſſ. I. th. 9.* Cubach. *cap. 3. num. 5.* Imperator enim Carolus V. cumvideret ex graviſſimo iſto Civili bello maximum totalis diſſipationis & interitûs Reip. Germanicæ imminere periculum, nec Proteſtantes ad reaſſumendam Religionem Catholicam vi poſſe cogi, per amicabilem Compoſitionem Germaniæ pacem reddere maluit. Et ſane Ferdinandus cira compoſitionem religionis operam præſtitit haud exiguam, cum ad illius inſtantiam, preces, & interpellationes non tantum Paſſavii Pax Religioſa tractata, ſed etiam Auguſtæ tandem *Anno 1555.* ita neceſſitatibus exigentibus plene concluſa & firmata fuerit Perilluſtr. Lazar. von Schwendi / in bedencken an Kayſer *Maximilian II.* Von Regierung des heiligen Röm. Reichs. und Freyſtellung der Religion. *num. 20.* apud Müldener. *Capitul Harmon.* Unde non immerito crebris ante obitum ſuum et votivis ſermonibus ſibi gratulatus eſt, Deoque devotas ac debitas perſolvit grates, quod inter plurima beneficia, quæ ſuæ adminiſtrationis tempore Imperio benigne conceſſiſſet, merito hoc pro ſummo ac maximo agnoſcat & reputet, quod animum ipſius ad ſedandas diſcordias Civiles, Patriæque turbatæ tranquillitatem reſtituendam flexiſſet, ac Pacificationis

Religioſæ formulam ipſi in mentem dediſſet. Cran. *de Pace Relig. Proëm. pag. 11.* Bernh. Bertram. *de Pace Relig. data th. 15.* apud Arum. T. I. diſc. 25. Errant igitur vehementer illi, qui Pacificationem noſtram Imperatori vi ac metu extortam vociferantur. Vis enim ac metus in dubio non præſumitur, neque nudis aſſertionibus, ſed facti atrocitate demonſtratur: *L. 9. C. de his quæ vi metusve cauſ. geſta ſunt.* Et ut actus pro violento habeatur, atque ut talis reſcindatur, vis ac metus talis requiritur, qui corporis cruciatum & ſalutis periculum contineat. *L. 13. C. d. Tranſact.* Unde vero vis talis à Proteſtantibus tempore factæ Pacis metuenda fuiſſet, cum Imperator teſte Thuan. *Hiſtor. Libr. IV.* potentiſſimus, inciſis ac fere proſtratis Imperii robuſtiſſimi nervis, de ſubacta Germania triumphum agere viſus, ac Auguſtam triumphanti ſimilis ingreſſus fuerit. J. Paul. Jovius. *Hiſt. L. XLV. in fin.* Opponunt arma & expeditionem Mauritii, Electoris Saxoniæ, quam *Anno 1552.* pro liberando ſocero Philippo, Landgravio Haſſiæ, in cuſtodia detento ſuſciperet. Sed quid iſtud adverſus Principem tam potentem & quid ad negotium Pacificationis, cum ſopito omni armorum ſtrepitu ipſe Mauritius biennio ante pacem Religioſam conditam in prælio Brunſvicenſi vitam finiiſſet. Occubuit enim in prælio ad Siverſhuſam in Ducatu Luneburgenſi contra Albertum Brandenburgicum ſuſcepto *d. 11. Julii 1553.* Ex quibus juſtum metum non adfuiſſe ſatis liquet, metus autem vanus, ſi adfuerit, Catholicis non proderit. *L. 6. L. 7. pr. ff. quod met. cauſ.* Præterea tanta in Carolo V. erat magnitudo animi, tanta Conſtantia, tantus periculorum contemptus, ut in maximis periculis ne vultum quidem mutaret, ſed ſemper impavidus & mortis ipſius contemptor exiſteret. Syring. *de Pace Relig. concl. 15. Lit. D.* Nulla ergo vi aut metu coactus Imperator in hanc Pacem conſenſit, ſed imò potius ex vero paternòque affectu ſciens & volens Germaniæ tranquillitatem & pacem reddidit: Verum enim atque benignum Patrem Patriæ illum fuiſſe, non ſemel ipſe in Receſſ. Imper. teſtatus eſt. Vid. *Receſſ. Imp. Ratisbon. de Anno 1532. pr.* ibi: auch unſerm Käyſerl. gnädigen Gemüth / Neigung und begierde / ſo wir zum Heil. Röm. Reich und gemeiner Teutſchen

Nation tragen &c. & tit. 1. §. haben wir 6. ibi: darum haben wir als Röm. Chriſtl. Käyſer von ſonderl. Lieb wegen / ſo wir zu gemeiner Teutſchen Nation, und deroſelben Ständen Fried und guter Einigkeit tragen &c. inprimis ipſa *Transactio Paſſav. d. A. 1552. pr.* ibi: haben wir aus angebohrner Begierde / Treu / Liebe / und Neigung / ſo wir zum Heil. Röm. Reich und allen deſſen Ständen und Gliedern / und ſonderlich zu Erhaltung und Beförderung gemeiner Wohlfahrt / Ruhe / Friedens und Einigkeit / auch zu Abſtellung und Verhütung Chriſtlich. Blutvergieſſens / Verderbens der Unſchuldigen / und Verheerung des Vatterlandes billig und willig tragen. *Conſt. Relig. in Receſſ. Imp. 1555. §. 13.* ibi. Solche nachdenckl. Unſicherheit auffzuheben der Stände und Unterthanen Gemüther wieder in Ruhe und vertrauen gegeneinander zuſtellen / die Teutſche Nation unſer geliebtes Vatterland vor endl. Zertrennung und Untergang zu verhüten / haben wir uns mit der Churfürſten Räthen / und geordneten / erſcheinenden Fürſten und Ständen / der Abweſenden Bothſchafften und Geſandten / und ſie hinwiederum ſich mit uns verglichen und geeiniget. Quæ ſane verba haud inferunt aut admittunt vim, metum, vel coactionem, ſed potius voluntariam & deliberato animo initam conventionem important, adeoque ſatis clare innuunt, Carolum V. ad conſtituendam illam Pacem minime vi ac metu coactum, ſed potius paterno amore erga Germaniam fuiſſe ductum. Et hæc in hac Controverſia adduxiſſe nobis ſufficiat, præſertim cum à Viris doctiſſimis eadem ſatis ſit examinata. Egregiam autem atque utiliſſimam hic in re operam præſtiterunt, præter Magnif. Dn. Præsid. *Introd. ſua Part. Gener. cap. 3. §. 20.* & ibi allegatum Syringium, Schütz. *Vol. II, Diſſ. 4. th. 11. lit. A. pag. 154.* Carpzov. *de Leg. Reg. German. cap. 3. ſect. 6. num. 10. ſeqq.* Limn. *Libr. 1. Jur. Publ. cap. 13. n. 19 ſeqq.* Nordermann. *de Jur. Principatus concl. 27. lit. A.* Wurmser. *Exerc. Jur. Publ. V. th. 2.* qui etiam ibid. diſſentientiam, Francisci inprimis Burgkardi in ſua *Autonomia*, & Petri Ostermanni Objectionibus & argumentis eruditiſſime reſpondent Conf. Lehmann. *Act. publ. de Pac. Relig. L. 3. c. 35. qu. 1. pag. 341. ſſ.*

VIII.

Verſatur hæc Conſtitutio circa libertatem exercendæ Religionis, nontamen cujusvis, ſed Romano-Catholicæ & Auguſtanæ. *Receſſ. Imper. d. Anno 1555.* §. in ſolcher fürgezogener Berathſchlagung 13. v. ſ. wofern dann. ibi in beyder Religionen. & deinde, da nit beyderſeits Religionen. Per duas autem has Religiones Romano-Catholicam (quæ in ipſa Pacif. Relig. paſſim der alten Religion nomine venit, quæ tamen appellatio veritati religionis noſtræ non facit ullum præjudicium, notante HEYDENO BORROMEO RICCRUNTO, h. e. HIERONYMO BRUCKNERO in *not. & animadv. ad Guilielm. Ignat. Schütz. Manual. Pacif. qu. 4.* ubi de utriusque appellationis ratione agit.) & Auguſtanæ Confeſſion. ſ. Lutheranam intelligi patet ex iisdem *Receſſ.* §. und damit ſolcher Friede 15. & §. dagegen ſollen *ſeq.* Magnif. Dn. PRÆS. *c. l.* §. 21. SCHÜTZ. *Vol. II. Diſſ. 4, th. 12.* STRING. *concl. 21.* Ex his vero haud levis exſurgit controverſia, ſcil. quid ſentiendum ſit de Reformatis, annon & illi hac Pace fuerint incluſi? Multum in iſta decidenda deſudarunt Juris Publici Doctores. Agitatam quidem inter Principes & Status Imperii, ſed non deciſam tradit BERTRAM. *de Pace Relig. data th. 27.* Affirmativa ſententia arridet NORDERMANN. *de Jure Princip. concl. 29.* & ANTON. BENBELLON. *de* GODENTIIS *de Pace Relig. P. II. cap. 12. pag. 99.* Nos vero cum majori Juris Publici Doctorum parte Negativam veriorem ſtatuimus. Verba enim Conſtit. Relig. in *Receſſ. Imper. 1555.* §. Doch ſollen alle andere/ ſo obbemeldten beyden Religionen (ſcil. Romano-Cathol. & Auguſtanæ Confeſſion.) nicht anhängig/ in dieſem Frieden nicht gemeinet/ ſondern gäntzlich ausgeſchloſſen ſeyn. clare teſtantur, illos in Conſtitutione noſtra minime comprehendi: Nam incluſio unius eſt alterius excluſio *L. 12. ff. d. Judic.* & caſus non expreſſus habetur pro omiſſo. *L. 99. ff. d. V. O.* Quod vero ſub neutris includantur, certum eſt. Nam Pontificiorum ſocii neque ſunt, neque eſſe volunt. Sub Auguſtanæ autem Confeſſioni addictis ſe comprehendi nunquam probare poterunt. Receſſerunt enim ab Auguſtana Confeſſione, & a priori diverſam Imperatori Carolo V. *Anno 1530.* per Bucerum exhi-

Digitized by Google

exhibuerunt. BURGKARD. *Autonom. P. 3. cap. 6. pag. 311.* SCHÜTZ. *Vol. II. diſſ. 4. th. 12. lit. B. pag. 157.* & ipſe NORDERMANN. *de Jure Princip. concl. 29. lit. B.* j. P. EBERZ. *Synopſ. Analyt. Syngram. Anticingl. pag. 208.* ap. CRAN. *de Pac. Relig. P. I. probl. 13.* Præterea quoque ab illis in articulis fidei e. g. de Perſona Chriſti, de Sacra Cœna &c. ut prædeſtinationis articulum taceam, recedunt. vid. *Reſolut. Proteſtant. in Comit. Auguſt. 1566. Cæſareæ Majeſt. exhibitam* in puncto: Ob ſie den Churfürſten Pfaltz-Grafen Fridericum III. für einen Stand der Augſpurg. Confeſſion Verwandten hielten und erkeñten/ nachdem Secten unter ſeiner Churfürſtl. Gnaden eingeriſſen. §. im Articul des Heil. Nachtmahls kömen ſie nicht erkennen/ daß es Ihre Churfürſtl. Gnaden mit ihnen gleichförmig halten. ap. LEHMANN. *Act. Publ. de Pac. Relig. L. III. cap. 5. pag. 26.* Conſent. nobiscum SYRING. *concl. 21. lit. B.* CARPZ. *de Leg. Reg. German. cap. 6. ſect. 4. num. 22. ſeqq.* SCHÜTZ. *c. l.* WURMSER. *Exerc. V. qu. 7.* COBACH. *d. Conſtit. Relig. cap. 5. num. 15. ſeqq.* JOH. MÜTER. *de Pac. Relig. qu. 3. num. 22. ſſ.* ap. ARUM. *T. II. diſc. XI.* SUEV. *diſſ. 3. th. 1.* & inprimis CRAN. *de Pace Relig. P. I. probl. 13. per tot.* ubi ſimul argumenta & objectiones diſſentientium diluit. Nec exiguum momentum ſententiæ noſtræ affert *Proteſtatio Electoris Saxoniæ contra concluſum Statuum Reformatos concernens* apud LONDORP. *Act. Publ. Tom. VI. Libr. III. cap. 236. pag. 355.* j. GODOFR. FERDINAND. *de* BUCKISCH. & LÖWENFELS *Obſervat. hiſtor. Polit. ad Inſtr. Pac. Weſtph. art. VII. obſ. 2.*

IX.

Noluerunt tamen Proteſtantes Auguſtanæ Confeſſioni addicti Reformatos Sanguinariis Pontificiorum machinationibus obnoxios relinquere, ſed illos tolerare & in clientelam Auguſtanæ Confeſſionis recipere maluerunt. Hinc *Anno 1566. in d. Reſolutione Imper. exhibita* in puncto: Ob ſie den Churfürſtl Pfaltzgraffen (Friedrich den 3ten) vor einen Stand der Augſpurg. *Confeſſion* erkennen §. und wie wohl. expreſſe declararunt, ibi dicentes: Es wär ihr Gemüth/Will und Meinung gar nicht den Churfürſten Pfaltzgrafen oder andere / ſo in etl.

Arti-

Articulo mit ihnen ſtreitig / in Teutſcher oder fremden Nationen, in einige Gefahr viel weniger aus dem Religions-Frieden zuſetzen / oder auch deß Gegentheils Verfolgung / welche inner oder auſerhalb teutſcher Nation fürlaufft / zu billigen / ſtärcken / oder den armen betrübten Bekennern deß Worts Chriſti ihr Creutz und Verfolgung ſchwerer zu machen &c. ap. LEHMANN. *Act. publ. d. Pac. Rel. L. III. cap. 5. pag. 26.* SYRING. *concl. 21. lit. B. fin.* SUEV. *diſſ. 3. th. 2.* verba autem hujus paragraphi vielweniger aus dem Religions-Frieden zuſetzen / nobis non obſtant, cum nihil aliud probent, quam quod Proteſtantium menti ac poteſtati erat conveniens. Nolebant enim Reformatos à Religionis Pace removere, cum illorum doctrina ſatis illos removeret; nec vero admittere, cum id altera parte renuente & Catholicorum conſenſu non adhibito, haud poſſent; nullo tamen modo, ut perſecutiones illorum approbarent, poterant induci vid. LIMN. *L. I. Jur. publ: cap. 13. num. 33.* ſic limitantem, & CRAN. *de Pace Relig. P. I. probl. 13. pag. 156.* verba iſta de Pace publica vulgo Prophan-Frieden explicantem. Et hæc Reformatorum receptio à Proteſtantibus facta expreſſe deinde in Pace Cæſareo Suecica *A. 1648. Oſnabrugæ* concluſâ com. conſenſu eſt confirmata. Ibi enim non attentâ Electoris Saxoniæ contra illud Statuum concluſum proteſtatione per Legatum D. Leuberum facta, quam exhibet LONDORP. *Act. publ. T. VI. L. III. cap. 236. pag. 355.* & GODOFR. FERD. de BUCKISCH. *ad Inſtr. Pac. art VII. obſ. 1. pag. 627. 628.* quicquid Juris aut beneficii cum omnes aliæ Conſtitutiones Imperii, tum Pax Religioſa Statibus Romano-Catholicis & Auguſtanæ Confeſſioni addictis tribuunt, id etiam iis conceditur. *Inſtrum. Pac. Weſtphal. art. VII. pr. Receſſ. Imp. 1654.* §. Doch ſoll dabey 23. BLUM. *Proc. Cam. tit. 28. num. 12.* BUCKISCH. *ad Inſtrum. Pac. artic. VII.* SUEV. *diſſ. 3. th. 5.* nec non *Magnif. Dn.* PRÆS *cap. 3.* §. 21. Ceſſat igitur Controverſia illa ſatis nota & à DD. valde agitata, an Pater Lutheranus filium Reformatæ aut Pontificiæ Religioni ſe addicentem ideo exheredare poſſit? & vice verſa. Nam cum hæ tres Religiones in Imperio Germanico receptæ & admiſſæ ſint, facile patet, neminem unam ex iſtis Religionibus amplectentem tanquam hæreticum

reticum damnari vel exhæredari poſſe. Plura de hac materia tradit CRAN. *de Pace Relig. P. I. probl. 13. conn. 3. 4. 5.* quem allegaſſe ſufficiat.

X.

Excluduntur à beneficio Pacis noſtræ Religioſæ reliqui omnes, qui nec Romano-Catholicæ, nec Evangelicæ, nec Reformatæ Religioni ſunt addicti, cum præter illas tres Religiones nulla alia in Sacro Rom. Imperio ſit recipienda aut toleranda. *Inſtrum. Pac. art. VII. §. 2. in fin.* BRUCKNER. *in not. ad Schütz Manual. Pacif. qu. 6.* Sed quid ſentiendum de illo, qui de omnibus tribus Religionibus quædam dogmata participat, ita, ut in quibusdam articulis Catholicorum, in aliis Evangelicorum, in non nullis denique Reformatorum doctrinam foveat; nonne & hic gaudebit Pacificationis hujus beneficio? Negativa ſententia veritati conformis nobis videtur; cum Pontificii neminem pro membro ſuæ Eccleſiæ reputent, niſi qui in omnibus articulis & Capitibus Religionis Catholicæ cum Papa ſentiat, ſcribat, & loquatur: nec Proteſtantes quoque talem Schiſmaticum de utraque Religione participantem, & ſic ex parte à ſuis religionibus diſcedentem, pro vero ac ſano Eccleſiæ ſuæ membro judicent. Reiicitur itaq; atq; excluditur ab Aurea hac Conſtitutione talis per *Receſſ. Imper. 1555.* §. Doch ſollen alle andere &c. cum ibi omnes à beneficiis noſtræ Pacis arceantur, qui Catholicæ atque Auguſtanæ, & nunc per Inſtrum. Pac. Reformatæ Religioni non ſunt addicti. Conſent. in eo nobiſcum BERTRAM. *de Pace Relig. data. th. 31.* ap. ARUM. *T. I. diſc. 25.* CRAN. *de Pac Relig. Part. I. probl. 14.* GOTHOFR. FERDIN. de BUCKISCH. *ad Inſtr. Pac. art. VII. §. 2. obſ. 15. pag 733. 734.* & RUMELIN. *ad Aur. Bull. Part. III. diſſ. 2. cor. 2.* quamvis ibi diſſentiat MYLERUS.

XI.

Perſpecta brevibus Conſtitutionis noſtræ Cauſa Efficiente, & Materia accedimus ad Formam, quæ conſiſtit in libero Religionis alterutrius ex illis Exercitio & rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione SCHÜTZ. *vol. II. diſp. 4. th. 13.* Dividit illam SYRING. *de Pace Relig. concl. 23.* & in tract. ſub

Springeri nomine edito *cap. 6.* quod conſiſtat vel in ipſo Religionis cultu vel in ſubſtantialibus ejus adjunctis ſ. Acceſſoriis. Priorem iterum in Propriam ſ. Veram, & Impropriam ſ. Quaſi ſubdividit. Propria ſ. Vera eſt facultas colendi religionem tam liberrime, ut ſine ulla offenſione publicum in eâ, quâ degit, conditione ejus exercitium habere queat. Ad illam autem maxime neceſſaria ſunt (1.) Libera & publica doctrinæ Profeſſio, ſcilicet ut nemo Religionis cauſa violenter, aut injurioſe offendatur, ſed tam Proteſtantibus, quam Romano-Catholicis palam Religionis ſuæ fundamenta profiteri & ſcriptis contra quoscunque defendere liceat. *Receſſ. Imper. 1555. §.* und damit ſolcher Friede 15. ibi. So ſollen die Käyſerl. Majeſt. wie auch Chur-Fürſten/ Fürſten und Stände/ keinen Stand des Reichs von wegen der Augſpurgiſchen Confeſſion und Glaubens halber mit der That gewaltiger Weiſe überziehen / beſchädigen oder vergewaltigen / oder in andere wege wider ſein Conſcienz, Gewiſſen und Willen von der Augſpurgiſ. Confeſſion &c. dringen/oder durch Mandat oder in einiger andererGeſtalt beſchweren oder verachten / ſondern bey ſolcher Religion, Glauben &c. ruhiglich und friedlich bleiben laſſen. j. §. dagegen ſollen. *ſeq.* & §. nachdem aber in vielen. 27. Magnit. Dn. Præs. *Introd. in Jus Publ. Part. Gener. c. 3. §. 22.* Schütz. *V. II. diſſ. 4. th. 13. lit. A.* (2.) Diſciplina Eccleſiaſtica (de cujus neceſſitate & utilitate prolixius agentes allegat. Dn. Stryk. *in addit. ad Brunnemann. Jus Eccleſ. L. 1. c. 6. membr. 9. num. 1.* neglectumque illius Havemann. *de Jure Epiſcop. tit. 10. §. 4.* non injuriâ dicit eſſe cauſam & nutricem omnium ferme ſcelerum, impietatis, licentiæ, oſcitantiæ, contemptûs DEI, Sacramentorum & Miniſterii, imo ipſius tandem Magiſtratus, qui quippe hoc diſciplinæ Sacræ neglectu in ſemetipſum armetSatanæ Satellitium. Num verò eidem quoque ipſiReges &Principes ſubjaceant? laudatus Dn. Styck. *d. l. num. 2.* inquirit, exiſtimans, ultra crebras admonitiones, ſeveriſſimam divini Numinis vindictam illis ob oculos ponendo progredi vix poſſe miniſterium) ad quam pertinet ſuſpenſio Jurisdictionis Eccleſiaſticæ ad Principes Imperii Auguſt. Confeſſ. ad-

dictos

dictos ſuperioritatis Territorialis Jure devolutæ, quæ adeoque ſic non negativè modò, ſed deſtructive & translative h. e. pleno cum effectu facta intelligitur, quia in ipſa Conſtitutione Pacis Religioſæ Auguſt. Confeſſ. Statibus conceditur facultas ordinandi & exercendi religionem, conſtituendi Miniſtros Eccleſiæ, & Miniſteria, quæ non ſunt privationis, negationis, ſed actûs & effectûs, quem roboravit Obſervantia, quæ Conſtitutionem Pragmaticam præceſſit & ſecuta eſt. vid. *Receſſ. Imp. d. Anno 1555.* §. damit auch obberührte 20. ibi. So ſoll die Geiſtl. Jurisdiction wieder der Augſpurgiſ. Confeſſion, Religion, Glauben / Beſtellung der Miniſterien, Kirchen- Gebräuchen / Ordnungen und Ceremonien, ſo ſie auffrichten möchten / biß zu endlicher Vergleichung der Religion nicht exercirt, gebraucht oder geübt werden / ſondern die Geiſtl. Jurisdiction ruhen / eingeſtellt und ſuſpendirt ſeyn / und bleiben. add. *Inſtrum. Pac. art. V.* §. 48. qui intra terminos territorii cujusque Jus Diœceſanum & omnem Jurisdictionem Eccleſiaſticam ſe continere debere diſponit; vult ergo eam exerceri debere in territorio, à quo verò, niſi à Domino territorii? & *art. 8.* §. 1. ibi: *libero Juris territorialis tam in Eccleſiaſticis quam Politicis exercitio &c.* vi quorum textuum utique illa ſuſpenſio Jurisdictionis Eccleſiaſticæ non aliter facta intelligi poteſt, quam cum pleno effectu, ita ut deſtructionem & abrogationem Juris Epiſcopalis & Jurisdictionis Eccleſiaſticæ Pontificis, Archi-Epiſcoporum, & Epiſcoporum Rom. Catholicorum in terris proteſtantium cum omnimoda ejus translatione ad ipſos Status Imperii Evangelicos cōtineat, quia alias ſequeretur quidem, eam non poſſe ab Epiſcopis Romano-Catholicis exerceri in terris Proteſtantium, ſed eſſet ita plane nullius, quod abſurdum & à mente ipſius Pacis Religioſæ & Inſtr. Pacis maxime alienum eſt. HAVEM. *de Jure Epiſc. tit. 4. §. 4. concl. 11.* Suſpenſæ autem hujus jurisdictionis Eccleſiaſticæ varia ſunt capita, quorum præcipua ſi addamus, haud inani nos labore perfuncturos exiſtimo. *Primum* eſt Cognitio de Auguſtanæ Confeſſionis veritate, quam ante Pacem hanc publicatam Epiſcopi Pontificii ſibi arrogabant in ipſam Auguſtanæ Confeſſionis Religionem & ejus ritus, leges & ceremonias inquirendo, quod jam facere

Digitized by Google

cere prohibentur per *Receſſ. Imp. 1555. d. §.* Damit auch 20. ibi. wieder die Augſpurgiſche Confeſſion verwandten biß zu endlicher Vergleichung der Religionen nicht gebrauchet werden. Magnif. Dn. Præs. *c. l.* Schütz. *V. II. diſp. 4. th. 13. lit. B. pag. 163.* Cubach. *d. Conſtit. Relig. cap. 8. num. 7.* Inde hæc controverſia de Veritate doctrinæ nec in Camera tractari, nec ad Auſtregas, neque ad forum Eccleſiaſticum Pontif. remitti poteſt. Petr. Frid. Mindan. *L. 1. d. Proceſſ. cap. 29. num. 1.* Petr. Denais. *Jur. Camer. tit. de Pac. Relig. Conſtit. 216. num. 12.* & Cubach. *c. l. num. 8. Secundum* Caput eſt Cognitio de Cauſis Spiritualibus & Eccleſiaſticis nec non inter perſonas Eccleſiaſticas. Magnif. Dn. Præs. *c. l.* Sunt quidem haud pauci, qui hanc Cognitionem in cauſis, quæ fidem & Religionem proprie non attingunt v. g. in cauſis decimarum, matrimonialibus, divortiorum, in Pacificatione noſtra ſuſpenſam negant, conſequenter Proſtantes cauſarum harum dijudicationem in ditionibus ſuis, inter ſubditos quoque, ſibi nullo jure arrogare poſſe, ſed Epiſcopis Catholicis eandem relinquere teneri dicunt. vid. Schütz. *Manual. Pacific. concl. quæſt. 20. ſubjecta.* Cum verba *d.* §. *20.* id quod ſuſpenſa eſſe debeat, non, ſed contrarium potius expreſſe præſeferre videantur; Dicitur enim ibi: Aber in andern Sachen und Fällen der Augſpurg. Confeſſion, Religion, Glauben, Kirchen-Gebräuchen, und Beſtellung der Miniſterien nicht anlangende, ſoll und mag die Geiſtl. Juriſdiction durch die Ertz-Biſchöffe, Biſchöffe und Prælaten &c. hinfüro ungehindert exercirt, geübet, und gebrauchet werden. Quod in ſuis quoque *gravaminibus Maxim. II. Anno 1576. Ratisbon. oblatis* expreſſerunt Catholici ſequenti modo: Ob wohl die Geiſtl. Juriſdiction allein in denen Fällen eingeſtellt, in welchen das Exercitium der Augſpurg. Confeſſion verhindert werden möchte, mit dem ausdrückl. vorbehalt, daß ſonſten in andern Fällen die Ubung der Geiſtl. Juriſdiction in ihrem Exercitio gelaſſen werden ſolle; daß doch deme zu gegen in ſolchen Fällen, die mit der Religion nichts zuthun, die Geiſtl. Juriſdiction gäntzl. und gar in der Augſpurg. Confeſſions verwandten Landen und Gebiethen abgeſchnitten, und

Digitized by Google

und mit der That gewehret worden. Verum quamvis concederetur Pacem Religioſam d. §. 20. limitationem talem facere, ea tamen ad obſervantiam exercitii Jurisdictionis Eccleſiaſticæ illius temporis reſtingenda foret. *Inſtrum. Pac. Weſtph.* tamen *art. V.* §. 48. Jus Diœceſanum & totam Jurisdictionem Eccleſiaſticam cum omnibus ſpeciebus ſuis contra Aug. Conf. Electores, Principes, & Status ſuſpendit, & non niſi unico caſu, nempe ad conſequendos reditus, cenſus, decimas & penſiones ex Aug. Conf. Status ditionibus ipſis debitas admittit, ſi nempe Rom. Catholici Epiſcopi *Anno 1624.* in poſſeſſione vel quaſi exercitii illius jurisdictionis quoad illos in ditionibus Statuum Aug. Conf. fuerunt, tunc n. illam quidem adhuc ad illos reditus conſequendos exercere, excommunicationis remedio tamen non niſi poſt tertiam denunciationem uti poterunt. Et quas turbas daturum eſſet exercitium Jurisdictionis Eccleſ. Epiſcoporum Pontificiorum contra Proteſtantes in cauſis matrimonialibus & divortiorum, quilibet facile judicare poteſt, qui conſiderat cauſas plurimas matrimoniales & divortiorũ ab ipſis ex diverſiſſimis & plane contrariis principiis decidi. SCHÜTZ. *vol. II. diſſ. 4. th. 13. lit. B. pag. 163. ſſ.* SYRING. *concl. 29. lit. D. Tertium Caput* eſt Excommunicatio, quæ eſt Cenſura à Canone vel Judice Eccleſiaſtico prolata, privans legitima communione Sacramentorum & quandoque hominum. Eſt vel Major, quæ Sacramentorum uſum ſimul & Hominum converſationem adimit, & proprio vocabulo Anathema dicitur; vel Minor, quæ Sacramentorum quidem uſu interdicit, ſed hominum conſortium admittit. Magnif. Dn. PRÆS *Introd. ſua Part. Gener. cap. 3. §. 22.* SCHÜTZ. *c. l. pag. 166. Quarto* in hac ſuſpenſa Jurisdictione Epiſcopali ſe fundarunt Proteſtantes, cum *Anno 1581.* Gregorius XIII. Romanorum Pontifex Calendarium ſuum ipſis obtrudere vellet, de quo vid. Magnif. Dn. PRÆS. *c. l.* SCHÜTZ. *c. l. p. 167. ſſ.* SYRING. *concl. 33.* & CRAN. *P. I. probl. 6.* (3.) ad facultatem religionis libere exercendæ requiritur Miniſteriorum Conſtitutio, de qua Magnif. Dn. PRÆS. *cap. 3. §. 22.* SCHÜTZ. *v. II. diſſ. 4. th. 13. lit. C. pag. 172. ſſ.* & SYRING. *concl. 26.* Hæc de libero Religionis Exercitio. In Rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione duo potiſſimum ſpectanda ſunt. Templorum nim. at-

 que

queCollegiorum exſtructio & bonorum Eccleſiaſticorum cura & adminiſtratio Magnif. Dn. PRÆS. *cap. 3.* §. 22. SCHÜTZ. *c. l. lit. A. & B.* SYRING. *concl. 28.* nec non SPRING. *cap. 6.*

XII.

Sufficiant hæc de Propria ſ. genuina colendæ Religionis libertate. Sequitur nunc Impropria ſive Quaſi, quæ eſt facultas vel privatim Religionem colendi, vel ditione illa, in qua religionis ſuæ exercitium non conceditur, cum familia ſua citra infamiam, intra certum tempus arbitrio Judicis definiendum alio emigrandi, ſubditis à Magiſtratibus, religione diſſentientibus, conceſſa atque indulta, ſalvo tamen eo, quod pro ſervili conditione vel diſceſſu Magiſtratui pro conſuetudine cujusque loci dependendum eſt. *Receſſ. Imp. de A. 1555.* §. wo aber unſere 24. ibi. von ſolcher ihrer Religion wegen aus unſern &c. Städten und Flecken / mit ihren Weibern und Kindern/an andere Orthe ziehen/ und ſich nieder thun wollten / denen ſoll ſolcher Ab- und zu-Zug/auch Verkauffung ihrer Haab und Güter gegen zieml. billigen Abtrag der Leibeigenſchafft und Nachſteuer / wie es eines jeden Orths von Alters üblich herbracht und gehalten worden iſt / unverhindert männiglichs / zu gelaſſen und bewilliget / auch an ihren Ehren und Pflichten allerdings unentgolten ſeyn. De hoc Jure Emigrandi an liberrimæ voluntatis ſit, an vero neceſſitatis, i. e. an ſubditus ſimpliciter ac neceſſariò rebus fortunisque ſuis ſub haſta quaſi præconis diſtractis ac divenditis, aut excedere urbe ac patria ſua, atque alio rſum commigrare, aut Religioni iſtius loci ſubſcribere aſſenſumque præbere[cogatur? haud levis inter Juris Publici DD. eſt controverſia. Liberrimæ voluntatis eſſe affirmant plurimi, atque pro affirmativa hac haud leve argumentum peti poſſe videtur, tum ex verbis *Receſſ. Imper. d. Anno 1555. alleg.* §. tum ex querela Electorum, in *ſuis gravaminibus Imperatori Anno 1609. oblatis* §. alſo iſt auch. ibi. daß anſtatt des freywilligen ungezwungenen Abzugs / ſo denen Unter Päſtl. Religion zugethaner Obrigkeit geſeſſenē Evangel. Unterthanen/zu einem ſondern Vortheil und Wohlthat in Religion Frieden/ mit ausgedruckten klaren Worten gegönnet/dieſelbige das ihrige

rige

rige mit unſtatten zuverkauffen/ und gleich andern ſträffl. Unterthanen/ dem Religion-Friedens Decreto zuwieder das Land zuräumen genöthiget worden. ap LONDORP. *Act. Publ. Tom. I. L. I. cap. 7. pag. 65.* Cui quoque ſententiæ ſubſcribunt SCHÜTZ. *V. II. diſp. 4. th. 16. lit. B.* SYRING. *concl. 34. 35.* SPRINGER. *cap. 7.* LIMN. *Jur. Publ. L. I. cap. 13. num. 61. ſſ.* CARPZ. *d. L. R. G. cap. 14. ſect. 2. num. 11. ſſ.* LEHMANN. *Act. Publ. d. P. Rel. L. 3. c. 22. Vot. 8. p. 174. 175. & vot. 13.* RHET. *de Jur. Statuum circa Sacra cap. 4. n. 12. ſſ.* DN. STRYCK. *de via facti Princip. Imper. permiſ. c. 3. §. 17.* JOH. ALBERT. MAUL. *d. Pac. Relig. tit. 4.* JOH. SUEVUS *q. 2.* & plures alii. Contrarium tamen defendunt omnes Romano Catholici & præter alios inprimis BURGKARD. *Autonom. P. I. c. 8. P. 3. c. 27. 29. 32.* DILLINGENS. *Compoſ. Pac. Præfat. pr. §. norunt.* GODOFR. FERD. de BUCKISCH. *ad Inſtr. Pac. art. V. §. 36. obſerv. 99. pag. 290. ſſ.* & ex noſtratibus ac Reformatis HENR. BARTELS ap. AHASV. FRITSCH. *Vol. 2. diſp. 4. th. 15.* LYNCKER. *diſp. de eo, quod juſtum eſt circa perſonas diverſæ relig. Part. ſpec. c. 1. th. 12. ſeq.* & Diſp. *d. bis, quæ Principum Statuumve Libertati perperam accenſentur. th. 3. 4.* FRID. LUDOV. HUNEFELD. *de Jur. & Poteſtat. Parent. circa Relig. liberor. ſect. 2. c. 1. §. 9.* ob textus *Inſtr. Pac. art. 5. §. 35. & 36.* qui aliquo modo obſtare videntur, ſed vid. KNIPSCHILD. *de Jur. Civitat. Imper. L. II. cap. 3. num. 165.* Author. *not. ad* SCHÜTZII *Man. Pacif. q. 16. pag. 113.* Conf. DEKHERR. *de Pac. Civil. Relig. data ad Inſtr. Pac. art. V. cap. 35. ad. num. 43. 44.* & CRAN. *P. 2. probl. 1.* Formam igitur noſtræ Conſtitutionis in ipſo Religionis cultu conſiſtentem vidimus, nunc paucis quoque ejusdem **Acceſſoria vel adjuncta ſubſtantialia** conſiderabimus. Sunt autem illa jura, quæ ad veram colendæ religionis facultatem vigore Pacificationis noſtræ adeo neceſſaria requiruntur, ut ſine illis vere libera dici nequeat. Inhærent vel perſonæ colentis, ut Dignitates & Officia, aut extra illam ſita ſunt, quæ ſunt Facultates, & Bona vel Eccleſiaſtica vel patrimonialia. De quibus vid. ſupra jam allegatos PETR. SYRING. *concl. 36. 37. 38.* & SPRINGER. *cap. 8. & 9.*

XIII.

Competit Jus ac Facultas Religionis mutandæ ac introducendæ poſt Cæſarem (1.) Regi Romanorum (2.) Statibus Imperii.

perii.

perii. Referuntur autem inter illos (1.) Electores. (2.) Principes una cum Comitibus & Baronibus. Et in Electoribus ac Principibus Secularibus nulla eſt difficultas, nullumque dubium quin tam Catholici, quam Auguſtanæ Confeſſioni addicti in ſuis territoriis vigore hujus Pacis Religionem ſuam libere profiteri & exercere, exercitiumque ſemel introductum mutare poſſint. *Receſſ. Jmp. de A. 1555.* §. und damit ſolcher Friede. 15. & §. dargegen ſollen. *ſeqq.* Magnif. Dn. Præs. *Jntrod. ſua Part. Gener. cap. 3.* §. 23. Schütz. *V. II. diſp. 4. th. 15. lit. A.* Cran. *P. I. probl. 20.* Eccleſiaſticorum vero poteſtas reſtricta eſt. Jſti enim à priſca Religione recedentes dignitatibus, beneficiis, eorumque fructibus, ſalva tamen exiſtimatione & honore, privantur, & alii more conſveto in illorum locum eliguntur. *Receſſ. Jmp. 1555.* §. und nachdem 18. ibi. wo ein Ertz-Biſchoff/Biſchoff/Prælat, oder ein ander Geiſtl. Standes von unſerer alten Religion abtretten würde; daß derſelbe ſein Ertzbiſtum/ Prälatur/ und andere Beneficia, auch damit alle Früchte und Einkommen/ ſo er davon gehabt/ als bald ohne einige Wiederung und Verzug/ jedoch ſeinen Ehren ohnnachtheilig/ verlaſſen/auch den Capitteln und denen es von gemeinen Rechten/oder der Kirchen/auch Stiffts-Gewonheiten zugehört/ ein Perſon der alten Religion verwandt zu wehlen und zu ordnen zugelaſſen seyn. &c. Et hic §. ſedes eſt Reſervati Eccleſiaſtici, quod vulgo der Geiſtl. Vorbehalt dicitur. Burckard. Autonomiam, Burgold. in *Limneo Enucl. lib. 1. c. 11. n. 9.* Freyſtellionatum vocat. Nunquam autem textum illum approbarunt Auguſtanæ Confeſſioni addicti, adeo, ut ipſis invitis hic paragraphus ſit inſertus, ſed voce ac ſcriptis ſemper illi contradixerunt, illumque invaliditatis arguerunt. Qua de cauſa diſpoſitio illa ordini Eccleſiaſtico libertatem mutandi religionis adimens vel reſtringens pro Communi Statuum decreto haberi neutiquam potuit; nam non majoritati votorum ſtandum, ſed omnium Statuum conſenſus erat neceſſarius per *Tranſact. Paſſav. 1552.* §. So viel aber die Vergleichnüß. ibi. Da dann die Königl. Maj. ſambt der Churfürſten Geſandten/ erſcheinenden Fürſten/ und der Abweſenden Bothſchafften erbötig und willig ſeyn/alle mögl.

Für-

Förderung zu erzeigen / damit in Religions-Sachen kein Theil ſich des Uberſtimmens vor andern zu befahren. Quod autem Conſenſus proteſtantium in hunc articulum non adfuerit clare teſtantur verba *Receſſ. Imper.* 1555. §. und nachdem. 18. ibi. welcher ſich aber beyder Religions Stände nicht haben vergleichen können. Aliter enim hunc articulum Proteſtantes ab initio formaverant, ut formulam ejus ſequentem exhibet BURGKARD. *Aut. P. I. c. 4. pag. 8.* da aber einer oder mehr Churfürſten / Fürſten oder Stände zwiſchen hier und endlicher Vergleichung der Religionen der alten Religion oder Augſpurgiſchen Confeſſion anhängig würde / ſo ſollen die jenigen / ſo zu der alten Religion tretten / deß genieſſen und fähig ſeyn / was von den Ständen der alten Religion in dieſer Conſtitution geſetzt / und die jenigen ſo zu der Augſpurg. Confeſſion tretten / hinwieder alles und jedes deſſen fähig ſeyn / was von denen / ſo zuvor die Augſpurgiſche Confeſſion gehabt / und Veränderung in dieſer Religion fürgenommen haben / in dieſer Conſtitution geſetzet und gemeldet iſt. Nec deerant illis rationes prægnantes, quibus permoti formulæ à Pontificiis conceptæ accedere nolebant. Urgebant enim (1.) quod hoc modo concepta clauſula vergeret in ignominiam ſuæ Religionis ac ſi talis eſſet, quæ feudis Imperii indigna, vel ita comparata eſſet, ut ſine pœna & bonorum jactura illam amplecti non liceret. (2.) Quod illæſa conſcientia in illud conſentire non poſſent, quo aliis veritatis Chriſtianæ via præcluderetur, id quod hoc reſervato fieret. (3.) Quod proteſtantes hoc Edictum approbando tacite concederent, Auguſtanam Confeſſionem eſſe doctrinam damnatam. (4.) Quod nulla creatura à cognitione divina abſtrahenda foret; abſtraherentur verò illi, qui ab Epiſcopo eam doctrinam profiteri prohiberentur. (5.) Quod eſſet obſtaculum futuri Concilii, quo metus amittendæ dignitatis & beneficiorum vocis in proferendis animi ſenſibus libertatem conſtringeret, & ad Pontificiam adulationem pertraheret. (6.) Quod complures ab antiqua Religione receſſerint, qui citra periculum tumultus & ſeditionis revocari non poſſent. LEHMAN. *lib. 1. Actor. Publ. c. 13.* OBRECHT. *Diſp. de Reſervat. Eccleſiaſt. §. Eodem tempore.* CRAN. *P. 1. probl. 10.* SPRING. *cap. 8.* LIMN. *Jur. Publ. L. 1. c. 13. num. 35.*

nec non BURGKARD. *Auton. P. I. c. 4. pag. 14. ſ.* His tamen non attentis cum utraque Pars ſuæ formulæ ſuisque rationibus ac ſententiæ inhæreret, Ferdinandus ex plenitudine poteſtatis Cæſareæ ſibi commiſſa eâ formâ, quæ in *alleg.* §. *18.* ob oculos eſt, ad Sacri ordinis inſtantiam Paci Relig. Clauſulam Reſervati Eccleſiaſtici inſeruit. An autem Imperator ex plenitudine poteſtatis ſuæ diſſentientibus Statibus hoc Reſervatum ita inducere ac firmare potuerit, aliorum eſto judicium. Certe maxime videtur obſtare *Transact. Paſſav. 1552. art. 15.* ibi. Was dann auff ſolchen Reichs-Tag durch gemeine Stände ſambt Ihr. Majeſt. ordentlich zu thun beſchloſſen/und verabſcheidet/ daß ſoll hernach alſo ſtracks und feſtiglich gehalten/ auch darwieder mit der That oder in andere Wege mit nichten gehandelt werden. add. RUMELIN. *ad Aur. Bull. P. 3 diſſ. 6. coroll. 3.* Pontificiorum rationes & argumenta, quæ pro ſtabiliendo hoc articulo adducunt, prolixe recenſent, atque ſimul eleganter atque eruditiſſime reſolvunt ac refutant SYRING. *concl. 37.* & ex eo LIMN. *Jur. Publ. L. I. c. 13. a. n. 38. — 57.*

XIV.

Proteſtantes autem textui huic nunquam aſſenſum præbuerunt, ſed tàm verbis, quàm ſcriptis ſeſe acriter illi, ubi & quotiescunque ſe modo obtulit occaſio, oppoſuerunt. Magnif. Dn. PRÆS. *cap. 3.* §. *23.* LIMN. *L. I. cap. 13. num. 45.* CRAN. *P. I. probl. 10.* MYLER. *ad Rumelin. P. 3. diſſ. 6. coroll. 3. pag. 828.* BERTRAM. *d. Comitiis th. 36.* ap. ARUM. *T. I. diſc. 9.* & Autor. *Hiſtor. Pac. Weſtph. L. II. num. 70. pag. 186.* Diſſ. BURGKARD. *Autonom. P. I. cap. 4. pag. 24. 30.* & paſſim DILLINGENSES *de Compoſition. Pac. Religioſæ cap. 7. qu. 51. num. 14. & 23. ſſ.* Et declararunt hoc ſatis Electores, cæterique Proteſtantes Principes ac Status in *ſuis gravaminibus Anno 1609. Imperatori* oblatis. ibi. Nun iſt Ewr. Kayſerl. Maj. unverborgen/ daß die Stände Augſpurgiſcher Confeſſion den Geiſtl. vorbehalt niemahls bewilliget/ ſondern gleich bey anfang des Religions-Friedens und hernach zum öfftern darwieder proteſtiret &c. ap. LONDORP. *Act. publ. T. I. L. I. cap. 7. pag. 65.* Pluribus id ipſum & ſignificantius expreſſerunt in *Gravaminibus ſuis, quæ Anno 1645. in tractatibus Pacis Weſtphalicæ Plenipotentiariis Cæſareis* obtulerunt, prout ea refert modo

lau-

laudatus Londorp. *Tom. 5. lib. 2. c. 114. verſ.* nun iſts gewiß/ *pag. 1046.* add. Puffendorff. *Hiſtor. Suec. lib. 17. §. 107.* Nec conſenſus illorum ex ſubſcriptione & ſubſignatione probari poterit, cum illæ merito ad Capita Conſtitutionis noſtræ Proteſtantium conſenſu facta & ab illis approbata ſunt reſtringendæ. Cubach. *d. Conſtit. Relig. cap. 7. num. 38.* Et hinc clauſulam hanc ſine illorum conſenſu, imò & contra illum *Receſſui de A. 1555. §. 18.* inſertam, non potuiſſe vim legis unquam induere, fuſius probare ſategit Jacobus Lampadius ſingulari tract. ſub ficto Scipionis Aretini nomine, *Anno 1633.* divulgato ſub titulo: der Geiſtliche vorbehalt aus ſeinen Gründen erörtert/ das iſt/ gründliche Demonſtration und Beweiſung/ das der Geiſtliche Vorbehalt/ ob er gleich dem Religion-Frieden mit einverleibet/ die proteſtirende Stände keines weges obligire und verbinde/ *cap. 3.* Fruſtra etiam quæſitum fuit: An clauſula illa Reſervatoria contraria conſvetudine fuerit abrogata? Nam quæſtionem illam affirmative quidem deciderunt Schœnborn. *L. IV. Polit. cap. 6. pag. 329.* Bertram. *de Pace Relig. data th. 60.* & Frid. Mindan. *L. I. d. Proc. cap. 29. num. 3. ſub fin.* inquiens, *Reſervatum quidem Eccleſiaſticum, utpote in Evangelicorum præjudicium introductum & pro temporis neceſſitate receptum, contraria conſvetudine eſt moderatum & abrogatum.* Verum cum iſtud Reſervatum ab altera parte tranſigentium, ſcil. à Proteſtantibus, nunquam fuerit approbatum, neque unquam Pacificationis Religioſæ pars factum, de illius abrogatione fruſtra quærimus, cum non Entis nullæ ſint qualitates. Cran. *d. Pac. Relig. P. I. probl. 10. pag. 109. ſ.* & *P. III. probl. 7. connex.* Suev. *diſp. 8. th. 5.* Duravit vero illa de Reſervato Eccleſiaſtico diſceptatio inter Proteſtantes & Catholicos usque ad tempora *Pacis Weſtphalicæ*, in cujus *art. V. §. 15.* tandem hæc clauſula à Statibus Imperii Proteſtantibus eſt approbata, & extenſa ad Epiſcopos quoque Proteſtantium, ita, ut ſi Catholicus ad Auguſtan. Confeſſionem vel contra Auguſtanæ Confeſſ. addictus Epiſcopus ad Catholicam religionem accedat, eo ipſo Epiſcopatum & bona Eccleſiaſtica amittat, ſalva tamen ſua exiſtimatione. Magnif. Dn. Præs. *c. 3.*

ſ. 23. GODOFR. FERDIN. *de* BUKISCH. *ad Inſtr. Pac. art. V.* §. 15. *Obſ.* 20. *pag.* 186. BLUM. *de Proc. Camer. Tit.* 28. *num.* 26. Atque ita Sereniſſimus Princeps Dn. Guſtavus Adolphus, Marchio Badenſis & Hochbergenſis, cum ipſa abdicatione religionis Auguſtanæ Confeſſionis Canonicatui Argentinenſi etiam *Anno* 1663. ſpontanea renunciatione valedixit. Sic & Sereniſſimus Princeps Dn. Chriſtianus Auguſtus, Dux Saxoniæ, Commendator Baliviæ Thuringicæ, hanc ob mutatam religionem dimittere coactus fuit, ſed mox factus Sub-Decanus & Canonicus Eccleſiæ Colonienſis & Leodienſis, *Anno* 1695. Præpoſitus Colonienſis & 1696. Epiſcopus Jaurinenſis, Coadjutor Strigonienſis 1699. Præpoſitus Ratisbonenſis 1704. Adminiſtrator Archi-Epiſcopatus Colonienſis & tandem 1705. Cardinalis.

XV.

Sed quid obtinet, ſi Univerſum Capitulum libero motu & voluntate Auguſtanam Confeſſionem amplectitur, annon tunc diſpoſitio hujus §. locum habet? Affirmat. tuentur DILLING. *de Compoſ. Pac. Relig. Cap.* 7. *qu.* 53. Negativam autem ſententiam ſuſtinent Juris Publici Doctores fere omnes. Prolixe hanc controverſiam tractant & negative reſolvunt adductis præjudiciis SYRING. *concl.* 37. *fin.* RUMELIN. *ad A. B. P.* 3. *diſſ.* 6. *coroll.* 4. & *ibi* MYLER. SUEV. *diſp.* 8. *th.* 6. CUBACH. *de Conſtit. Relig. c.* 7. *n.* 39. 40. Confer. CRAN. *d. Pace Relig. P. I. probl.* 11. Licet a. horum ſententia forte quoad exempla, quæ contigerunt ante Pacis Weſtphalici ſanctionem, Paci Relig. conveniat, tamen utrum etiam quoad futura contingentia conveniens ſit *Inſtrumento Pacis Weſtphalicæ art. V.* §. 15. poſtquam per hoc Reſervatum illud vim legis accepit, re ad æqualitatem inter Pontificios & A. Conf. addictos perducta, merito dubitamus, ob dicti §. 15. verba: *ſolus aut unà cum Capitularibus ſeu ſingulis, ſeu univerſis &c.* Haud exigui quoque momenti eſt Quæſtio, An in Commendatore Ordinis Teutonici Reſervato Eccleſiaſtico locus ſit? Negativa placet SUEVO *diſp.* 8. *th.* 2. ex ea ratione, quoniam Commendatoris officium ſit militare pro religione contra hoſtes Chriſtiani Nominis, non vero Eccleſiaſticum, quod requiritur in *Receſſ. Imper.* 1555. §. und nachdem 81, ibi: wo ein Ertz-Biſchoff/Biſchoff/Prälat/oder ein

ander

anderer Geiſtl. Standes &c. Quem in eo ſequuntur Maul. *d. Pace Religioſa pag.* 30. & Gylmann. *Symphoremat. T. I. P. I. tit.* 3. *vot.* 1. *pag.* 194. Sed cum *Inſtrum. Pac. Weſtphal. art. V.* §. 14. & 15. Commendæ inter Bona Eccleſiaſtica expreſſe recenſitæ inveniantur, Reſervatum quoque Eccleſiaſticum in Commendatoribus locum habere non eſt ambigendum. Defendit nobiscum hanc ſententiam Blum. *Proc. Camer. tit.* 28. *num.* 16. & G fl. Ignat. Schütz. *Manual. Pacific. quæſt.* 8. *pag.* 86. 87. Conf. Cran. *P. I. probl.* 12. Addimus denique & ill m quæſtionem à Deckherro propoſitam, utrumne ſcil. dictum Reſervatum inter Proteſtantes & Reformatos ſ. Calvinianos, ſi quis ab illis ad hos, vel contra tranſierit, locum inveniat? Ad hanc quæſtionem videtur negative reſpondendum eſſe ex eo, quod *art.* 5. *Inſtrum. Pac. Weſtphal.* cum omnibus ibi expreſſis alibi non repetitis Conſtitutionibus loquatur de Statu religionis inter Catholicos ex una & Proteſtantes ex altera parte formando. vid. *d. art.* 5. *pr.* non de Juribus Proteſtantium ac Reformatorum inter ſe, quæ in *ſeq. art.* 7. ſepoſita. Pro affirmativa verò contra facere videri poſſet alleg. *Art.* 7. *Inſtrum. Pac. Weſtphal.* Nos autem illius quæſtionis deciſionem privati poteſtatem excedere, adeoque merito publicis Comitiis relinquendam eſſe cum Deckherro *de Pac. Civ. Relig. data ad art.* 5. *Inſtr. Pac. cap.* 18. *ad.* 26. *pag.* 95. *ſſ.* exiſtimamus.

XVI.

Statibus Imperii (3.) accenſentur liberæ Imperii Civitates, quibus æque ac reliquis Imperii Statibus competit liberum ac publicum Religionis Exercitium *Receſſ. Imper.* 1555. §. 27. Nachdem aber in vielen Frey- und Reichs-Städten die beyden Religionen, eine Zeithero im Gang und Brauch geweſen, ſo ſollen dieſelbe hinführo auch alſo bleiben, und derſelben Frey- und Reichs-Städt Bürger friedl. und ruhig beyeinander Wohnen und kein Theil des andern Religion, Kirchen Gebräuch, oder Ceremonien abzuthun oder ihn davon zu dringen/unterſtehen/ſondern jeder Theil den andern bey ſolcher ſeiner Religion, Glauben &c. ruhiglich und friedlich bleiben laſſen. Magnif. Dn. Præs. *Part. Gener. cap.* 3. §. 23. Schütz. *V. II. diſſ.* 4. *th.* 15. *lit. A. pag.* 183. Syring. *concl.* 39. *lit.* B. Maul. *d. Pac.*

Relig. pag. 19. Competit autem jus introducendæ ac reformandæ Religionis non Civibus, ſed Magiſtratui, ita, ut hic illud exercere queat, etiam abſque conſenſu Civium, nec opus ſit Senatum & Cives unanimiter conſentire in reformationem Religionis, ſi ſcil. regimen Civitatis ſit Ariſtocraticum, ſecus forte ſi ſit Democraticum, modo obſervetur §. *Hoc tamen 31. art. V. Inſtr. Pac. Weſtphal.* uti hoc pluribus rationibus & præjudiciis confirmatur à GYLMANN. *Sympbor. T. I. P. I. tit. 3. vot. 9. pag. 169. 172.* SCHÜTZ. *c. l. pag. 184.* MÜTER. *d. Pac. Relig. qu. 53.* MAHL. *c. l.* WURMSER. *Exerc. V. qu. 6.* Conſ. CRAN. *d. Pac. Relig. P. 1. probl. 3.* RUMELIN. *ad A. B. P. 3. diſſ. 3. coroll. 2.* competitque illi hoc Jus etiam non adhibito aut requiſito Imperatoris conſenſu. Nam fruſtra precibus impetratur, quod Jure communi conceditur *L. un. C. d. Theſaur. L. 30. ff. d. Reb. aut. Jud. poſſid.* v. MAHL. *c. l.* & SCHÜTZ. *c. l.* Et hæc inprimis obtinent in illis Civitatibus, in quibus tantum una viget Religio, aliter autem ſe res habet in Civitatibus mixtis, in quibus & Catholica & Auguſtana ſ. Lutherana exercetur Religio (cave vero ne hoc de quovis & quacunque ratione in aliqua civitate introducto Exercitio Catholicæ religionis ſtatim intelligas, ſed de eo ſaltem, quod à Magiſtratu Civitatis publice introductum eſt, atque ita Civibus ſuo jure, ſive in propriis templis, longo uſu & obſervantia competit, accipias; ne alioquin illæ Civitates, in quibus aliqui Catholicæ religioni addicti Cives commorantur, proprio quidem Exercitio ac templo deſtituuntur, illo autem in cœnobiis ac monaſteriis ibi ſitis frui poſſunt, pro mixtis Civitatibus contra diſertam poſitionem *Inſtrum. Pac. art. V.* §. 3, *cum. 5. ſſ. ac.* §. *liberæ Imperii Civitates* 28. venditentur. Siquidem hujusmodi Civitates Imperii non attentis hiſce monaſteriis ſ. Cœnobiis pro civitatibus unius Religionis habentur vid. KNIPSCHILD. *d. Jurib Civit. Imper. L. 2. cap. 3. num. 166.*) cum in hiſce alteram partem de Religionis ſuæ Exercitio deturbare aut alias quovis modo prægravare nefas ſit per *§. alleg. Receſſ. Imp. 1555.* & §. *8. ac 28. art. V. Inſtr. Pac.* Quid ſi vero Senatus & Cives in unam vel alterutram harum Relig. unanimiter conſentiant, an unam in totum abrogare & alteram introducere illis liceat? Negant quidem hoc DILLING.

d. Com-

Digitized by Google

d. Compoſ. Pac. cap. 6. qu. 37. & GOTHOFR. FERD. *de* BUCKISCH. *ad Inſtr. Pac. art. V. §. 29. obſ. 69. pag. 245. ſ.* Sed affirmativa ſententia verior nobis videtur, præſertim cum non contrarietur verbis *Receſſ. Imp. §. Alleg.* j. Magnif. Dn. PRÆS. diſp. *de Conditione ex Lege Liberis ad ſupplementum legitimæ competente, Coroll. 3.*

XVII.

Competit Jus libere exercendi & mutandi Religionem præter Imperatorem, Regem Roman. & Status Imperii (3.) quoque Nobilibus Imperii immediatis. *Receſſ. Imp. 1555. §.* Und in ſolchen Frieden ſolle die freye Ritter-ſchafft/ welche ohne Mittel der Käyſerl. Majeſtät und uns unterworffen/ auch begriffen ſeyn/ alſo und dergeſtalt/ daß ſie obbemelter Religion halber auch von niemand vergewaltiget/ bedrenget oder beſchweret werden ſolle. *Inſtrum. Pac. art. V. §. 27.* Magnif. Dn. PRÆS. *c. 3. §. 23.* SCHÜTZ. *V. II. diſp. 4. th. 15. lit. B.* SYRING. *concl. 39. lit. C.* VIT. Breitſchwerd *Conſil. d. Jure Immed. Ordin. Equeſtr. S. R. I. circa Exerc. Relig. qu. 1. & 2.* GEORG. MUNDIUS *in Conſil. Tractatui ſuo de muneribus ſubjuncto q. 3.* RUMELIN. *ad A. B. P. 3. diſſ. 5. coroll. 1.* & *ibi.* MYLER. Diſſ. DILLING. *d. Compoſ. Pac. cap. 6. qu. 40. num. 81. p. 180. ſſ.* & *cap. 10. qu. 66. num. 55. pag. 379.* etiam in iis bonis, quæ Feudi Jure ab alio Imperii Statu, quamvis Eccleſiaſtico, tenent, cum hoc Privilegium & Jus perſonæ, non fundi ſit MINDAN. *d. Proc. L. 1. c. 32.* quod ut exerceat immediatus, Dominus Feudi impedire nequit, nec defectus directi Dominii Vaſallum ratione utilis ſui Dominii circa Diſpoſitionem religionis impedire valet, qui Jura omnia cum hac Pacificatione pugnantia ſunt abrogata. *R. I. d. Anno 1555. §.* und ſoll alles ꝛc. *28.* Nec ullum hic Domino generatur præjudicium, quoniam is nihilominus liberam poteſtatem mutandi religionem aperto fendo, vel directo dominio cum utili conſolidato, retinet, quatenus non contravenit *§. hoc tamen non obſtante &c. 31. art. V. Inſtr. Pac. Weſtph.* VIT Breitſchwerdt. *d. l. qu. 1. num. 5. ſſ.* CRAN. *P. I. probl. 1.* MÜTER. *d. Pac. Relig. qu. 13. num. 55.* MYLER. *d. ſtat. Imp. P. 2. cap. 84. num. 10.* JOS. NOLDEN. *d. ſtat. Nobil. Civ. eorumque privil. cap. 16. num. 155.* WURMS. *Ex. V. qu. 4.* RUMELIN. *P. 3. diſſ. 5. coroll. 2.* & *ibi* MYLER. diſſ.

præ-

Digitized by Google

præter alios Dilling. *d. Comp. Pac. cap. 6. qu. 39. num. 74. p. 174. ſſ.* Conf. Frid. Mindan. *L. I. Proceſſ. cap. 32.* (4.) denique Mediatis Imperii Principibus, Comitibus, Landſaſſiis, Vaſallis, Civitatibus, & Statuum ſubditis libera religionis alterutrius profeſſio vigore Pacis noſtræ Religioſæ competit. Mag. Dn. Præs. *c. §. 3. 23.* Syring. *concl. 40.* Spring. *cap. 10.* Myler. *d. Stat. Imp. P. 2. cap. 85.* Cubach. *d. Conſt. Relig. cap. 7. num. 46.* Conf. Suev. *diſſ. 5. th. 10.* & Cran *P. I. probl. 2.* Sic Vaſallus Papiſta, ſi mutet Religionem & invito ac prohibente Domino amplectatur Lutheranam, aut contra, ob id feloniam non committit, nec feudo privari poterit. Cran. *P. I. probl. 2. conn.* Suev. *diſſ. 8. th. 8.* nec quisquam ob mutatam Religionem in Imperio approbatam, multari, incarcerari, aut ullo modo turbari, vel ideo, quod à Domini Religione diſſentiat, ſolum vertere cogi poteſt. *Receſſ. Imp. 1555.* §. **ſetzen demnach** 14. ibi: daß hinführo niemand den andern/ wes Standes und Würde er ſey/ um keinerley Urſache willen befehden/ bekriegen/ berauben/ fahen/ überziehen/ belagern &c. ſondern ein jeder den andern bey dieſen nachfolgenden Religions-Frieden alles Innhalts bleiben laſſen ſolle. & §. **wo aber unſere** 24. ibi. von ſolcher ihrer Religion wegen aus unſern Städten und Flecken an andere Orte ziehen/ und ſich nieder thun wolten/ den ſoll ſolcher Ab- und Zu-Zug/ auch Verkauffung Haab und Güter zugelaſſen werden. Mag. Dn. Præs. *c. 3. §. 23. in fin.* Myler. *c. l. num. 3.* Schütz. *V. II. diſſ. 4. th. 16. lit. A.* Leopoldi. *ad Conſtit. Pacif. Relig. qu. 2.* ap. Arum. *T. I. diſc. 24.* Müller. *d. Pacif. Relig. qu. 6. num. 38. ſſ.* j. quæ ſupra th. XII. diximus.

XIIX.

Finis denique Sacratiſſimæ noſtræ Conſtitutionis eſt publica Imperii tranquillitas & Eccleſiæ Pax et ſecuritas. *Receſſ Imp. 1555.* §. **und nachdem eine Vergleichung,** 25. ibi. So haben wir/ auch der Churfürſten Räth &c. dieſen Friedens-Stand von geliebten Friedens wegen/ das hochſchädliche Mißtrauen im Reich auffzuheben/ dieſe löbl. Nation vor endl. vorſtehendem Untergang zu verhüten/ und damit man deſto eher zu Chriſtlicher Freundl. und endlicher Vergleichung der ſpaltigen Religionen kommen möge/ bewil-

bewilliget ꝛc. String. *concl.* 20. Müter. *d. Relig. Pacif. qu.* 9. *th.* 40. Spring. *cap.* 4. Maul. *d. Pac. Relig. pag.* 7. In cauſa fractæ aut violatæ Pacis noſtræ Religioſæ (in qua præciſe non talis requiritur violentia, qualis in cauſa fractæ Pacis Publicæ Prophanæ communiter exigi ſolet, ſed ſola ſufficit turbatio, aut etiam injuria, contumelia, vel gravamen religionis cauſa illatum. Tennagel. *d. decernend. Proceſſ. c.* 1. *num.* 17. Myler. *addit. ad Rumel. P.* 3. *diſſ.* 6. *coroll.* 7. *lit. a.*) Judex competens eſt Camera Imperialis. *Rec. Imper.* 1555. §. 32. Wir befehlen auch/und gebiethen hiemit/ und in Krafft dieſes unſers Reichs-Abſchieds/den Käyſerl. Cammer-Richter und Beyſitzern/ daß ſie ſich dieſem Frieden-Stand gemäß halten und erzeigen/ auch den anruffenden Partheyen darauff ungeachtet/welcher der obbemeldten Religionen die ſeyen/ gebührl. und nothdürfftige Hülffe des Rechtens mittheilen/ und wieder ſolches alles kein Proceſs noch Mandat decerniren oder auch ſonſt in einige andere Wege thun oder handeln ſollen. *it. Receſſ. Imper. d. Anno* 1566. §. und nachdem dann 6. ibi. Wir wollen auch unſern Cammer-Richter und Beyſitzern unſers Käyſerl. Cammer-Gerichts hiermit abermahl gnädigſt aufferlegt und befohlen haben/ ob jemand/ wer der wäre/ wieder ſolchen Religion Frieden beſchweret wäre/ oder künfftig beſchweret oder betrübet werden wolte/daß auff der beſchwerten Parthey anſuchen/mit Ertheilung rechtmäſſiger gebührl. Hülffe ſie ſich förderlichſt erweiſen ſollen. ꝛc. Magnif. Dn. Præs. *c.* 3. §. 24. Schütz. *V. II. diſp.* 4. *th.* 17. Ernest. Gokel. *d. Jure Relig. th.* 53. Sed annon etiam ad Imperatorem ipſum, ejusque Aulam ſ. Judicium Aulicum cauſæ hujus cognitio pertineat? graviſſima eſt quæſtio, quæ inter utriusque Religionis Proceres olim, deinde & inter Juris Publ. DD. in utramque partem diſceptata. Hinc *Anno* 1582. *d.* 21. *Julii* à Dominis Cameralibus inter dubia Cameræ ſuper Pace Religioſa relata, ac Imperatori & Statibus in Comitiis decidenda relicta, teſte Lehmann. *Act. Publ. d. Pac. Relig. l.* 3. *c.* 30. *ſubn.* 4. *pag.* 287. 288. Et in *Gravaminibus ſuis Anno* 1613. *Imperatori oblatis* Status Proteſtantes expreſſe conqueſti, daß ſich bemeldter Reichs-Hof-Rath der Cammer-Gerichts-Ordnung zu entgegen unterfangen in Religi-

 ons-

ons-Sachen und deſſen Frieden betreffend/ohn allen Unterſcheid ma data ſine clauſula, dadurch die Evangeliſche Stände zum höchſten gefähret/ und alſo gar leicht und geſchwind um alle das ihre gebracht werden können / zuerkennen / deßgleichen gar beſchwerliche Commiſſiones auch ſo gar in Sachen bemeldten Frieden betreffend ausgehen zu laſſen/dahin gerichtet/ daß in ſolchen Commiſſionibus die Commiſſarii usq; ad concluſionem cauſæ procediren / und hernach die Sachen an Käyſerl. Hof zu endl. Ausſpruch überſchicken ſollten / welches aber nicht allein den Auſträgen zu Abbruch / ſondern auch den Partheyen ſelbſt zu nicht geringen Beſchwernüſſen gereichen thut/ indem ihnen durch dieſen Weg die ſonſten habende beneficia Appellationis, deren doch ihr der Stände unmittelbahre Unterthanen genieſſen/und alſo melioris conditionis, als Sie die Stände ſelbſt ſeyn müſſen / benommen werden. So hat auch die Erfahrung biß daher geben/ daß zu dergleichen Commiſſionibus entweder lauter Römiſch-Catholiſche Commiſſarien verordnet / oder da auch gleich Evangeliſche dazu gezogen/ daß doch der endl. Ausſchlag beym Reichs-Hof-Rath / welcher bißher faſt mit lauter Röm. Catholiſchen beſetzt geweſen/ geſtanden/und alſo die Sachen nicht weniger in obige Gefahr hinaus lauffen. LONDORP. *L. I. c. 38. num. 2. pag. 120.* Unde cauſarum harum, quæ ſuper Conſtit. Pacis Relig. fundantur, cognitionem Judicio Aulico ſubtrahere non verentur MÜTER. *d. P. R. qu. 14. th. 56. ſeq.* CUBACH. *d. Conſt. P. R. c. 11. num. 16. ſeq.* RUMEL. *ad A. B. P. 3. diſſ. 6. coroll. 5.* CRAN. *P. III. probl. 1.* Nos autem contrariæ ſententiæ, cauſarum harum dijudicationem Auguſtiſſimo Judicio Cæſaris Aulico quoque tribuenti, in quam propendent LIMN. *L. IX. c. 2. num. 127. ſſ.* SYRING. *concl. 53. lit. B.* SCHÜTZ. *vol. II. diſp. 4. th. 17. lit. b.* SUEV. *diſp. 12. th. 6.* UFFENBACH. *d. Judic. Aulic. cap. 10. ſect. 2. ſubſ. 1. p. 93.* MAURIT. *ad Cap. Leop. num. 2.* ſubſcribere nulli dubitamus per *Receſſ. Imper. d. Anno 1555. §. 32.* j. *Pac. Pragenſ. §. 11.* In quæſtione: An uterque litigantium neceſſario Imperio immediate ſubjectus eſſe debeat? itidem variæ ſunt DD. ſententiæ. Nam de notata Pace Relig. non tantum agere, ſed etiam conveniri poſſe in prima ſtatim inſtantia in Camera & Aula Cæſarea mediate quoque imperio ſubjectos, & ſic

Digitized by Google

ſic nec in actore, nec in reo, immedietatem requirit Blum. *Proc. tit. 28. num. 65. ſſ.* Tennagel. *de decernend. Proc. cl. 1. c. 1. n. 2. 9.* Saltem actorem mediatum admittit Syring. *concl. 55.* Rumelin. *ad A. B. P. 3. diſſ. 6. coroll. 8.* Cran. *P. III. probl. 2.* Schütz. *V. II. diſp. 4. th. 17. lit. C.* contra Dekherr. *de Pac. Relig. data c. 57.* ad impetrandos decernendosque Proceſſus ſuper Pace Relig. utriusque tam actoris quam rei immedietatem requirit regulariter, admittit tamen exceptiones in utriusque tam rei, quam actoris perſona cum Schwanemann. *L. 1. Proc. Camer. c. 8. num. 3.*

XIX.

Et hæc ſunt, quæ de generalioribus Pacis Religioſæ præmittere operæ pretium duximus, jam de illius firma & immota perpetuoque duratura Conſtantia paucis quoque videbimus. Sacroſanctum hoc Imperii noſtri Rom-Germanici Palladium, unicumillud & adamantinum vinculum, quo qualescunque Imperii noſtri reliquiæ & ferrolutei pedes utcunque continentur, & à diſſolutione atque ruina hactenus conſervantur, à prima ſua origine atque promulgatione *d. 25. Septembr Anno 1555.* facta in hodiernum usque diem ſemper in ſolido ac pleno ſuo vigore inconcuſſam ſtetiſſe & ſtare etiamnum per DEI gratiam, per mordacem adeoque livorem, & calumniam Ens rationis Politicum à Sycophanta quodam vocari, dubitare nos non ſinunt ſole meridiano clariora verba *Receſſ. Imper. d. Anno 1555.* §. und nachdem eine Vergleichung &c. 25. ibi. bewilliget/ ſolchen Frieden in allen obbeſchriebenen Articuln biß zu Chriſtl. Freundl. und endl. Vergleichung der Religionen und Glaubens-Sachen/ ſtet/ feſt/ und unverbrüchlich zuhalten und demſelben treulich nachzukomen. Wo dann ſolche Vergleichung durch die Wege eines General-Concilii, National-Verſamlung/ Colloquien oder Reichs-Handlungen nicht erfolgen würde/ ſoll alsdann nichts deſtoweniger dieſer Frieden-Stand in allen oberzehlten Articuln und Puncten bey kräfften biß zu endlich. Vergleichung der Religion und Glaubens-Sachen ſtehen und bleiben/ und ſoll alſo hiemit obberührter geſtalten und ſonſt in alle andere Wege NB. **ein beſtändiger/beharrlicher/unbedingter/für und**

Digitized by Google

für ewig wehrender Friede auffgerichtet und beſchloſſen ſeyn und bleiben. Quæ mentem & intentionem conſtituentium non de ineundis modo aliquot annorum induciis, ſed de Pace perpetuâ in omne ævum duraturâ, & Sanctione conſtanter & perpetuo ab omnibus ſancte & inviolabiliter ſervandâ, ſatis produnt & declarant. Evincunt idem toties in variis Univerſalibus Comitiis & Conventibus publicis Imperii, ac in his conditis Receſſibus Imperii liberâ voluntate, præmaturo conſilio & deliberato animo à Sacratiſſimis Imperatoribus ac Statibus Imperii factæ, ac modo in *Tabulis Pacis Weſtphalicæ art. V.* §. *1.* & omnium Imperatorum noviſſimis quoque *Capitulationibus art.* 2. repetitæ confirmationes.

XX.

Extruimus pro immotâ Pacis Religioſæ conſtantiâ ex adductis verbis §. *25. Receſſ. Imp. 1555.* (1.) firmiſſimum hoc argumentum: Quæcunque Pax ex feriâ & verâ Conſtituentium intentione & mente debet durare, ſancteque, conſtanter & inviolabiliter in omnibus articulis obſervari usque ad Chriſtianam, amicâm & finalem compoſitionem diſcordantium Religionum in Imperio receptarum, illa etiamnum hodie ſtat firma & inconcuſſa, atque firmiter & conſtanter ſancteque & inviolabiliter adhucdum eſt obſervanda. Ratio conſequentiæ eſt, quia unio & compoſitio diſcordantium Religionum in Imperio receptarum nondum ſecuta eſt, ſed diſſidium Religionis Rom. Catholicæ & Auguſt. Conf. addictæ adhucdum gliſcit, & adeo non ſublatum, ut potius per acceſſionem novorum dogmatum erroneorum auctum ſit. *Atqui* Pax noſtra Religioſa ex feriâ & verâ Conſtituentium intentione & mente debet durare & firmiter ſervari usque ad inductam Chriſtianam, amicam, finalem atque totalem compoſitionem & unionem religionis Romano-Catholicæ & Auguſt. Confeſſionis vi *d.* §. *25. Ergo.* (2.) inde pro perpetuo illius vigore hoc ducimus argumentum: Quæcunque Pax, licet non ſequatur talis concordia & conciliatio in religione diſſidentium per viam Generalis Concilii, Nationalis conventus, Colloquii aut tractatus in Comitiis, nihilominus in omnibus ſuis punctis

ctis & articulis autoritatem & vigorem ſuum usque ad finalem compoſitionem obtinere, & undiquaque conſtans, perſeverans, inconditionata, perpetuò duratura Pax manere debet, illa ſtat etiamnum firma & inconcuſſa, ſtabitque ita, quamdiu ipſa Reſp. noſtra Germanica beata ac tranquilla ut maneat, exoptamus, quia ſalus & tranquillitas Reip. noſtræ Rom. Germanicæ cum hac Pace adeo conjuncta eſt, ut cum illa ſtet ſimul & cadat. Pax Relig. autem vi alleg. §. 25. licet non ſequatur talis concordia & conciliatio in Religione diſſidentium, nihilominus undequaque conſtans, perſeverans, inconditionata, perpetuò duratura Pax manere debet. *E.* ſtat adhuc firma & inconcuſſa, ſtabitque quousque Patriæ ſalutem & tranquilitatem ſtate exoptamus.

XXI

(3.) Quæcunque Pax in omnibus ſuis Capitulis & articulis unanimi Imperatoris, Electorum, Principum & Statuum utriusque Religionis conſenſu toties in diverſis Comitiis Univerſalibus S. R. Imperii ac in his conditis Receſſibus Imperii, in tabulis Pacis Weſtphal. & omnium Imperatorum, qui ab ejus promulgatione Imperio præfuerunt, Capitulationibus, religioſiſſimis verbis confirmata eſt, illa indubitatò adhuc in pleno ſuo perſtat vigore. *Atqui* Pax Relig. &c. *Ergo. Major* ſua luce radiat. Pro *Minore* probanda allegamus *Receſſ. Imper. Ratisbon. d. A. 1557. §. 8. ſſ R. I. d. A. 1559. §. 5. d. A. 1566. §. 6. 1582. §. 9. 1594. §. 8. 1613. §. 4.* & *de Anno 1641. §. 15. ſeq. Inſtrum. Pac. Weſtph. art. V. §. 1.* cujus hæc ſunt verba: *Transactio Anno 1552. Paſſavii inita & hanc Anno 1555. ſecuta Pax Religioſa prout ea Anno 1557. Auguſt. Vindelic. & poſt in diverſis Comitiis Univerſalibus S. R. Imperii* (verbis his reſpicitur ad citatos Receſſus Imper.) *confirmata fuit, in omnibus ſuis Capitulis unanimi Imperatoris, Electorum, Principum & Statuum utriusque Religionis conſenſu initis & concluſis, rata habeatur, ſancteque & inviolabiliter ſervetur. Quæ vero de nonnullis in ea articulis controverſis, hac Transactione communi Partium placito ſtatuta ſunt, ea pro perpetua dicta Pacis declaratione, tam in judiciis, quam alibi obſervanda habebuntur, donec per D E I gratiam de Religione ipſa convenerit, non attenta cujusvis ſeu Eccleſiaſtici ſeu Poli-*

 tici,

Digitized by Google

tici, intra vel extra Imperium quocunque tempore interpoſita contradictione vel proteſtatione, quæ omnes inanes & nihili, vigore horum, declarantur. add. *Capitulationes Ferdin. I. & omnium Succeſſorum incluſivè ad modernum Auguſtiſſimum Imperatorem* JOSEPHUM *art.* 2. & 37. cui correſpondet *Capit. Ferdin. I. art. 29. MAXIM. II. art. 34. Rudolph. II. a. 33. Matth. a. 39. Ferdin. II. I V. Leopold. a. 38. Ferdin. III. a. 40.* (4.) Quamcunque Conſtitutionem Imperii ut Legem Fundamentalem S. Rom. Germ. Imperii, cui ceu baſi ipſius Imperii ſalus & tranquillitas innitatur, ſe ſanctè & inviolabiliter per totum adminſtrationis ſuæ tempus ſervaturum juratò promittit Auguſtiſſimus quisque Imperator in limine Imperii ſui, omnesque & ſinguli S. R. Imperii Electores, Principes & Status Eccleſiaſtici æque ac Politici, ut perpetuam Legem & Pragmaticam Sanctionem Imperii proprio conſenſu ſtabilitam & confirmatam religioſe obſervare promiſerunt, Sacr. Cæſ. Maj. Conſiliarii Aulici & Cameræ Imperialis Aſſeſſores, omnes denique in univerſum tam Cæſarei quam Procerum Imperii Conſiliarii & Officiales, Tribunalium Aſſeſſores & Judices, tanquam præſcriptam regulam & normam judicandi, in cauſis religionem concernentibus, vi tempore ſuſcepti officii deſuper præſtiti juramenti, ac virtute præcepti, perpetuò ſequi obſtricti ſunt, illa non poteſt non haberi pro Conſtitutione Imperii in viridi flore ac vigore ſuo perſiſtente, & omnes adhucdum obligante. Conſtitutionem Pacis Religioſæ his qualitatibus imbutam & præditam eſſe conſtat ex *Capit Cæſareis art. 2. j. art. ſupra allegatis. Inſtrum. Pac. Weſtphal. art. XVII. §. 2. j. art. V. §. 1. Ordin. Iud. Aul. tit. 1. §.* und ſoeilen denn &c. *15. Ord. Cam. P. I. tit. 57. Ergo.* (5.) *Si* omnes diſputationes, conciones, ſcripta & conſilia, quibus dubia redditur Tranſactio Paſſavienſis & hanc confirmans Pax Religioſa, imo in univerſum omnes actus, qui in illius impugnationem directe vel indirecte tendunt, graviſſime ſub pœna coercitionis, annullationis & confiſcationis ſcriptorum, per Pacem Weſtphalicam & Capitulationes Impp. prohibentur, oportet Pacem Religioſam Sanctionis Pragmaticæ vigorem adhucdum habere, & in viridi obſervantia eſſe. *Prius* eſt per *tabulas Pac. Weſtphal. art. V. §. 50.* ubi expreſſe cavetur:

Utri-

Vtriusque Religionis Magiſtratus ſevere & rigoroſe probibeat, ne quisquam publice privatimve concionando, docendo, diſputando, ſcribendo, conſulendo, Transactionem Paſſavienſem, Pacem Religioſam, vel banc inprimis ſive declarationem ſive transactionem, uspiam impugnet, dubiam faciat, aut aſſertiones contrarias inde deducere conetur. & per *Capit. Leopold. & Joſeph. art. 2.* ibi. Zumahlen auch diejenige/ſo ſich gegen itztermeldten Frieden-Schluß / und darinn beſtättigten Religions-Frieden/als ein immerwährendes Band zwiſchen Haupt und Gliedern / und den Gliedern unter ſich ſelbſten/zu ſchreiben oder etwas in offentl. Druck heraus zu geben / (als dadurch nur Auffruhr/Zwietracht/ Mißtrauen/ und Zanck in Reich angerichtet wird) unternehmen würden/ oder ſolten / gebührend abſtraffen/ die Schrifften und Abdrucke caſſiren und gegen die Autores ſowohl als Complices, wie erſt gemeldt/ mit Ernſt verfahren &c. *Erga.*

XXII.

Adductis textibus & argumentis evidentiſſime ac ipſa meridiana luce clarius ſtabilitus eſt plenus ac inconcuſſus ſaluberrimæ Conſtitutionis Pacis Religioſæ vigor, intemerata illius vis & autoritas, qua pollere & ut Cynoſura, norma ac regula in decernendis negotiis, quæ Religionem & ad eam pertinentia ac inde dependentia concernunt, obſervari, atque in vim Legis Fundamentalis S. R. G. Imperii & Sanctionis Pragmaticæ non modo omnes Imperii Cives & ſubditos, ſed & ipſum ſummum Imperii Caput ac Membra excellentiora obligantis valere debet, quousque durabit exortum à Divi Lutheri reformatione inter nos, qui Lutherani communiter vocari ſolemus, & Pontificios, nec non Reformatos, religionis diſſidium, quod neutiquam impedimento his tribus diverſis Religionibus addictis eſſe debet, quo minus, etſi in religione & fidei articulis diſſentiant, in Rep. tamen Pacem externam Politicam invicem habeant ac colant, & ad finem illius, ſalutem & beatitudinem Civilem obtinendam ac conſervandam mutuis conſiliis & auxiliis conſpirent, ac pro viribus collaborent, nec pars una alteram intuitu diverſæ religionis averſari, plusquam vatiniano odio proſequi, ullo modo prægravare, vi invadere, lædere, opprimere, ad deſerendam religionem,

nem, fidem, ritus cogere, aut in libero ejus exercitio turbare, vel ulla ratione ei moleſtias creare præſumat, ſed non obſtante diverſitate Religionis ſine amaritudine pacificè vivant, ſine omni fuco ſe invicem mutuis amoris & favoris officiis proſequantur, ex integritate animi, conſtanti fide veræ ac ſinceræ amicitiæ indulgeant, interim vero Auguſtiſſimum Imperii Caput cum Statibus ejusdem omni ſtudio ac ope laboret, ac videat, numne illud Religionis diſſidium in timore Domini, amicabili modo, cooperante DEO, tolli vel componi queat.

XXIII.

Amicabilem agendi modum ad tollendum diſſidium in Religione, & inducendam unionem inter Romano-Catholicos, Lutheranos & Reformatos innuit & definit *Receſſ. Imper. d. Anno 1555. §. 25. R. J. d. Anno 1557. §. 9.* Magnif. Dn. *Præs. introd. Part. ſpec. ſect. 1. c. 5. §. 11. 12.* nempe quod tentari debeat, utrumne conciliatio & unio diſſidentium in Religione fieri & obtineri queat, vel per Generale Concilium, quæ omnium expeditiſſima via, vel per Synodum Nationalem, aut inſtituendum Colloquium inter exercitatiſſimos pios Theologos in certum locum convocatos ad quæſtiones fidei controverſas ſollicite examinandas, & ex ipſo verbi divini promtuario ſine omni affectu pie ac ſincere definiendas, quæ ultima via quidem jam ſæpius, ſed fruſtra ſemper tentata. vid. *R. J. d. Anno 1557. §. 12. ſeqq.* j. *Rec. Imp. de A. 1559. §. 3. & 4.* add. GOLDAST. *Polit. Imper. Part. 27. pag. 1261. ſeqq.* THUAN. *L. XXVIII.* ubi de Colloquio, quod Carolus IX. Rex Galliæ *Poſſiaci Anno 1561.* inſtituit, ſucceſſu inducendæ concordiæ verò caruit. De quo etiam vid. PETR. SUAVIS *Hiſtor. Concil. Trident. L. 5. pag. 508.* ſimilem imo triſtiorem eventum habuit Colloquium *Anno 1589. Badenæ* præſente Friderico, Duce Würtenbergiæ, Jacobo, Marchione Badenſi, inſtitutum inter Jacobum Andreæ, Jacobum Heerbrandum, Lucam Oſiandrum, & Johannem Piſtorium, Apoſtatam. Vid. *Acta Colloquii Badenſis hic Tubingæ impreſſa.* Pariter famoſum illud *Ratisbonenſe Anno 1602.* Maximiliani, Bavariæ Ducis, & Philippi Ludovici, Comitis Palatini Neoburgici autoritate inter Lutheranos & Pontificios Theologos inſtitutum Colloquium poſt multas altercationes re infecta termi-

Digitized by Google

terminatum eſt vid. *Acta Colloquii iſtius publicata.* Osiand. *Hiſt. Eccl. Cent. XVI. pag. 1147.* Et ſic ſine effectu quoque ſolutum eſt Colloquium *A. 1615.* inter Jacobum Hailbronnerum & Jacobum Kellerum, Jeſuitam, habitum, poſtquam *anno* præcedente *1614.* Wolffgangus Wilhelmus, Comes Palat. Neoburg. Ducis Bavariæ gener, ad Pontificiam Religionem tranſiiſſet, quemadmodum etiam illud, quod Uladislaus IV. Rex Poloniæ, *Thorunii Anno 1645.* indixerat Colloquium, ad componendas controverſias inter Lutheranos, Pontificios & Reformatos agitatas, ſine fructu finitum. Uti vero hæc cum Pontificiis, ſic & omnia cum Reformatis conciliandæ Religionis gratia inſtituta Colloquia hactenus ſperato fructu caruerunt. Sic *Anno 1529.* Philippus, Landgravius Haſſiæ, *Marpurgi* convocavit quidem Theologos, ut de Sacra Cœna concordiam inirent. Ex una parte adfuerunt, Lutherus, Melanchton, Juſtus Jonas, Johannes Brentius, Andreas Oſiander, & Stephanus Agricola; ex altera parte Oecolampadius, Zwinglius, Bucerus & Hedio. Sed utraque parte in ſua ſententia perſiſtente ſine inductâ concordiâ diſceſſerunt, teſte ipſo Luthero *T. IV. Jen. Germ. fol. 468. Anno 1530.* Bucerus ex Comitiis Auguſt. ubi Confeſſio Proteſtantium exhibita, ad Lutherum profectus cum ipſo de ineunda concordia egit, aſt fruſtraneus omnino fuit labor. *Anno 1536.* Wittebergæ rurſus Martinus Bucerus, Wolffg. Capito & Wolffg. Muſculus cum Luthero & cæteris Theologis in re Sacramentaria concordiam inire laborarunt, quæ tamen cum ex parte Helvetiorum malefida fuerit, paulo poſt à Bucero & ſociis reſciſſa fuit, qua Buceri inconſtantia motus Lutherus nihil cum eo amplius communicare voluit. *Anno 1583.* Henricus, Navarræ Rex, caput Hugonottarum in Gallia, Eccleſiæ diſſidia compoſiturus Jacobum Segurium, virum Nobilem eruditi ingenii, ad Principes Germaniæ Proteſtantes miſit, qui eos induceret, ut ſuam ad ſanciendam concordiam conferrent operam, Synodum Generalem conſtituendo. Placuit quidem Auguſto, Electori Saxoniæ, Johanni Georgio, Brandenburgico Septemviro, & Wilhelmo, Haſſiæ Landgravio, Conſilium, ſed auctis in Gallia turbis res caruit ſucceſſu. vid. Thuan. *L. LXXIX.* & *Epiſtolas Henrici, Nav. Reg. ad Auguſt. Imper. Reges, Principes ac Reſp. Europæ de Pace Eccleſ.*

 con-

conſit. & controv: ſopiendis Ultraj. A. 1679. editas. Sap. GOLDAST. *Pol. Imp. Part. 29. A. 1586.* Autore Frider. Duce Würt. Colloquium eundē in finem inſtitutum *Mompelgardi* inter Jacobum Andreæ, & Theodorum Bezam, ubi de quatuor præcipuis Lutheranos inter & Calvianos controverſiis actum, ſed ſine fructu Pacis ſperatæ fuit. vid. *Acta Colloquii Mompelgard.* THUAN. *L. LXXXV.* OSIAND. *H. Eccl. Cent. XVI. pag. 976. Anno 1631.* inter Theologos Electorales Saxon. D. Matthiam Hoē, D. Polycarpum Leyſerum, & D. Henr. Hopffnerum, & inter Theologos Brandenburg. & Haſſiacos D. Joh. Bergium, D. Joh. Crocium, & Theoph. Neubergerum Colloquium habitum, num citra præjudicium aliarum Eccleſiarum controverſiæ religionis, queis à ſe invicem diffident Lutherani & Calviniani, ſi non componi, ſaltem minui poſſent, ne hoſte communi jam ingruente, qui omnium Proteſtantium jugulum peteret, cauſa communis ſegnius ageretur, aut diſcordia turbaretur, ſummam Colloquii absque fructu obtinendæ Unionis finiti memorat B. KROMSIER. in *append. LL. Antiſyncretiſt.* Quantum laboris fruſtra impenderit Joh. Duræus, Scotus, ad componendum & tollendum diſſidium inter Lutheranos & Reformatos in Germania, Dania & Suecia ſatis notum eſt. Inanis itidem fuit Opera in Colloquio Charitativo *Thorunii* conciliandis Lutheranis cum Reformatis impenſa. Vid. B. HÜLSEMANN. *Relat. de Colloqu. Thorun.* Et in Synodo *Caſſellis Anno 1661.* habita autoritate Landgravii Haſſiæ, Wilhelmi, inter Theologos quosdam Marpurgenſes & Rintelienſes, adeo diſſidium inter Lutheranos & Reformatos non ſublatum fuit, ut potius incrementum ſumſerit. Vid. *Relat. Colloqu. Caſſel. excuſam* & *Theologorum Witteberg. ſuper illa judicium Anno 1663. editum.* Plura de his & aliis religionis & Concordiæ Eccleſ. ſanciendæ cauſa inſtitutis Colloquiis præter jam alleg. reperies ap. KORTHOLD. *in Hiſt. Eccl. Cent. XVI.* & *XVII.* JOH. FECHT. *in H. E. Tabb. Secul. XV. repræſentantibus.*

XXIV.

Cum igitur incaſſum toties quæſita fuerit harum trium Religionum Conciliatio, ſalebroſa ſane quæſtio eſt: an ulla adhucdum vel nulla amplius ſpes ſuperſit tollendi illius diſſidii, vel inducendæ

cend unionis Eccleſiaſticæ, quæ fraternam contineat conteſſerationem & ſpiritualem in Chriſto communionem, nec niſi vero, integro, ſerioque circa articulos fidei fundamentales conſenſu conſtitui poteſt, inter trium illarum Religionum aſſeclas, Lutheranos nempe, Pontificios ſ. Rom-Catholicos, & Calvinianos ſ. Reformatos? quæ à multis anxie agitata eſt. Et de unione tali inter ill s inducenda ſolliciti quidem fuere plurimi. Nil dicemus de ea religionum unione, quam meditatus eſt MARCUS ANTONIUS *de* DOMINIS, Archi-Epiſcopus Spalatenſis, de qua hoc MART. BECANI, Jeſuitæ, *T. V. Opuſc. 6. p. 669.* fuit judicium, quo vertumno huic (qui Londini coram Rege Jacobo Roman. Religionem ejuravit, & ad Reformatam tranſiit, rediit tamen poſtea ad illam) animi levitatem exprobravit, duo potiſſimum, in πρόσω ποιεῖ, qua ad ipſum uſus, ei objiciens: *Unum eſt*, inquiens, *Te neque Catholicum eſſe, neque Lutheranum, ſed ab omnibus diſſentire, & novum Doctrinæ Symbolum partim ex aliorum ſcriptis, partim ex tuo cerebro conſarcinaſſe. Alterum duplici Spiritu ad ſcribendum impulſum Te eſſe, altero odii in Pontificem, altero amoris propriæ Excellentiæ & Cupiditatis.* Quo non melius eſt elogium, quo illi parentavit ANDR. RIVETUS *in animadverſ. ad Grot. annot. ad Caſſandr. pag. 261.* Ex reliquo Pontificiorum choro ſeriò rem agere, & fraternam unionem Eccleſiæ Rom. Catholicæ cum noſtra quærere ac reſtabilire videri voluerunt poſt THOMAM HENRICI, JACOBUM MASENIUM *in meditata Concordia* (cujus fundamenta ſubruit ex Theologis noſtris D. JOH. MUSÆUS) GEORG CASSANDER, ac GEORG. WICELIUS à CONRING. conjunctim editi, AUGUSTIN. GIBBO de BURGO in ſuo *Luthero-Calviniſmo Schismatico quidem, ſed reconciliabili* (cujus nænias itidem excuſſit laudatus MUSÆUS) inprimis MATTHÆUS PRÆTORIUS, Apoſtata, qui ante viceunium Tubam Pacis inflavit, & ad inducendam unionem Eccleſiæ Romanæ & Proteſtantium omnes Europæ Reges excitavit illâ ſuâ *Tubâ Pacis Colon. Anno 1685.* editâ. Biennio poſt *anno* nempe *1687.* reunionem ac reditum ad Rom. Catholicam Religionem Eccleſiæ Argentoratenſi perſvadere anniſus eſt famoſiſſimus Jeſuita DEZIUS, edito libello gallice primum ſcripto ſub tit: *La reunion des Proteſtans de Strasbourg à l'Egliſe Romaine*, poſtea ad plebem deci-

F 2 pien-

piendam in linguam Germanicam translato. *Anno ſeq. 1689.* à JOH. FRANC. HAKI, S. J. Theologo, propoſita eſt *via regia, omnes diſſidentes in Religione ſic dictos Neo-Evangelicos ad Orthodoxam & ſalvificam fidei Chriſtianæ veritatem perſcrutandam, inveniendam, & amplectendam manuducens.* add. ALARD. VACK. *de Uniend. Chriſtian. animis.* GROTII *via ad Pacem Eccleſiaſticam.* ERASM. *de Concord. Eccleſiaſt.* AMYRALD. IRENIC. *de ratione Pacis in relig. negotio. Dialogues entre Photin & Irenee ſur le Deſſein de la reunion des religions Mogunt. Anno 1685.* excuſi: ut & *Methodus Unionis Eccleſ. inter Romanenſes & Proteſtantes juſſu cujusdam Principis à duobus Theologis conſcripta*, cujus potiora capita recenſet PUFFENDORFF. *de Conſenſu & Diſſenſu inter Proteſtantes* §. 13. Ac modo ante triennium a. ſcil. *1703.* prodiit Neues und ſonderbahres Friedens Project auff was Art zwiſchen allen dreyen Haupt Religionen oder bißher zertrennten Römiſch-Catholiſchen/ Evangeliſch-Lutheriſchen/ und Evangeliſch-Reformirten Kirchen daß heilſame Band deß Friedens glückl. erſetzet werden könne.

XXV.

Pariter Lutheranorum & Reformatorum Unio & coalitio in unum corpus & unam Eccleſiam etſi multorum votis utrinque expetita & tentata ſit, at vano ac inani hactenus conatu, irritoque ſucceſſu; non tamen animum prorſus dejiciendum, nec rem ideo pro deſperata plane habendam, quod multi circa eam incaſſum laborarint, ludibrioque aut inſultationibus aliorum expoſiti fuerint, cenſet PUFFENDORFF. *d. tr.* §. 3. Poſt DAVID. PARÆUM autem in *Irenico ſuo*; JOH. DURÆUM, cujus cum Theologis Argent. tentatæ *Conſultationes Irenicæ Amſtel. Anno 1664.* typis impreſſæ, aliosque, propenſum ad ineundam aut conſtituendam Pacem Eccleſiaſticam inter Reformatos ſtudium oſtendit JOH. HENR. HEIDEGGERUS in ſua *manuduct. ad viam Concordiæ Proteſtantium Eccleſ. Amſtelod.* impreſſâ, ſecutus Præceptorem, JOH. HENR. HOTTINGERUM. Illum imitatus G. T. H. in edito libello Germanico: Neuer unpartheyiſ. *Reunions*-oder Vereinigungs-Vertrag Edidit etiam GODOFR. HOTTON, *tr. de Chriſtiana inter Europæos*

Evan-

Evangelicos Concordia ſ. Tolerantia in charitate ſtabilienda Amſtel. *1647.* addantur JURIÆI, Theolog. Roterodam. *Conſultatio de Pace inter Proteſtantes ineunda.* PHILIPP. SNABELII diſſertat. Theolog. *de ſarcienda concordia & leniendo in Eccleſiis Reformatis gravi diſſidiorum Scandalo. Articles de Reunion entre les Proteſtans de la Confeſſion d'Augsbourg & les Reformés.* MENANDRI Näheres unvorgreiffl. Friedens Project auff was Arth zwiſchen beyden Proteſtirenden Religionen daß heylſame Band glücklich ergäntzet werden könne. & Unmasgebl. bedencken / wie das Fürſten Recht in Vereinigung der beyden Evangeliſch. Religionen circa adiaphora ohne den geringſten Anſtoß zu exerciren / quæ duo poſteria ſcripta modo *Anno 1703.* prodierunt.

XXVI.

Aſt licet omnes enixe optemus, in unum ut reducamur ovile, niſi tamen Pontificii ac Reformati, ductu Spiritus Sancti, in omnem veritatem nos ducentis, erroribus ſuis, quos in fundamentalibus fidei articulis de Chriſto, ſalutis fonte, de juſtificatione, de Euchariſtia &c. fovent, variisque ſuis erroneis dogmatibus Sacro DEI verbo è diametro contrariis nuncium miſerint, & non verbis tantum, ſed ſincero corde renunciarint, veramque & orthodoxam cum Scriptura Sacra per omnia conſpirantem doctrinam amplectantur, nulla unquam Proteſtantium cum ipſis ſperari poteſt unio, fundamentalibus enim illis fidei articulis, prout in verbo DEI revelato traduntur, ſub ſalutis æternæ diſpendio, ſtrictim inhærendum eſt, adeo, ut cum iis, qui doctrinam aliam hic profitentur, jugum ducere non liceat *2. Cor. 6. v. 14. 2. Joh. v. 10.* Fruſtra igitur nobis calumnioſe imputatur, per nos hactenus ſtetiſſe, quo minus Pace & Concordia in fide fruamur. Nam non noſtra, ſed DEI cauſa agitur, de qua quidquam remittere in noſtra haud eſt poteſtate. Diſſenſum autem Pontificiorum & Reformatorum à noſtra Eccleſia in præcipuis fidei articulis fundamentalibus, ſtantibus cujusque Partis hypotheſibus, irreconciliabilem, qui religionum harum trium unionem hucusque impedivit, & ſi quælibet pars ſuis hypotheſibus conſtanter inhærebit, in futurum quoque impediet, nervoſe ac ſolide

lide demonſtrarunt, qui *ſcriptis iſtis Irenicis*, maximam partem in ſpeciem duntaxat adornatis, larvam detraxerunt, ex quibus allegaſſe ſufficiat JOSEPHUM HALLUM, Epiſc. Oxonienſ. qui cum parti priori *Polemices Sacræ* præfixiſſet Epigraphen: *Roma Irreconciliabilis*, qua oſtendit nullam ſperari poſſe nec debere Pontificiorum cum Evangelicis in cauſa religionis conciliationem, inde Univerſitatis & Eccleſiæ patriæ Lumen JOH. HÜLSEMANN. occaſionem arripuit *Calviniſmum Irreconciliabilem* ſcribendi. BERNHARD. *van* SANDEN, MELCHIOR. ZEIDLER. Profeſſores Regiomontanos, qui *Tubæ Pacis Prætorianæ* ex profeſſo libros ſuos oppoſuerant. SAMUEL. SCHELGUIG. Gedanenſ. Theol. qui *VI. diſp.* edidit *de Unione Eccleſiarum Trident. & Auguſt. Conf. adhærentium.* B. Dn. D. HÆBERLIN. in *Refut. Dezii, Jeſuitæ*, & libello germanico, cui tit. Chriſtl. Bericht von der Reunion oder Vereinigung der Evangel. Augſpurg. Confeſſion mit der heutigen Röm. Kirche. nec non diſſert. *de Tolerantia Chriſtiana fraterna.* JOH. GEORG. SIGWARD. *admonit. Chriſtian. de David. Paræi Irenico.* HECTOR. GOTH. MASIUM. *in Intereſſe Princip. circa Relig. Evangel. cap. 7.* HUNNIUM. in diſ. ept. *de fundamentali diſſenſu Auguſtan. Confeſſ. addictorum & Calvinianorum* CHRIST. SINCERUM. in *fuco concordiæ inter Proteſtantes & Reformatos* per HEIDEGGERUM ob lucto. JOH. BENEDICT. CARPZOV. Diſſert. *de non ſperanda Lutheranorum cum Pontificiis & Calvinianis Unione Anno 1692.* Reſp. Joach. Elia Frickio *Lipſiæ* habitam. Eines Lutheriſchen Theologi wohlgegründetes Bedencken von der heutigen Tags erneuerten Friedens-Handlung/ dadurch die ſogenandten Lutheriſche und Reformirte Religionen zu vereinigen man ſich bemühet / in welchen mit gewiſſen und unverwerffl. Gründē bewieſen wird/ daß ſolche geſuchte Vereinigung unmögl./ GOtt nicht gefällig / und mit gutem Gewiſſen nicht anzunehmen / auch deßwegen alle dißfals angewandte Mühe vergeblich ſey. Freyſtadt. *Anno 1704.* Conf. D. JOH. CONRAD. DANNHAUERI *Myſterium Syncretiſmi*, D. ABRAH. CALOVII *Syncretiſmus.* D. JOH. HÜLSEMANN. *Calixtin.* Gewiſſens-Wurm. D. JOH. SELDII

Ent-

XXVII.

Quamvis vero, qualibet parte hypotheſibus ſuis & dogmatibus pertinaciter inſiſtente nec Lutherani cum Pontificiis in mutuam fidei concordiam coaleſcant, nec cum Lutheranis Reformati plane conveniant, ac amicas manus fraternitatis ſpiritualis jungant, adeoque exoptata Unio Eccleſiaſtica in Imp. minime obtineatur, nec in tot partes diviſa Chriſtiana Religio in unum coeat corpus, ſed ad finem ſeculi rupta ac ſciſſa maneat Tunica Chriſti inconſutilis, modo dictam Chriſtianam religionem intelligo, nihilominus tamen pro ſalute & tranquillitate Reip. ſaluberrima hæc Pacis Relig. Conſtitutio ſalva in ſuo robore conſiſtat, firmaque & immota, conſtans & perſeverans, æterna & perpetuo duratura Lex Fundamentalis S. R. G. Imperii, Sanctioque Pragmatica ab omnibus ſancta & inviolabiliter obſervanda maneat, viqueillius tribus illis Religionibus addicti Status Imperii cum ſubditis ſuis tam inter ſe, quam cum Capite, Pace Civili religioni data perpetuo fruantur, plena ſecuritate gaudeant, quiete & tranquille vivant, familiarem ac intimam converſationem & amicitiam colant, pro bono publico fœdera, pacta, conventiones ineant, & ſancte ac intemerata fide ſervent, nec diverſæ religionis intuitu odium inter ſe alant, nec ſe invicem prægravent, premant, moleſtia afficiant, belluarum inſtar vi aut armis invadant, ad religionem ſuam deſerendam & aliam amplectendam adigant, ſpolient, aut quicquam tale faciant, ſed in commune Reip. conſulant, opem ferant, ejusque ſalutem & tranquillitatem omnibus modis promoveant, ſicut hoc cujusque pii hominis DEUM reverentis, boni Civis Reipubl. bene cupientis, officium exigit, ſancitque ipſamet Pacis Relig. Conſtit. in *Receſſ. Imp. 1555. §. 25.* ac illius toties in ſecutis Receſſ. Imperii ingeminata Confirmatio, noviter in *Inſtr. Pac. Weſtph.* repetita *art. V. §. 1.* Neque religio cauſa armorum legitima eſt. Crudelis enim foret pietas, quæ ad unam religionem omnes adigere vellet, imo impietas eſſet, ſi conſcientias ferro aggrederetur, ſuppliciis graſſaretur, & ſacrorum rationes inter mœnia Civilis obedientiæ cogere

cogere ſatageret. *Nos Chriſtiani ſumus*, inquit TERTULLIANUS, *quorum characteriſmus eſt mutua dilectio, peculium patientia, ut ipſis etiam hoſtibus noſtris benefaciendi præcepta habeamus.* Nil arma in conſcientias poſſunt, æque ut irrito conatu ſcientias flamma & ferrum inculcaverit. Et verbum DEI profecto noſtris non nititur ſubſidiis, neque robur ejus eſt in brachio hominis. Quid in Gallia Pariſienſis Lanienа, quid in Belgio Albana tyrannis, quid in Germania tot annorum flagrantia patrarunt bella? fidem profecto nemini imperare potuerunt. Reſpiciamus ſuperioris ævi documenta: à Ferdinando I. usque ad Ferdinandum II. ſicque per integrum fere ſeculum diverſæ Religiones per quietem & Pacem ſtetere. Quidni & inpoſterum fiat? *DEUS diverſas Religiones patitur, cur nos auderemus unam imponere*, inquit CASSIODORUS. Prudenter igitur non minus, quam juſte, licet ſperata Unio non ſequatur, Pacis Religioſæ Conſtitutio tamen in perpetuum trium illarũ ſemel receptarum religionum in Imperio tolerantiam quietam ſancit & injungit.

XXVIII.

Et cum ſic Pax Relig. in pleniſſimo adhuc ſtet vigore, ſit Lex fundamentalis & Sanctio Imperii Pragmatica, ab omnibus ut Cynoſura & norma, in negotiis Religionem concernentibus, reſpicienda, ac proinde ſpecialiter ſub graviſſima pœna prohibitum, ne quis illam publice, privatimque concionando, diſputando, ſcribendo, vel conſulendo dubiam reddere aut impugnare præſumat, taliaque ſcripta non ſolum añullari, ſed & confiſcari jubeantur, non poteſt non pro facto tali pœna digno haberi, ſi quis tam effrons ſit, ut Sacratiſſimum hoc Imperii Palladium & Ancile, unde totius illius ſalus dependet, quia per Auream hanc Pacem firmatur publica Imperii tranquillitas, Ens Rationis Politicum eſſe calumnietur. Qui enim ſalutarem hanc Pacis Conſtitutionem Ens rationis dicit, eam non tantum dubiam reddere, ſed quantum in ſe eſt, penitus tollere conatur, dum eam nihil eſſe ſuſtinet, quod qui facit, annon belli tubam inflat, dulciſſimam patriam Germaniam exitioſis & funeſtis bellis implicat? ſicque eandem in ſummum pertrahit diſcrimen, in maximas & infinitas calamitates & extremam tandem conjicit ruinam? ſublata enim alma hac Pace Auguſtum Imperii Caput cum membris, & hæc inter ſe perpetuo collidi ac con-

continuis inteſtinis involvi bellis neceſſe eſt, quæ non poſſunt non totius Imperii diſſipationem & interitum accelerare, cum civilia ac domeſtica ejusmodi bella communiter Reipubl. plus noceant, quam externa, majori etiam plerumque periculo conjuncta & crudeliora eſſe ſoleant, quam externa, horum quippe eventus interdum bonus eſt, illorum nunquam felix & proſper eſſe poteſt. *Solet enim diſcordiarum talium exitus inter claros & potentes viros plerumque aut univerſus interitus aut victoris dominatus eſſe*, inquit CICERO *de Aruſp. Reſponſ.* Igitur *nec privatos focos, nec publicas Leges, nec libertatis Jura cara habere poteſt, quem diſcordiæ, quem cædes Civium, quem bellum Civile delectat, eumque ex numero hominum ejiciendum* recte judicat laud. CICER. *Philipp.* 12.

XXIX.

Facile quoque hinc dijudicari poterit, quid de aliis Pontificiorum quorundam ex Evangelicæ Religionis odio ſalutari huic Conſtitutioni obſtrepentium traditionibus & aſſertis ſentiendum ſit, nim. mera ſomnia, nugas ac nænias eſſe. Sic (1.) haud pauci ex Jeſuitarum, autore Ignatio Lojola, Cantabro, *Anno 1540.* orto Ordine, Pacificationem noſtram ab initio parum autoritatis ac roboris habuiſſe contendunt, cum ad validitatem iſtius ſummi Pontificis conſenſus haud fuerit requiſitus, qui tamen ipſorum opinione adeo neceſſarius fuit, ut ob illius defectum merito nulla & invalida ſit Sacratiſſima hæc Conſtitutio. Nam in ea de minuenda illius autoritate agi: Jurisdictionem ipſius & Epiſcoporum Romanenſ. Eccleſiaſticam per illam ſuſpendi: Poteſtatem decernendi de controverſis fidei articulis per limitationem pii ac liberi Concilii illi adimi, multaque alia in illius detrimentum afferri exclamitant. Urgent porrò, quod illa, quæ cultum divinum concernunt, non ad Laicas, ſed Eccleſiaſticas perſonas ſint trahenda: quod Papa veluti ſucceſſor Petri ac Vicarius Chriſti de ſalute ovium ſollicitus eſſe, eamque procurare debeat: Hinc Paulus III. Pontifex intellecto Decreto in Comitiis *Spirenſ. Anno 1544.* facto, ſibi minus grato, in literis objurgatoriis ad Cæſarem datis graviſſime Imperatori Carolo V. exprobavit, quod falcem in alienam meſſem immiſerit. SLEIDAN. *L. XVI. Comment. pr.* WAREMUND. *ab* EHRENBERG. *de ſubſ. regn. pag. 17.* GOLDAST. *Polit. Imp. Part. 22.*

 pag.

pag. 1022. *ſq.* SECKENDORFF. in *Hiſtor. Lutheran. L.* 3. *ſect.* 28. 29. Ac Paulus IV. Pontifex Rom. cognitâ Pace Religioſa *Auguſt. Vindel.* conditâ vehementer excanduit, Imperatorem & Ferdinandum increpuit, quod ſe inſcio tractationem de religione inſtituiſſent, interminatus, ſe operam daturum, ut uterque Cæſar & Ferdinandus, cum maximo ſuo cordolio, intelligant, quam gravi injuria ſedem Pontificiam violarint, convocaturumque ſe, vel iis invitis, Concilium *Lateranenſe*, ut cognoſcant, quantum poſſit Sancta ſedes, tenente eam Pontifice generoſo, ingentisque animi pleno; imo faſtus ejus adeo magnus fuit, ut ad Oratores non veritus ſit dicere, ſe Regibus cunctis eſſe ſuperiorem, nolle ſe arctam cum quovis eorum familiaritatem, ſibi conceſſam regnorum immutandorum poteſtatem, ſe eorum, qui Reges & Imperatores è ſoliis ſuis deturbarint, eſſe ſucceſſorem. PETR. SUAV. *Hiſtor. Concil. Trident L.* 5. *p.* 449. SLEIDAN. *L. XXVI. circa fin.* Quod denique Imperator in præjudicium Papæ nihil poſſit ſtatuere, cum illius ſit Vaſallus 2. *F.* 100. *Clem. unic. de Jurej.* Plura hujus generis alia contra validitatem Pacis Relig. collecta vid. ap. SYRING. *concl.* 16. *lit. A.* add. DILLING. *d. Compoſ. Pac. cap.* 5. *qu.* 28. 29. Et hanc Cantilenam quidem ſæpius ab iis repetitam fuiſſe colligimus ex *gravaminibus Proteſtantium Cæſareæ Maj. in Comitiis Ratisbon. Anno* 1594. exhibitis ap. LEHMANN. *Act. publ. P. I. L.* 2. *c.* 65. *p.* 481. ibi. Es wird offentlich nehml. von denen Jeſuiten und Friedhäſſigen ausgegeben/ daß weyland König Ferdinanden höchſtlöbl. Gedächtnüß nicht gebühret habe ohne Päbſtl. Conſens einen Religious-Frieden zwiſchen den Ständen im Reich zu treffen/ &c. Sed quid commune cum Imperio noſtro habet ſummus Vaticani Præſul, cui nullum plane Jus in Imperio noſtro competit, ſive feudi ſive quocunque alio nomine ac titulo id prætendat, cum Imperator, ut iſtius Caput, ſolum DEUM & enſem, omnibus aliis excluſis, ſuperiorem agnoſcat, juſtiſſimoque zelo Clementis V. Pontif. in Imperatorem electum ſibi titulum Imperatoris & poteſtatem Imperium adminiſtrandi non prius arrogare debere, quam à Romano Pontifice fuerit confirmatus, decernentis, deteſtandæ ambitioni à Ludov. Bavaro Imper. limes ac terminus poſitus ſit per Conſtit. *Anno* 1339. promulgatam, qua communi Electorum ac Principum Imperii conſenſu decre-

tum

tum & ſancitum, Papam nihil proſus habere juris aut poteſtatis in Imperio, nec illi convenire ullam partem jurisdictionis in eo, porroque declaratum, omnes, qui Imperatorem à Principibus electum ſine Rom. ſedis confirmatione Imperii jura exercere & adminiſtrare haud poſſe, aut Pontificis approbatione aut confirmatione indigere, aſſerere auſi fuerint, læſæ Maj. reos cenſeri & omnibus feudis ab Imperio pendentibus, privilegiis & immunitatibus quibuscunque à prædeceſſoribus conceſſis, ipſo facto & jure ſpoliatos eſſe debere. Quam Conſtitutionem Decretum Electorum ſimilis plane argumenti præceſſit, quod prælaudatus Imper. ſua autoritate *6. Auguſt. A. 1338.* communivit. Utrumq; refert GOLDAST. *Tom. I. Conſtit. Imper. fol. 335. ſſ.* add. SYRING. *concl. 16. lit. B.* NORDERMANN. *d. Jure Princip. concl. 12.* COLER. *d. Jur. Imper. Germ. ſect. 1. 2.* THOM. MICHAEL. *d. Jurisd. S. C. Maj. Cam. & Stat. concl. 2. 3.* CARPZOV. *d. Leg. Reg. Germ. cap. 3. ſect 6. num. 6. ſſ.* Merito igitur ridemus & deteſtamur putidiſſimum illud commentum, Imperium Rom. Germanicum feudum Pontificis, ac Auguſtiſſimum Imperatorem illius Vaſallum eſſe, proſtratum dudum à REINKING. *d. R. S. & Eccl. L. I. cl. 2. cap. 4.* & *5.* CARPZ. *d. L. R. G. cap. 2. ſect. 6. 7. 8.* SCHILTER. *de Libert. Eccl. Germ. L. 5. cap. 2.* Confer. JOACH. CLUTEN. *Syllog. Rer. quotid. concl. 4.* JOH. NORDERMAN. *de Jure Princ. concl 15.* ANTON. COLER. *de Jure Imp. Germ. ſect. 3.* ANDR. GERHARD. *Decad. ſelect. Quæſt. qu. 10.* ap. ARUM. *T. I. diſc. 31.* Nec quicquam illi opitulatur textus 2. F. *100.* ibi: *& ipſe* (Imperator) *ſoli DEO & Pontifici Romano fidelitatem debeat.* cum (1.) illud capitulum in extraordinariis reperiatur, quæ authentica haud ſunt, (2.) verba iſta non ſimpliciter ſunt accipienda, quaſi Imperator Pontifici fidelitatem debeat reſpectu ipſius Imperii, ſed illo caſu, quando Imperator feudum aliquod habet à Pontifice præter Imperium, ſicuti Imperator Carolus V. Regnum Neapolitanum tanquam feudum à Pontifice tenuit, ut ipſe fatetur apud SLEIDAN. *L. VI.* Tum enim Imperator non ratione Imperii, ſed ditionis, quam à Pontifice in feudum recognoſcit, fidelitatem ſine Majeſtatis diminutione præſtare poteſt. Nec contraria eſt *Clem. Unic. d. Jurejur.* cum Juramentum illud non de Juramento fidelitatis, ſed protectio-

tectionis ac defenſionis ſit intelligendum, quale erat Juramentum Caroli M. Leoni III. Pontif. præſtitum. Fidelitatis autem Juramentum nullus unquam Imperatorum qua talis Papæ præſtitit. Quare ſi Clement. illa de iſto juramento fidelitatis ac homagii vult intelligi, non eſt illa attendenda, ſed pro arrogantia Pontificia habenda WURMSER. *Exerc. I. quæſt. 13.* CARPZOV. *d. L R. G. cap 2. ſect. 6 num 10. ſſ.* & *ſect. 7. per tot.* Majorem ſane veritatis ſpeciem habere illorum ſententiam, qui Pontificem Imperatoris Vaſallum faciunt, non ſine cauſa exiſtimat idem WURMSER. *c. l.* MYLER. *ad Rumel. A. B. P. 2. diſſ. 5. cor. 1.* REINKING. *L. 1. cl. 2. cap. 5. num. 27.* Reliqua argumenta, quibus Pontificii in hac controverſia adverſus nos utuntur, non tanti ſunt ponderis, ut operoſa quadam refutatione indigeant vid. præter CARPZ. & SYRING. allegatos CRAN. *P. 2. probl. 4.* KEMELIN. *ad A. B. P. 3. diſſ. 1. coroll. 1.* & *ibi* MYLER.

XXX.

Vult tandem Pontifex omnem Sacrorum curam & poteſtatem ad ſe tantum pertinere, quaſi à DEO ſibi privative, in ordine ad Reges ac Principes ſeculares, conceſſam, ſed hujus conceſſionis divinæ nec vola nec veſtigium, nec indicium ullum in ſacris aut alibi uſpiam extat, Reges autem & Principes hanc ſui Juris partem Præſuli Romano ultro ceſſiſſe, ad Calendas Græcas probabitur. Vi & aſtutiâ ergò eandem ad ſe pertraxit, & invito DEO, invito mundo, exercuit, ita, ut illâ turpiſſimè ad ſuum commodum & lucrum variique generis ſordes abuſus ſit. Longe meliori jure religionis & cultus divini ſ. Sacrorum curam cujusque Reip. moderator ſummo Imperio gaudens ſibi in ſua Republ. vindicat. Summæ enim poteſtatis Imperium ſe non tantum ad profana, ſed etiam ad ſacra extendere, ex naturâ ſummi Imperii Rectori Reipubl. competentis, & ex natura vicariatûs, quem DEUS ſingulis in hoc orbe Poteſtatibus ſummis pro ſua portione & Reipublic. finibus, eo fine, ut ſuo loco in terris viſibiles Dii eſſent, commiſit, ipſarumque Sacrarum literarum autoritate, & exemplis Principum ac Regum, tàm in Republica Judaica, etiam poſt Captivitatem Babylonicam ad Chriſti tempora, quàm Eccleſiâ Chriſtianâ, quin & Patrum Eccleſiæ Chriſtianæ, imò ipſorum Canonum & Theologo-

logorum, Pontificiæ quoque religionis, teſtimoniis præclare probavit HENR. HENNING. *de ſumma Imperatoris poteſt. circa Sacra cap.* 2. MYLER. *ad Rumelin. P. 3. diſſ. 1. coroll. 1.* & in primis GROT. Oper. Poſthum. *de Imperio Summar. Poteſt circa Sacra cap. 1.* cum BURGKARD. *Auton. P. 3. cap. 7. pag. 317.* Conf. CASP. ZIEGLER. *de Juribus Majeſt. L. 1. cap. 3. num. 16. ſſ.* Hocque Sacrorum Jus tum veteres Imperatores Romanos, tum Cæſares noſtros Romano-Germanicos itidem, an æquum ipſis vi aut aſtu à Romanis Pontificibus ereptum, exercuiſſe, in aprico eſt. Illos enim Jus ſtatuendi de religione, quæ nempe publice permitti, quæque prohiberi deberet, ſibi vindicaſſe, ſatis patet ex eo, quod ſub Nerone, Domitiano, Trajano, M. Antonino, Severo, Maximino, Decio, Valeriano, Aureliano & Diocletiano, Chriſtiana Religio per Edicta Cæſarea ſevere probibita, eique addicti extremis perſecutionibus afflicti fuerint. Cum autem poſt Chriſtiani Principes rerum potiti, conſtat non tantum gentiles ritus & ſacrificia ab ipſis Legibus publicis ſeverè & ſub capitis pœna interdicta *L. 1. L. 2. L. 7. ſeq. C. d. pagan.* verum etiam religionis orthodoxiam ſanctione firmatam, errorisq; hæreticos damnatos eſſe *L. 1. L. 5. & t. t. C. d. ſum. Trinit. L. 3. L. 4. 5. & t. t. C. d. heret.* Imper. autem Rom. German. idem jus ſibi quoque vindicaſſe, & exercuiſſe teſtantur exempla Caroli M. Ludovici Pii, Ottonis I. Henrici II. Frider. I. & II. aliorumque Imperatorum, qui ut orthodoxa ipſis probata religio coleretur, opiniones vero heterodoxæ ac hæreticæ abolerentur, diverſis legibus caverunt, quæque in Clero & Epiſcopis ipſoque populo Chriſtiano circa mores reformatione indigere ipſis viſa ſunt, edictis ſuis emendarunt, ceu paſſim teſtantur Conſtitutiones horum Impp. apud GOLDAST. *T. I. Conſtit. Imp.* Quod ipſum Jus reliqui Impp. qui ob temporum injuriam Hildebrandinæ Tyrannidi cedere coacti, per motas ſuper violentâ ipſius invaſione querelas & proteſtationes ſibi integrum reſervarunt, licet in libero ejusdem exercitio vi turbati & impediti fuerint, in hodiernum diem etiamnum vi ſummæ poteſtatis Civilis ſalvum retinuerunt, & id eo ipſo publice teſtati, quod ſe ſemper Advocatos & Defenſores Eccleſiæ eſſe, in Capitulationibus ſuis (vid. *omnium Impp. Capp. art. 1.*) & *Receſſ. Imper. d. Anno 1518. §. 1. d. Anno 1530. §. 9. 10.* profeſſi ſunt. Nam

Advocatia illa non tantum in turbis ſedandis,ſed & puro religionis cultu conſervando & promovendo conſiſtit. CARPZOV. *Jrud. Conſiſt. L. 1. d. 1. num. 15. 16.* Facit huc *Receſſ. Imper. d. Anno 1541. §. 14. 15. d. Anno 1544. §. 77. d. Anno 1548. §. 3. 7. 13.* Et inde in Electione Caroli V. Elector Trevirenſis prudenter monuit,Germaniam noſtram talem flagitare Imperatorem, qui præter alia conſtituat & emendet Eccleſiæ ſtatum, cui adſtipulatus Mogunt nus ap. SLEIDAN. *L. I. Hiſtor.* add. CRAN. *d. P. R. P. 2. probl. 4 conn. 3. & conn. 4.* ubi ſubjicit, Status Imperii id ipſum Imperatori in memoriam revocaſſe: Weil die Päbſte und ihre Nuncii zu vielen Beſchwerden groſſen Vorſchub geben/ werden Ihre Käyſ. Maj. gebeten dem Pabſt und ſeinen Nuncus nicht ſo viel Gewalt im Heil. Röm. Reich zu verſtatten. Cum igitur negotium Pacificationis Religioſæ ipſum Imperium Romano-Germanicum, in quo Pontifici Romano nullum jus competere diximus & probavimus, ejusque ſalutem & tranquillitatem unice concerneret, quippe quæ omnino reſtauranda erat, niſi illud totaliter diſſolvi ac interire deberet, optimo maximo Jure ab Imperatore & Statibus Imperii conſtitui & abſolvi potuit, nec ad ejus validitatem opus fuit Pontificis conſenſu, proinde nec ob illum neglectum dici poteſt ejus poteſtas & auctoritas, quæ nulla eſt in Imperio, diminuta. Concidit hoc ipſo ſimul Pauli III. Pontificis, Imperatori Carolo V. facta exprobatio de falce in meſſem alienam miſſa, cujus vanitatem pluribus oſtendit laudatus SECKENDORFF. *Hiſtor. Luther. L. 3. ſect. 29.* add. HERMANN. CONRING. *d. Pac. perpetua Proteſt. danda ſect. 2. concl. 10. p. 33. ſeq.* SCHÜTZ. *V. II. diſp. 4. th. 11. lit. A.*

XXXI.

(2.) Quoniam inter Cæſarem & Status conventum fuit, ut Pax iſta usque ad amicabilem Religionum Conciliationem in Concilio Oecumenico, Provinciali colloquio aut publicis Comitiis faciendam duraret, *Receſſ. Imp. 1555. §.* und nachdem eine Vergleichung 25. quidam ex Pontificiis ſomniarunt illam per Concilium Tridentinum omnino ſublatam, ac Auguſt. Confeſſionem plane damnatam atque rejectam eſſe. Innuunt hoc clare verba BURGKARDI *in Auton. P. 3. cap. 7. pag. 318.* ibi. zum andern wird

Digitized by Google

wird ſie auch ſolche approbation der Stände / wann ſie gleich im Religions-Frieden / daß doch nicht iſt / begriffen / nichts mehr helffen / ſintemahl dieſelbe Handlung ſich auff ein gemein Concilium referiret / welches aber numehr nicht allein längſt erfolget / ſondern auch berührte ihre Lehre und Neuerungen dadurch öffentl. verdamt / und anathematiziret worden ſeind / in quibus ad Concilium Tridentinum reſpicit. Pariter Proteſtantes *in ſuis gravaminibus Cæſari in Comitiis Ratiſbon. Anno 1594. oblatis* conqueruntur, daß die Jeſuiten und Friedhäſſigen ausgeben / daß der Religions Friede nur ein interim, und ferner nicht / dann biß auff das vollendete Tridentiniſche Concilium kräfftig / derhalben Er numehr ſeine Endſchafft erreichet und länger nicht bündlich ſey. Sed hic iterum à ſcopo longiſſimè aberrant. Qui enim per illud, quod jactitant, Concilium Tridentinum Pax noſtra Religioſa ſublata dici poteſt, cum non modò quater inter 18. illos *annos*, quibus duravit prædictum Concilium, ab *Anno* ſcil. *1546. usque ad Ann. 1564.* aliquoties licet interruptum, ſed & à finito Concilio in hodiernum usque diem ſepties decies rurſus ab Imperatoribus & utriusque religionis Electoribus & Statibus Imperii Pax Religioſa in ſpecie explicite & implicite confirmata & immortalitate donata ſit, ita nempe, ut duret usque dum diſſidium Religionis inter nos & Romano-Catholicos tollatur, quod per dictum Concilium adeo non ſublatum eſt, ut potius majus acceperit incrementum & auctum ſit per plura nova, à Pontifice Concilii hujus Decretis indocta, dogmata, Verbo Divino contraria, quæ ſub anathematis fulmine tanquam neceſſarii fidei et religionis Chriſtianæ articuli Aug: Conf. addictis obtrudi voluerunt, & inde Papatum à Concilio Tridentino longe pejorem factum aſſerere haud dubitat JOH. HÜLSEMANNI *in Man. Aug. Conf. diſp. 19. quæſt. 5. pag. 1047.* Nondum igitur ſublato religionis diſſidio durat etiamnum Incluta hæc Pax religionis poſt finitum quoque Concilium Tridentinum, duratura usque ad amicabilem Compoſitionem diſſidii illius Religionis, quandocunque & cum ipſo ſeculorum fine eventuram, qua quippe conditione mox ab initio condita, ceu patet ex illis *Receſſ. Imp. d. Anno 1555.* verbis: *Conſenſimus hanc Pacem cum omnibus ſupra ſcriptis articulis usque ad Chriſtianam amicam*

Digitized by Google

amicam & finalem compoſitionem in rebus religionis ac fidei nos conſtanter, firmiter & inviolabiliter ſervaturos & fideliter adimpleturos. Quatenus autem talis compoſitio per viamGeneralis Concilii, Nationalis Conventus, Colloquii aut tractatus in Comitiis non ſubſequatur, tunc nihilominus Pax hac in omnibus ſupradictis punctis & articulis vigorem ſuum usque ad finalem compoſitionem obtineat, atque ita modo jam dicto & alias undequaque Conſtans, perſeverans, inconditionata, perpetuo duratura Pax conſtituta ac decreta ſit ac maneat. Hanc perennaturam illius conſtantiam & perpetuitatem inſinuat toties poſt Concilium Tridentinum repetita illius confirmatio eadem intentione facta, ut in ſuo ſtet & permaneat vigore,, usque dum ſopiatur ac tollatur id, quod inter A. C. addictos & Rom. Catholicos viget religionis diſſidium, quod ante mundi finem ſperare mille ſane prohibent obſtacula, quæ nunquam ſuperari poterunt, niſi divino quodam miraculo *ipſo* Monarchæ & ei miniſtrantium conſilia intervertantur. Quæ toties poſt dictum Concilium expreſſa hac intentione facta Confirmatio Pacis Religioſæ cum aſſerta deſtructione ejus per Concilium illud unà & ſimul per rerum naturam ſtare nequit, ſed illa ubique in Receſſibus Imp. in Pace Weſtph. & Capitulationibus Cæſareis obvia evidentem aſſerti hujus: *Per Concilium Tridentinum Pacem Relig. ſublatam eſſe*, falſitatem manifeſtò arguit.

XXXII.

Et tanto quidem minus Inclyta ac Sancta hæc Pax Relig. tolli potuit per Concilium Trident. quia illud omnibus legitimi Concilii requiſitis deſtitutum, nec tale fuit,quale Proteſtantes deſiderarunt & ipſis promiſſum. Conſequenter prorſus id legitimum fuit (1.) ratione Perſonæ indicentis. Ille enim qui Concilium illud indixerat, ſummus erat Romanorum Pontifex Paulus III. (Bullam indictionis, quæ Cæſari diſplicuit, exhibet PETR. SUAV. *L. 1. p. 109.*) cui de Jure Jus indicendi & convocandi Concilia competere omnino negamus. Arrogare equidem hanc poteſtatem ſibi voluerunt Pontifices, quam illorum aſſentatores in ſcriptis ſuis quoque plena manu ipſis attribuunt. Hinc FRANCISC. à VICTORIA, *non licere ſine Papa congregare Concilium*, dicit *Relect. 4. num. 21.* FRANCISC. LONG. CORIOLAN. *in prælud. 3. & 6.*

& 6. ad ſumm. Concil. addit, *Omnia Concilia generalia robur et poteſtatem habere à Papa, non ſolum ut ſint legitima, & legitimé convocata cenſeantur, ſed etiam ut in illis aliquid poſſit definiri, ibique definita ſive decreta valeant.* Et GOTDOFR. FERD. de BUCKISCH. *ad Inſtr. Pac. art. V. §. 1. Obſ. 6. pag. 164. Papam omnium Conciliorum univerſalium ac Eccleſiæ Catholicæ Caput & Præſidem ſempiternum* nominat. Plura hujus generis & farinæ Pontificis Paraſiti paſſim afferunt, de quibus vid. CRAN. *P. II. probl. 4. conn. 4.* Quid vero de hac illorum ſententia ſentiendum ſit, vel ex eo dijudicare licebit, quod & naturali ratione, & Praxi Eccleſiæ veteris ſemper ejus fuerit Concilia indicere, qui ſummo Imperio præerat. An autem ſummum in omnes Chriſtianos Imperium ſit penes Pontificem Romanum, aliorum eſto judicium. Nos certe illud nobis perſuadere neutiquam valemus, præſertim cum id non modo Sacris literis adverſetur, ſed in Veterum quoq; Conciliorum Oecumenicorum indictione contrarium ſemper obſervatum fuiſſe deprehendamus. Nicenum enim Concilium in urbe Bithyniæ Aſiæ Minoris *Nicea*, (non *Nicea* Thraciæ, ut Ariani Catholicis impoſuerunt) celebratum non Pontifex aut Epiſcopus Romanus, ſed Imperator Conſtantinus M. indixit, cujus juſſu convenerunt Eccleſiarum per Aſiam, Africam & Europam lumina, Epiſcopi numero 318. de dogmate inprimis Arii, (qui Presbyter Alexandrinus fuit, & quod Chriſtus non ſit filius DEI ὁμοούσιος, naturaque DEUS verus, & æternus, blasphemavit;) & poſtmodum etiam aliis rebus ad Eccleſiæ Pacem & Concordiam ſpectantibus, errore ſcil. Novatianorum, de die Paſchatos, de conjugio Sacerdotum non improbando, conferentes. EUSEB. *de Vita Conſtant. M. L. 3. c. 6.* SOZOMEN. *Hiſtor. Eccl. L. I. c. 16.* SOCRAT. *Hiſtor. Eccl. L. I. c. 5.* Acta hujus Concilii *commentario* illuſtravit GELASIUS CYZICENUS, Epiſcop. Cæſarienſis, quem ROBERT. BALFORERUS, Scotus, cum *Notis Lutetiis Anno 1599.* edidit. Conf. *Tom. I. Concil. c. 2.* cum *Notis* BINNII. Quod in ſequentibus eodem modo eſt obſervatum. Conſtantinopolitanum I. indictum fuit, ab Imperatore Theodoſio Magno contra Macedonium, loci illius Epiſcopum, Spiritus Sancti æqualem cum Patre & Filio divinitatem negantem, & alios ejus ſenten-

tiam approbantes Pnevmatomachos dictos, quorum hæreſis hoc Concilio à 150. Epiſcopis congregatis damnata & orthodoxa de Spiritu S. doctrina aſſerta, explicatis & confirmatis nonnullis, quæ in Controverſiam venerant ſub Concilio Nicæno. RICHER. *T. I. Concil. c. 5.* SOCRAT. *L. 5. c. 8. 9.* SOZOMEN. *L. 7. c. 7.* THEODORET. NICEPH & alii. Epheſinum à Theodoſio Jun. contra Neſtorium, Epiſcop. Conſtant. qui deliravit, quod DEUS & homo in Chriſto non conſtituant unam perſonam, ſed quod alius ſit DEI filius & alius hominis filius, coactum. EVAGRIUS. *Hiſtor. Eccl. L. I. c. 3.* SOCRAT. *L. 7. c. 33.* Chalcedonenſe adverſus Eutichem, Presbyter. Conſtant. & Dioſcorum duas in Chriſto naturas confundentes ab Imperatore Martiano indictum. BINN. *T. II. pag. 34.* CARANZ. *Sum. Concil. pag. 270.* Et inprimis memorabile eſt, quod Ipſimet Romani Pontifices illorum temporum Cœleſtinus & Leo cum aliis Patriarchis Theodoſio Jun. item Marciano Impp. ſupplicaverint, ut indicto Concilio in heterodoxas Neſtorii & Eutychis ſententias inquireretur, referente ZONARA *T. III. Annal. pag. 84.* Sic in Germania quoque Carolus M. Concilium generale 300. Epiſcoporum *Francof. Anno 794.* inſtituit. GOLDAST. *Tom. I. Conſt. Imp. pag. 19.* Quem in eo ſecuti Ludovicus Pius. vid. Eund. *pag. 150.* Otto M. *p. 217.* Henricus IV. *p. 237. 238. 241.* & alii. Negare equidem non poſſumus, Pontifices ſæpius ſibi facultatē concilia indicendi arrogaſſe, ſed jurene an injuria fecerint? partim ex jam dictis, partim ex tradit. DD. præſertim Autor. der rechtmäſſigen und wolgegründetē Urſachē/warum die Proteſtirende das zu Trient angeſetzte Concilium zu beſuchen nicht ſchuldig. ap. HORTL. von Urſachen des Teutſchen Kriegs. *T. I. L. I. cap. 44. pag. 413. ſ.* apparet. Verum igitur manet non Pontifici, ſed illi, qui τὸ κῦρος in Rep. habet, competere jus indicendi concilia, cum illud jus requirat juriſdictionem in eos, qui vocandi ſunt *L. fin. ff. d. Juriſd.* Hinc merito Leo I. Papa ſoli Imperatori hanc poteſtatem tribuit *Epiſt. 17.* & *23.* & ſe tantum à Cæſare admoneri dicit, ut Concilio interſit *Epiſt. 13.* Cum Concilia generalia convocentur ex præcepto Chriſtianorum Principum, & conſenſu ſedis Apoſtolicæ fatente Leone I. *Epiſt. 59.* teſt. CRAN. *P. II. probl. 4. pag. 231.* Quod

&

& Carolus V. in *Comitiis Ratiſbon.* agnovit, cum non expectato Pontificis conſenſu Concilium in Germania ex officio ſuo habiturum conſtitueret. Verba *Receſſ. Imp. 1532.* ſunt ſequentia *tit. Concilium* betreffend. §. 5. und ſo fern wir von Päbſtl. Heiligkeit / damit bemeldt Concilium in Teutſchen Landen beſchrieben und gehalten würde / nicht erlangen möchten / daß wir alsdann von Ampts wegen Verſehung hierinn thun wollen / daß uns von unſerer Kayſerl. Gewalt / gebühret / und wir zu thun ſchuldig ſeyn und ſonderl. in Sachen deß gemeldten Concilii, daß ſo von groſſen Nöthen iſt. Und ob ſolches ie nicht erlanget werden möchte / aus was Verhinderung jetzt oder künfftig das geſchehe / daß wir alsdann in Heil. Röm. Reich eine Verſamlung zueinander beruffen / dadurch den groſſen Obliegen / ſo vorhanden ſeind / und ſich tägl. in Teutſcher Nation mehren / geholffen würde &c. Quæ Imperatoris ſententia ab omnibus tam Eccleſ. quam Secularibus Imperii Statibus approbata, & à quam plurimis Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus ſubſcriptionibus ſuis confirmata eſt. vid. ZIEGLER. *de Jur. Maj. L. I. cap. 15. num. 21.* CRAN. *c. l.* NORDERMANN. *de Jure Princ. concl. 22.* DANIEL. OTTO. *Jur. Publ cap. 24. pag. 712.* STRAUCH. *diſſ. Exoter. 8. th. 18. — 22.* CARPZOV. *de L. R. G. cap. 3. ſ. 7. num. 7.* SYRING. *concl. 49. lit. E.* SPRINGER. *cap. 13. pag. 159. ſſ.* BERN. BERTRAM. *de Pace Relig. th. 95.* apud ARUM. *T. I. diſc. 25.*

XXXIII.

Sed etiamſi jus indicendi Concilia Pontifex haberet, in Concilio Tridentino tamen coagendo competens neutiquam eſſe potuiſſet, cum per Conſtitutionem Pacis Relig. omnis ejus Jurisdictio Eccleſiaſtica in Imperio contra Status Poteſtantes, horumque ſubditos ſuſpenſa eſſet *Receſſ. Imp. 1555.* §. damit auch obberührte &c. & Pontifex jure ſuo, ſi quod habuiſſet, excidiſſet, cum in Concilio indicendo nihil ſeriò, ſed omnia ſimulatè, fraudulenter atque doloſe ageret, de tempore in tempus illud frivole protrahendo, locum in faucibus Alpium vel non adeo tutum vel ſatis ſuſpectum & inſidioſum deligendo, cum ipſi Proteſtantes Concilium in Germaniæ meditullio celebrandum poſtulaſſent, hocque ipſis et-

jam promiſſum fuiſſet, ut ex ipſorum Pontificum Canonibus deducit PHILIPP. DECIUS *Conſil. 151.* add. ſupr. alleg. *Receſſ. Imp. 1532. d.* §. und ſo fern. Præterea ipſe Pontifex hæreſeos, multorumque aliorum Criminum & Errorum erat accuſandus, itaque judicari, non judicare, ipſum oportuit, nec in propria cauſa ipſe Judex eſſe debuit. *L. un. C. ne quis in ſua cauſ.* CRAN. *P. 2. probl. 4.* SPRING. *concl. 49. lit. E.* Autor der rechtmäſſigen Urſachen &c. ap. HORTLEDER. *T. I. L. I. c. 44.* BERTRAM. *d. Pac. Rel. data. th. 94. 97.* LEHMANN. *Act. publ. de Pac. Relig. L. 3. c. 35. qu. 4. p. 344.* CARPZOV. *d. L. R. G. c. 3. ſ. 7. num. 13.* SPRING. *c. 13. p. 152. ſſ.* Et hæc ſunt, quibus moti aſſerimus, Concilium Tridentinum illegitimum fuiſſe ratione Perſonæ indicentis. Fuit vero ſimul tale (2.) ratione loci, uti vel ex eo colligitur, quod locus iſte partim erat inconveniens, partim vero maxime ſuſpectus. Inconveniens erat, quod repugnabat votis Proteſtantium, Conſtitutionibus & Decretis Imperialibus, quæ Concilium in Germania habendum deſiderabant. vid. *Rec. Imper. ſupr. alleg. d. tit.* & §. und ſo fern. CRAN. *P. II. probl. 4. p. 235.* STRAUCH. *diſſ. Exot. 8. th. 23.* BERTRAM. *d. Pac. Relig. data th. 98.* Quod autem Tridentum Germaniæ Urbs non ſit, tam ex veteribus, quam recentioribus Geographis probat STRAUCH. *diſſ. Exoter. 8. th. 23.* add. HORTLEDER. *L. I. c. 47. num. 18. fol. 649.* CARPZOV. *d. L. R. G. c. 3. ſ. 7. num. 17.* BERTRAM. *d. Pac. Relig. data th. 106.* Maxime porro ſuſpectus erat iſte locus nec ſatis tutus, quia non Urbs Imperialis, ſed Epiſcopo ſuo ſubdita, qui Pontifici Rom. obnoxius, & Juramento obſtrictus è Cardinalium numero erat, cumque doctrina, quæ ibi erat tractanda, Papali fulmine, quod in hoc Epiſcopatu pro juſto ac valido agnoſcebatur, jam dudum damnata erat, merito Proteſtantibus, Huſſi ac Hieronymi Pragenſis, aliorumque exemplis edoctis, extimeſcenda fuit perfidia atque tyrannis Pontificis Rom. hinc ad talem ſat inſidioſum in Italiæ finibus & faucibus Alpium ſitum locum citati comparere noluerunt, niſi ipſis eorumque Legatis & Theologis Conventum viſitaturis, fide publicâ de ſecuritate ad formulam Decreti Baſileenſis caveretur, datis ſalvi conductûs literis in petitâ formâ expediendis; ac niſi Pontifex depoſito Præſidis munere ſibi arrogato, Concilio ſe ſub-

mitte-

mitteret, Epiſcopis Jusjurandum ſibi præſtitum remitteret, quo libera ferre poſſent ſuffragia, ipſique Proteſtantes in par de controverſiis judicium admitterentur, & ſola Sacra Scriptura, uti eſt unica credendi & vivendi regula, ita pro unica infallibili norma decidendi controverſias fidei & morum agnoſceretur. Cum autem hæc protervè denegarentur, ad Conciliabulum illud venire juſtiſſime recuſarunt, & qui jam ſine accepto ſalvo conductu comparuerunt, audiri tamen & ad fidei ſuæ confeſſionem edendam & defendendam admitti à congregatis Paterculis & raſa cohorte noluerunt, re infectâ diſceſſerunt. vid. PETR. SUAV. *Hiſtor. Conc. Trident. L. 4. p. 406. ſſ.* JOH. HÜLSEMANN. *in Manual. Aug. Conf. diſp. 19. qu. 10. pag. 1119. ſſ.* editâ poſtea publicè ſolenni Proteſtatione contra prædictum Concilium & brevi expoſitione cauſarum, ob quas Ordines Proteſtantes Concilium Tridentinum minime agnoſcant, ejusque inficetis definitionibus & decretis ſtare recuſent, exhibita à GOLDASTO. *Polit. Imper. Part. 27. num. 10. p. 1266. ſq.* & HORTLEDER. *ſupr. alleg. loc.*

XXXIV.

Et merito quidem. Nam (3.) Concilium Tridentinum non erat amicabile & liberum, in quo Pars utraque ſufficienter audita, Epiſcopis juramentum, Pontifici quo tenebantur, relaxatum, & Proteſtantibus non minus quam Pontificiis integrum fuit libere ſententiam ſuam dicere de controverſiis fidei, in quibus inter ſe diſſenſerunt; Quale in omnibus Comitiis poſtulatum ac promiſſum erat. *Receſſ. Imper. d. Anno 1524. §. 28. 1526. §. 1. 1529. §. 1. 2. 1530. §. 5. 1532. l. 1. 1541. §. 2. ſſ. §. 10. 21. ſq. 1542. §. 128. ſſ. 1544. §. 78. 1548. §. 6. 1551. §. 8. & 1557. §.* So haben auff ſolches ſ. ibi. darin jeder Stand der Gebühr und ſeiner Nothdurfft nach frey und unvorgreiffl. über alle Articuln und Puncten / ſo in ſolchem Freundl. Geſpräch fürkommen / gehöret werden. A parte Romano-Catholicorum præſentes fuere 7. Cardinales 3. Patriachæ, 33. Archi Epiſcopi, 235. Epiſcopi, quorum plures titulati tantum & larvati nullas Eccleſias ſibi ſubjectas habentes, imo prorſus analphabeti fuere, cum in finem vocati, ut votorum numerum augerent, præterea 7. Abbates, 7.

Generales Ordinum & 146. Theologi, Pontificiæ religioni addi-
ti. Proteſtantium autem nulli adfuere, & licet ſe ex ipſis Brenti-
us, Marbachius, Heerbrandus ſtiterint, tantum tamen abfuit, ut
auditi, ac ne quidem admiſſi fuerint. Marcellus quoque Corvinus
ad Concilium miſſus, expreſſum à Pontifice acceperat mandatum,
ne quid omnino pateretur conſtitui, quod in præjudicium ſedis
Romanæ vergeret, quin potius eos extirparet, qui tale quid ten-
tare auderent. WOLFF. *Lection. memor. Cent.* 2. *fol.* 140. CARPZOV.
d. L.R. G. cap. 3. *ſ.* 7. *num.* 15. & Papa Julius III. monuit, ne quis-
quam Proteſtantium admitteretur, qui non cum cane ad vomitum
redire & Palinodiam canere promtus eſſet, ut refert ex *Ora-
tione* Legati Regis Galliæ, NORDERMANN. *de Jure Princ.
concl.* 27. *lit. B.* Imo Proteſtantes in Concilio non aliter ad-
mitti debere juſſit Pontifex, quam ut Catholicorum ſententiam
contra ſe pronunciari audirent, uti ex VERGERIO tradit BERTRAM.
de PaceRelig. data th. 108. Ex his igitur an liberum atque ami-
cabile fuerit Concilium Tridentinum, ſatis liquere exiſtimamus.
vid. præter alleg. CRAN. *P.* 2. *probl.* 4. *pag.* 226. *ſ.* STRAUCH. *diſſ.
Exot.* 8. *th.* 25. SYRING. *concl.* 49. *lit. E.* (4.) Proteſtantes ad com-
ponendum Religionis diſſidium Concilium Pium atque Chriſtia-
num, in quo nullâ traditionum, Juris Canonici aut Thelogiæ
Scholaſticæ habitâ ratione, ſecundum Canonem Scripturarum
Controverſiæ, præviâ amicâ collatione, utraque parte auditâ,
deciderentur, *Receſſ. Imper. Spir. d. Anno* 1529. §. und anfängl. 1.
ibi. Ein frey Chriſtl. General-Concilium &c. *Receſſ. Imp. Ratis-
bon.* 1532. *t.* 1. §. und wiewohl ibi. 2. denn daß ein gemein Chriſtlich
Concilium. *Rec. Imp. Spir.* 1542. §. Ob aber. 132. ibi. durch ein ge-
mein Frey Chriſtl. General- oder National-Concilium &c. *Rec.
Imp. Spir.* 1544. §. dieweil aber. 78. ibi. die ſtreitige Religion durch
den Weg eines General-Concilii oder Chriſtl. Vergleichung &c.
& §. derhalben wir geneigt 79. *ſeq.* ibi. eines gemeinen Chriſtl.
freyen Concilii &c. j. *Rec. Imp. d. Anno* 1555. §. und nachdem
eine Vergleichung 25. & *Rec. Imp. Ratisbon. d. Anno* 1557. §. Als
nun derſelbig verordnete. 9. illud Tridentinum autem nil minus,
quam tale, ſed tyrannicum plane fuit, quod alteram partem ad
dicen-

dicendam cauſam ſuam paratam eam dicere cohibuit, ac non auditam damnavit. Conſtat enim Proteſtantes quosdam *Anno 1552.* aliquot menſes Tridenti commoratos ad reddendam fidei ſuæ confeſſionem ſeſe obtuliſſe, nec tamen ad ullum colloquium, nedum ad cauſæ ſuæ diſceptationem in conventu admiſſos, ſed potea inauditos nulliter damnatos eſſe. Nec hoc mirum eſt, cum ibi controverſiæ non exactæ fuerint ad amuſſim doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum, ſed ex mero Pontificis arbitrio deciſæ. Præſedit enim ille Concilio per Legatos ſuos, qui in gravioribus nihil egerunt inconſulto Pontifice, ſed deciſiones & ſententias omnes Roma expectarunt, unde natus eſt jocus: *Spiritum S. mulis Roma Tridentum advehi*, hinc multa prodierunt decreta contra ipſorum Epiſcoporum & Patrum cucullatorum Tridenti congregratorum vota à Pontifice definita, ut taceamus infinitas fraudes ac technas, quæ tum ratione Epiſcoporum, quorum plures perſonati ac larvati ad ſententiam ſecundum Pontificis voluntatem dicendam conducti, indocti, impudentia & audacia tamen utiles, ad augendum votorum numerum acciti fuerunt, tum ratione Notariorum, qui votorum numerum pro re nata in commodum Pontificis minuerunt & auxerunt, commiſſæ fuerunt. vid. Hülsemann. *Manual. Aug. Conf. diſp. 19 qu. 9.* conjungatur graviſſimum judicium, quod de hoc Concilio Andr. Dudithius, Epiſcop. Quinque Eccleſ. *in Epiſtola ad Max. II. Imp.* tulit, *Hiſtoria* Pauli Sarpii præfixum, lectu ſane digniſſimum. add. Cran. *P. 2. probl. 4. pag. 223.* Norderm. *d. J. Princ. concl. 16.* & *27.* Joh. Strauch. *diſſ Exot. 8. th. 17.* nec non Stryng. *concl. 49. lit. E.* Deniq; (5.) nec Generale vel Univerſale fuit illud Concilium, quaſi ad tollendum Religionis diſſidium opus eſſe cenſuerunt non tantum Proteſtantes, ſed Univerſi Imp. Status una cum Imperatore in variis Imperii Comitiis. vid. *Receſſ. Imp. d. Anno 1555.* §. und nachdem eine Vergleichung 25. ibi. Wo dann ſolche Vergleichung durch die Wege deß General-Conciliums &c. Tale Oecumenicum Concilium nullatenus fuit Tridentinum neque ratione Ordinum Eccleſiaſticorum, ceu quos non omnes, nec ex omni Chriſtianæ Reip. parte adfuiſſe conſtat, inprimis vero notabile eſt, vix tres Præſules ex ampliſſima Germania, eosque vix uni ſeſſioni interfuiſſe, neque ratione Ordinum, quos in-

tur ſe Laici habent, qui Conciliis Oecumenicis non minus, quam Eccleſiaſtici, ipſo Jure Pontificio, vi *c. utinam* & *c. nos ad fidem. diſt. 96.* intereſſe poſſunt, ac nequaquam ab iis excludendi ſunt. Viris enim Principibus, ut doctrinæ cæleſtis cura, ita & defenſio divina autoritate commiſſa eſt *Deuter. 17. vſ. 18. Joſ. 1. vſ. 8. &c. 24. v. 2. 1. Paralip. 13. v. 2. 2. Reg. 23. v. 3.* Et cæteri Laici omnes quoq; Scripturas ſcrutari *Joh. 5. v. 39.* à Pſeudo Prophetis ſibi cavere *Matth. 7. v. 5.* & Spiritus probare jubentur. *1. Joh. 4. v. 1.* Non poterunt ergo, ſi intereſſe velint, à Concilio Oecumenico arceri, ad quos enim ipſa ſalus pertinet, quidni ad eosdem & ejus cura ſpectaret? Confirmavit hoc Praxis Superiorum Conciliorum. In Nicæno enim Sophiſta, quem Epiſcopi vincere non poterant, à Laico victus eſt Sozomeno teſte, in Chalcedonenſi, referente Nicephoro, etiam Politici ſententiam dixerunt. Agnovit quoque illud Nicolaus II. Pontif. *in Epiſt. ad Michaël. Imperat. 8.* inquiens: *Ubi legiſtis Imperatores Anteceſſores veſtros, in Synodalibus Conventibus interfuiſſe? niſi forſitan, in quibus de fide tractatum eſt, quæ Univerſalis & omnium communis eſt, quæ non ſolum ad Clericos, verum etiam ad Laicos & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos.* ap. Strauch. *diſſ. Exot. 8. th. 24.* Joh. Adam. Scherzer. *Anti-Bellarm. diſp. 5. th. 2.*

XXXV.

Ex deductis igitur neminem eſſe credimus, qui nullitates, defectus & vitia Concilii Tridentini apertè non videat, adeoque, quid in eo decretum, totum irritum & nullum, conſequenter per id Sacratiſſimæ noſtræ Conſtitutioni Religioſæ nil quicquam derogatum eſſe, mente facile capiat, & manibus quaſi deprehendat. Ac quamvis Paulus IV. Pontifex, *Receſſum Imper. de Anno 1555.* qui Pacem Religioſam continet, cum aliis, in quibus agitur de negotiis Religionem & diſciplinam Eccleſiaſticam concernentibus, inter libros damnatos & prohibitos retulerit, attamen impudens hoc illius factum merito alto ſupercilio deſpicimus, parvique pendimus, nec magis curamus, quam Bullam Innocentii X. à Londorp. *Act. Publ. T. VI. L. 3. cap. 6. pag 423.* relatam, qua ipſe Pacem Weſtphalicam, inſignem Pacis Religioſæ declarationem continentem, cum impedire non poſſet, quo minus coaleſceret, poſtquam Summo Numine favente coaluiſſet, multa cum inſolentia

irri-

Digitized by Google

irritam declaravit, ac quantum in ſe fuit, proſcripſit. Sicut enim Bullam illam graviſſime perſtrinxerunt, ejusque invaliditatem & ineptias ſolidiſſime demonſtrarunt DAVID. BLONDELLUS, ſub fcto nomine AMANDI FLAVIANI, JOH. HORNBECK. Prof. Theol. Ultraj. in *Examine Vanæ illius Bullæ.* BENED. CARPZOV. in *Vindiciis Pacificat. Oſnabrugo - Monaſterienſis*, ſub ficto nomine JCti, LUDOVICI *de* MONTESPERATO. CONRING. in *animadvers. ad d. Bullam*, quas adjunxit libello ſuo *de Pace Proteſtantibus danda*, quem ſub nomine IRENÆI EUBULI, Theologi Auſtriaci, primo edidit, & oppoſuit *Judicio Theologico*, quod ante dictam Pacem confectam *Anno 1647.* prodiit ſub nomine ERNESTI *de* EUSEBIIS, autorem vero habuit Jeſuitam JOH. MÜHLMANN. Prof. Theol. Lipſienſis filium, Apoſtatam factum, qui frivolo illo *Judicio* Pacem, qualem Proteſtantes deſiderarent, ſecundum ſe illicitam eſſe ſuſtinere ſategit, ſed temerarium ac improbum iſtud *Judicium*, cui mox ſucceſſit *Judicii ejusdem Theologici Vehiculum & Inſtrumenti Pacis Ponderatio*, ex ipſis Pontificiis CARAMUEL. à LOBKOWIZ, Abbas Montisſerrati Prag. in *Pace Sacri Rom. Imp. licita demonſtrata*, ex Lutheranis JOH. GEORG. DORSCHEUS, Argentoratenſis Theol. in *Prodromo Anti-Criſeos Theologicæ*, ſ. *invectiva in vehiculum Judicii Theologici & Anti-Criſ. Theologica oppoſita Judicio Theologico*, nec non *Triga συνδρομω Anti-Criſeos Theol.* h. e. *pro Pace Relig. Conſilio trium JCtorum Italicor. caſib. præſ. applicato, & obſervat. illuſtrato* à laud. DORSCHEO. & laudatus modò CONRING. dict. libello docte ac ſolide confutarunt; ſic ipſemet Sacratiſſimus Imperator & Status Imperii tam Romano-Catholici, quam Proteſtantes, tam in Conſtitutione Pacis Relig. in *Rec. Imp. d. Anno 1555.* §. Und ſoll alles ꝛc. 28. quam *Inſtrum. Pac. Weſtph. art. V. §. 1.* verbis: *non attenta cujusvis ſeu Eccleſiaſtici ſeu Politici intra vel extra Imperium quocunq; tempore interpoſita contradictione vel proteſtatione, quæ omnes inanes & nihili vigore eorum declarantur*, publice coram toto Chriſtiano orbe conteſtati ſunt, ſe Poteſtatem nullam, nec ſecularem, nec Eccleſiaſticã, intra vel extra Imperium, agnoſcere, quæ Ordinationes & Conſtitutiones ſuas de Religionis negotiis irritas reddere queat, adeoq; tam Pontificis Rom. quam Conciliorũ Univerſalium & Particularium ab illo inſtitutorum

Digitized by Google

Decreta jam edita, & in futurum edenda, quæ Paci inter Status Imperii Rom. Germanici religione diſſidentes usque ad amicabilem compoſitionem, aut, ea non eveniente, in perpetuum ſancitæ, quovis modo contrariantur, vi Majeſtatis ſuæ & ex plenitudine poteſtatis abrogare, ipſoque Jure nulla & irrita facere ac declarare, ita, ut à nemine ad ullum effectũ unquam contra ſalutares Imperii Conſtitutiones ac Pacificatiões ſub læſæ Majeſtat. pœna allegentur. Hinc uti non obſtante Bullâ illâ Innocentii X, quæ ceu intumeſcens aquæ bulla mox evanuit, Pax Weſtphalica executioni mandata, ita nec attenta iſta Pauli IV. prohibitione Pax Religioſa abinde plusquam vicies in Vim Legis Fundamentalis Imperii perpetuo valituræ ſanctiſſimè confirmata, in viridi hodienum adhuc ſtat vigore, ſtabitque, fortunante DEO, ad Seculorum conſummationem, quæ lites & certamina de religione inter nos & Romano-Catholicos ac Reformatos feliciter dirimet, ſi ante haud ſopiantur.

XXXVI.

Ex hactenus dictis per infallibilem conſequentiam ſequitur, omnes obvenientes quæſtiones & controverſias de libera religionis alterutrius in Imperio receptæ profeſſione, publicoque aut privato ejus exercitio retinendo, introducendo, concedendo vel denegando, de illius annexis, adhærentibus Juribus & pertinentiis, de bonis & reditibꝰ Eccleſiaſticis, inter partes diſſidentes aut propriis cum ſubditis exortas, ex Pace Relig. & uberiori illius declaratione in *art. V. & VII. Inſtrum. Pac Weſtphal. Cæſareo Suec.* facta decidendas. Hæ enim LL. pro norma & regula per *Receſſ. Imper. d. Anno 1555. §. 29. 30. 31. 32.* & *Inſtrum. Pac. art. 17. §. 2. Rec. Imp. d. Anno 1654. §. 4. 5. 6.* poſitæ ſunt, quam perpetuo omnes ſequantur in dijudicandis negotiis, quæ Religionem & ejus connexa, bona item Eccleſiaſtica, quovis modo concernunt, & diſcernendo, quid circa ea juſtum vel injuſtum, quid æquum vel iniquum, quid licitum vel illicitum ſit. Ubicunque ergo hæ ipſæ LL. in vero & genuino ſenſu negotiis talibus bona fide per ſimplicem extenſivam vel reſtrictivam interpretationem rite applicantur, dextre fit interpretatio ex veræ Prudentiæ regulis. Ubi vero ab hac normâ, quam dant LL. illæ, receditur, LLque illæ in ſiniſtrum detorquentur ſenſum, non poteſt non interpretativa illorum applicatio pro calumnioſa, iniqua &

peri-

periculoſa haberi, admodum frequens hæc eſt Romano-Catholicis Scriptoribus quibusdam, ut ad oculum ex ſequentibus patebit Exemplis, v. g. Quæritur An quilibet Dominus Territorii Catholicæ Religioni addictus, Religionem ſuam cum omnibus, quæ ſive de jure, ſive de Obſervantia pro annexo Catholicæ Religionis habentur, in ſuis territoriis publice introducere poſſit, quanquam illa *Anno 1618.* & *1624.* neque publice neque privatim ibi tolerata fuerit? Affirmat hoc ſimpliciter GOTHOFR FERD. de BUCKISCH. *ad Inſtr. Pac. art. V.* §. *30. obſ. 81. pag. 255.* ex *Reſolut. Ferdinandi II. Imper. Auguſto, Comiti Palat. Sultzbac. d. 22. Dec. An. 1627. data* ibi. *Et ſicut Aug. Conf. addictis ſecularibus Principibus & Statibus poteſtate Ducali & ſuperioritate territoriali, ac illaſa Rom. Imp. Religionis Pace, Auguſtanam Confeſſionem in ſuis Principatibus aut Provinciis, (etiamſi antea Catholici extiterint, & poſtea ad Lutheraniſmum pervenerint) commodo & apto ipſis tempore introducere conceſſum, ita etiam ex hoc fundamento Catholico Principi, Catholicam Religionem in Provinciis, in quibus ſolus Dominus gubernans exiſtit, quando & quocunque tempore illi placet, introducere, nullo modo prohibitum, ſed quoque conceſſum manet.* Errare igitur eos, inter quos MONZAMBANO *d. Stat. Imper. Germ. c. 5. num. 12.* videtur eſſe, exiſtimat, qui ſtatuunt, Principibus & Statibus Rom. Catholicis nihil, vel minus, quam Acatholicis, juris competere circa Sacra, quoniam Epiſcopi per ipſorum territoria Jus Diœceſanum & Epiſcopalia exercent, quæ Acatholici ſibi vindicarunt, cum vulgare illud Axioma: *Cujus eſt Regio, illius quoque eſt religio;* inter Catholicos & Acatholicos nullum diſcrimen inducat; nec ulla diverſitatis ratio appareat, cur Catholici hac in parte deterioris conditionis eſſe debeant, quam Acatholici, cum hi eo ipſo iniquæ uſurpationis ſeſe inculpent, quoniam omnes æque antehac fuerunt Catholici, quando Catholicis Jus reformandi & reliqua illi annexa competere negant. Nec obſtare putat, quod Epiſcopi per Catholicorum territoria juribus ſuis adhuc gaudeant, cum Regula *cap. 72. d. Reg. Jur. in 6. Quod quis per alium facit, id ipſe feciſſe creditur,* Jus ab exercitio ſecernat: illud enim non minus Catholicis, quam Aug. Conf.

 addi-

addictis competere, hoc vero apud illos fieri per Epiſcopos, hos idexPaceReligioſa ſe acquiſiviſſe profiteri. Verum concedimus equidem non minusPrincipem ac Statum Catholicum in ſuo territorio religionem introducere poſſe,ac Aug. Conf. addictum, ſi modo, quod fecerunt ultimi, jugum Pontificis Rom. Archi-Epiſc. & Epiſcoporum Romano-Catholicorum abjecerint,& Jus Sacrorum, quod de Jure Divino & humano illis competit, ad ſe retraxerint. Nam uti in quolibet Orbis Chriſtiani Regno ac quavis Rep. optimo maximo jure ſibi illi,penes quos eſt τὸ κύριον, curam Religionis & jusSacrorum vindicare queant,ut ſupra *th.30.*tradidimus, & pluribus probant JOH. FRID. HORN. *Archit. L. 2. cap. 5. num. 3.* CLAPMAR. *d. Arcan. Rerump. Lib. I.cap.15.* HENR. ARNIS. *d. Jur. Maj. L. 2. cap. 6.* CONRING. *d. Maj. Civ. Autor. circa Sacra.* nec non REINKING. *d. R. S. & Eccl. L. 2. cl. 3. cap. 1.* Sic qq. in Imperio noſtro illud ab antiquo penes Imperatorem & Ordines Regni conjunctim fuiſſe *ex LL. Capitularibus Caroli M. & Ludovici Pii*, quæ hodieque à FRIDER. LINDENBROG. *Tom. LL. Antiquarum* editæ extant, manifeſtum eſt. Magnif. Dn. PRÆS. *Introd. in Jur. Publ. Part. Spec. Sect. 2. cap. 12. num. 1.* Poſtquam verò Duces, Comites &c. ditiones ſuas hac regia ferme, qua utuntur, autoritate, & autocratica quaſi poteſtate adminiſtrare cœperunt,ſub acquiſita jurisdictione & ſuperioritate territoriali,ſi non omnes & ſinguli,ſaltem plurimi quoq; ſeorſim Jus circa Sacra in territoriis ſuis acquiſiverunt. Invaleſcente autem Pontificis Romani in ſacris & profanis dominatu, Principes Imperii una cum Imperatore, hujus ſui Juris circa Sacra poſſeſſione per Pontificum & Epiſcoporum ipſi adhærentium violentiam exuti fuerunt, quam tamen ſuperiori Seculo per Pacem Religioſam Aug. Conf. addicti Status Imperii, excuſſo Pontificis jugo, poſtliminio recuperarunt, dum ſuſpenſa Pontificis Romani & Epiſcoporum Catholicorum contra ipſos eorumque ſubditos uſurpata Iuriſdictione Eccleſiaſtica, in Civilis Imperii, iis in teritoriis ſuis ſub titulo: *Superioritatis Territorialis* competentis partem, Univerſum Jus Sacrorum, quod ipſis antiquitus competierat, iterum tranſire juſſum, & ita priſtino vigori reſtitutum fuit, quod Inſtrum. Pac. Weſtph. denuo confirmatum. Vid. *Receſſ. Imp. 1555.* §. und damit ſolcher Friede

15. &

Digitized by Google

15. & §. damit auch obberihrte 2c. *Inſtrum. Pac. Weſtph. Caeſ. Suec. art. V. §. 1. 30. & 48.* Magnif. Dn. PRÆS. *c. l.*

XXXVII.

Utinam ad hoc Auguſt. Conf. addictorum Statuum exemplum, exemploque Regum Galliæ, & Angliæ, nec non Reip. Venetæ, Sacratiſſimi noſtri Imperatores & Principes Seculares ita dictæ Catholicæ Religionis, pari ſucceſſu integrum Jus Sacrorum à Pontificibus per fraudes ac vim illis ſubtractum, & per Romano-Catholicos Epiſcopos in territoriis ſuis hacusque exercitum, excuſſo plane Pontificis jugo, ſibimet ipſis etiam rurſus vindicarent. Sic dubium non foret, quin æquali cum Auguſt. Confeſ. Principibus & Statibus effectu Jus reformandi in Provinciis ſuis vigore ſuperioritatis territorialis exercere poſſent. Nam Superioritati territoriali Jus reformandi Exercitium Religionis adhærere & annexum eſſe, expreſſe afferit *Inſtr. Pac. Caeſ. Suec. art. V. §. 30.* Quod Proteſtantes jam olim pro liquido & notorio habuerunt, ante conditam Pacem Weſtphalicam, ut videre eſt ex traditis JOACHIM. STEPHANI *Inſt. Jur. Canon. L. I. cap. 7. num. 52.* MATTH. STEPHANI *d. Juriſdict. L. II. P. I. cap. 7. num. 474.* BESOLD. *d. Juriſdict. qu. 18.* THOM. MICHAEL. *d. Juriſdict. concl. 49.* BIDENBACH. *Quaeſt. Nobil. 2. 3. ſſ.* ZIEGLER. *ad Aur. Prax. Calvoli* §. Landſaſſen. *num. 180. ſſ.* NORDERMANN. *d. J. Principat. th. 28. lit. A.* MING. *d. Super. Territ. cap. 5. num. 61.* BERTRAM. *d. Pac. Rel. data th. 40.* Catholici autem ut ex *Actis Pacificationis Weſtphalicæ* conſtat, ab initio plane non, in progreſſu pro defenſione mutuorum ſuper hoc puncto fundandorum Jurium tarde, tandem in exitu ſub formula neutri parti præjudiciali, hac nempe, *ut Statibus immediatis cum Jure Territorii & Superioritatis Territorialis, ex communi per totum Imperium hactenus uſitata Praxi, etiam Jus reformandi exercitium Religionis competat*, approbarunt. Ut hinc jam utriusque Religionis Principes & Status eodem Jure reformandi, ſuamque religionem introducendi, vi Pragmaticæ hujus Sanctionis optimo jure uti poſſe videantur. *arg. Inſtr. Pac. art. V. §. quantum 30. in fin. verſ. conventum eſt* & *§. Quod vero ad Comites 39.* Sed quamdiu Principes ac Status Catholici Pontifici Romano, Archi-Epiſcopis, & Epiſcopis Romano-

 Catholi-

Catholicis Jus Sacrorum in Territoriis ſuis concedunt, in inſtituenda reformatione tali ipſi Pontificis Romani, Archi-Epiſcoporum, & Epiſcoporum, quibus Jus Diœceſanam & Jdictionem Eccleſiaſticam in ſuis territoriis relinquunt, nudi miniſtri & organa ſunt, per quæ illi agunt & operantur. Licet vero quilibet Secularis Princeps & Status, ſicque & Rom. Catholicæ Religioni addictus, poſſet religionis ſuæ exercitium cum annexis in territorio ſuo introducere, non tamen idem facere poſſet, ſi illa religio nec *Anno 1618.* nec *Anno 1624.* publice privatimque, ſed alia, ibi exculta & exercita fuiſſet. Falſum enim Principium *Inſtr. Pac. Weſtph.* è diametro contrarium eſt, Principes aut Status Catholicos religionem ſuam cum annexis in ſuis territoriis introducere poſſe, quamvis illa reſpective *Anno 1618.* & *Anno 1624.* neque publice neque privatim ibi fuerit tolerata, cum in *d. Inſtr. Pac.* Jus reformandi exercitium Religionis Statibus Imperii vigore ſuperioritatis territorialis & Juris Territorialis competens expreſſe ad obſervantiam aliqua *Anni 1624.* parte uſitatam reſtrictum ſit, & obſervantia dicti *Anni 1624.* tam in publico, quam privato religionis Exercitio inſtituendo, permittendo & conſervando pro regula ac norma conſtituta ſit *d. art. V. §. Hoc tamen non obſtante 31.* diſertisq; & claris verbis Catholicorum Statuum ſubditis, qui *Anno 1624.* ſive publicum ſive privatum Religionis Aug. Conf. Exercitium habuerunt, illud cum annexis ita confirmatum ſit, ut illo ſemper in futurum eo modo, quo *Anno 1624.* eodem uſi, tranquille & quiete gaudere, nec ulla ratione in eo turbari debeant *Inſtr. Pac. art. V. alleg. §. 31.* Nec quicquam obſtant allegata à Buckischio *d. l.* verba *ex Reſol. Ferdinandi II. Auguſto, Comiti Palat. Sultzbac. data Anno 1627.* cum iſta Reſolutio diu ante concluſam Pacem Weſtphalicam *Anno 1627.* ſcil. ſit emiſſa; per Inſtrum. autem Pac. Weſtph. deinde Obſervantia *An. 1624.* pro norma & Regula in publico & privato Religionis alterutrius exercitio inſtituendo, permittendo & conſervando ſit conſtituta. Nec (2.) in contrarium facit, quod cuique Domino territorii vigore ſuperioritatis teritorialis competat Jus reformandi. Illud enim ſalvum & illibatum iis manet, licet exercitium ejus Juris pacis & tranquillitatis conſervandæ, & perſecutiones ac oppreſſiones ſubditorum vitandi cauſa, contra ſubditos ſuos Aug. Conf.

ad

addictos, qui *Anno 1624.* ſolit rium religionis ſuæ Exercitium habuerant, per Pacificationem Weſtphal. usque ad amicabilem diſſidii Religionis compoſitionem ſit ſuſpenſum. Nam cum manifeſtum ſit, per Pacem Relig. Pontificis, Archi-Epiſcoporum & Epiſcoporum Rom. Ca holicorum Jus Diœceſanum & totam Jurisdictionem Eccleſ. cum omnibus ſuis ſpeciebus, in terris Principum & Statuum Aug. Conf. addictorum, contra eosdem & illorum ſubditos eſſe ſuſpenſum, & ad Status Proteſtantes Jurisdictionem Eccleſiaſticam & integrum Jus Sacrorum in illorum territoriis, quod ab Epiſcopis Rom. Cathol. eorumque anteſignano Pontifice Rom. ex principiis plane erroneis & confictis iſtis fuerat ereptum, & uſurpatum, eo ipſo poſtliminio quaſi reverſum, nulli dubitamus, quin plus Juris circa Sacra Aug. Conf. addictis, quam Romano-Catholicis Principibus & Statibus competat, cum illi de ſuis Sacris proprio jure diſponnnt, hi autem in iis à Pontif. nutu & voluntate dependent. Exinde quoq; ceſſat illud, quod urgent, dicterium; *Cujus eſt regio, illius quoq; eſt religio*, cum propter ſuſpenſam Jurisdict. Eccl. Pontificis & Rom. Catholicorum illud majori jure de Proteſtantibus, quam Catholicis Statibus ſit dicendum, qui jus Epiſcopale & Jurisdictionem Eccleſiaſticã Epiſcopos Rom. Catholicos in ſuis territoriis exercere patiuntur, & eo modo dimidiam, imo optimam ſuperioritatis ſuæ partem Epiſcopis ſponte concedunt. Magnif. Dn. Præs. *Part. Spec. Sect. 2. cap. 12. num. 1.* qui ſibi quoque non nudum ſaltem Exercitium Jurisdictionis Eccleſ. ſed ipſum Jus Epiſcopale, quatenus his tribus conſtant partibus, iis nim. (1.) quæ ſunt Ordinis (2.) quæ Legis Diœceſanæ, & (3) quæ Jurisdictionis ſunt. vid. Laur. Ohm. *de Jur. Epiſc. th. 15. 16.* Henr. Gebhard. *d. poteſt. ſ. regim. Eccl. in reſol. §. muneris a. 15 pag. 116.* Havemann. *d. Jur. Epiſc. tit. 2.* in terris Principp. Secularium Cathol. ſibi arrogant, ejusve juris Principes Seculares plane inhabiles proterve declarant, quo ſe Sacrorum pariter & profanorum in propriis, illorum vero etiam in alienis, territoriis arbitros faciunt.

XXXVIII.

(2.) Quæſtio eſt, An Catholici in eo majori jure gaudeant, quam Proteſtantes? quam Catholici, ſpeciatim Dilling. *d. Compoſ. Pac. cap. 6. n. 21.* & Ferd. Gotthofr. *de* Buckhch. *ad Inſtr. Pac. art. V. §. 39. obſ. 115.* & *art. VII. obſ. 7.* iterum affirmativè

mative decidunt, ex eo quidem fundamento, quod Romano-Catholicorum Religio & Antiqua & Univerſalis pro ſe & proprio Jure ſit fundata, & hinc in *Receſſ. Imp. d. Anno 1555.* nominetur, die alte Religion; Proteſtantium vero Auguſtana Confeſſio, ut certo autore, loco, & tempore circumſcripta & deſignata. vid. *Receſſ. Imp. 1555. verbis* die Stände der Augſp. Confeſſion, ſo *Anno 1530.* Kayſer Carolo V. daſelbſt übergeben worden. ita etiam à Catholicis eatenus tantũ ex gratiâ permi .., eiq; tolerantia da a ſit atq; indulgẽtia. Verum hæc Catholicorum opinio ab incentoribus belli Germanici, JCTIS nempe, ſive potius, JESUITIS DILLING. in *Compoſitione Pacis*, quæ meri o T. ba B li dicenda, primum invecta, & à BUCKISCHIO, poſt tot curis ac ſumtibus Paciſcentium reſtauratam Pacem, odio adverſus Proteſtantes de novo ſtabilitata valde erroneis nititur argumentis, nec ullo modo poterit approbari. *Receſſ.* enim *Imper. d. Anno 1555. §. 15. & 23.* ibi. daß kein Stand den andern der beyden approbirten Religionen halber / neml. der Römiſch-Catholiſchen und Augſp. Confeſſ. durch ſich ſelbſt oder andere / Feindl. oder öffentl. beſchweren / beleidigen / beſähden ꝛc. oder in andere Wege wider ſein Gewiſſen dringen / ſondern einer den andern bey ſeiner Religion, Glauben / Kirchen-Gebräuchen / Ordnungen / Ceremonien &c. ruhigl. verbleiben laſſen ſolle ꝛc. nulli prærogativam præ alio concedunt, ſed illos in omnibus exæquant. Quod & agnoſcit glorioſiſſimæ memoriæ Imperator Rudolphus II. *in Decreto d. 28. Mart. 1589. Deputatis Circuli Superioris Rhenani & Superioris Saxoniæ dato* ibi. Ihr. Käyſerl. Maj. wären in groſſer Hoffnung begriffen ihres langgewünſchten Intents (nehmlich Friede / Ruhe und gutes Vertrauen zwiſchen den Ständen des Reichs) zu erlangen / weil dazu erſprießliche Mittel / als gleichmäſſige Steiffhaltung der längſt in Heil. Reich auffgerichteten / und faſt bey allen Reichs-Verſamlungen wiederhohltẽ Friedens-Conſtitutic ne in R. l gions- und Politiſchen ſamt andern Sachen / mehr Ordnungen vorhanden ſeyn / darauff Ihr Maj. in allen ihren Handlungen ohn einigen Reſpect einiger Perſohn und Partheyen bißher geſehen / und nochmahls ihres tragenden Ambts und Pflichten nach mit GOttes Hülffe zu-

ſehen

ſehen gedencken ꝛc. Sancitum quoque expreſſe eſt in *Inſtrum. Pac. Caeſ. Svec. art. 5. §. 1. verb. In reliquis omnibus inter utriusque Religionis Electores, Principes, Status omnes & ſingulos ſit æqualitas exacta mutuaque &c.* & deinde, *ut, quod uni parti juſtum eſt, alteri quoque ſit juſtum, violentia omni & via facti, ut alias, ita & hic inter utramque partem perpetuo probibita.* Quod & innuit *art. VII. §. 1. vſ. Unanimi quoque Cæſareæ Maj. omniumque Ordinum Imperii conſenſu placuit, ut quicquid Juris aut beneficii cum omnes alia Conſtitutiones Imperii, tum Pax Religioſa & publica hæc Transactio, inque ea Deciſio Gravaminum cæteris Catholicis & Auguſt. Conf. addictis Statibus & ſubditis tribuunt, id etiam iis, qui inter illos Reformati vocantur, competere debeat.* Fruſtra igitur Pontificii ex eo, quod in Pacis Religioſæ Conſtitutione die Stände der alten Religion dicantur, prærogativam prætendere poſſunt. Appellatio enim der alten Religion, quæ in *Pacis Relig. Conſtit. §.* als auch den Ständen der alten Religion 21. Rom. Catholicæ Religioni tribuitur, veritati haud ullum pariet præjudicium, & dicitur antiquior, quia pro tali ab Imperatore & Statibus Romano-Catholicis habebatur, vel ratione actus repugnatorii, ſecundum quem prior & antiquior. Jactent igitur Religionem ſuam Romano-Catholici veterem eſſe ad exemplum Phariſæorum & Scribarum, Pſeudohermeniam ſuam decalogi vetuſtate defenſantium. *Matth. 5. vſ. 21. 27. 31. 33. 38. & 43.* doctrinam vero Chriſti novitatis arguentium *Marc. 1. vſ. 27.* ſe diſcipulos Moſis eſſe gloriantium, & diſcipulos Chriſti tanquam novi Doctoris aſpernantium. *Joh. 9. vſ. 28.* Nos religionem noſtram hoc ſenſu novam eſſe lubentes agnoſcimus, nec quicquam nos afficit hæc novitatis exprobatio à Catholicis facta, quia novimus eam perinde ut Chriſti à Phariſæis & Scribis, ita & ab Athenienſibus Pauli doctrinæ *Actor. 17. vſ. 19.* objectam qq. eſſe, certique de æterno ſum' noſtram ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis, & ipſi adeo Prot-Evangelio in Paradiſo revelato & per manus nobis quaſi tradito, per omnia conformem, in rei veritate longe antiquiorem eſſe Pontificia. Quicquid enim cum Scriptura concordat, vere antiquum eſt, licet paucis ſit cognitum; quod vero ab ea diſcrepat, novum eſt, tametſi à multis ſeculis fuerit auditum. Vid. B. Dn. CALOV. *de nat. & indol. Pacif. Relig. Part. Poſter. §. 7. qu. 29.* apud AHASVER. FRITSCH. *in Jur. Eccleſ. Part. II. Tract. V.*

XXX.X.

(3.) Quæritur, An Condominus Romano-Catholicus religionem ſuam prædicto modo in territorio ſuo, quod cum alio commune habet, introducere jure poſſit, utut Condominus Auguſt. Conf. addictus repugnet ac diſſentiat? Movet hanc quæſtionem ſæpe memoratus Buckischius *ad Inſtr. Pac. art. V. §. 43. Obſ. 130. pag. 430.* & ex *deductione* Ignatii Wilhelmi Schützii, ſuper caſu ſimili, quo Comites à Lowenſtein & Wertheim Catholicam religionem poſt Inſtrumentum Pacis introducere, & Rom-Catholicos Officiales conſtituere, diſſentientibus agnatis, vellent, affirmative illam decidit. Verum hanc in Catholicorum favorem deductam reſolutionem affirmativam prædictæ quæſtionis *Inſtrum. Pac. art V. §. Territorii Jure 42. vſ. in iis vero locis*, maximopere contrariari exiſtimamus, in illo caſu, quo unus Condominorum una cum ſubditis *Anno 1624.* in poſſeſſione exercitii Religionis Auguſtanæ conſtitutus, & Evangelicæ tantummodo Religionis Exercitium publicum per totum territorium *d. Anno* excultum fuerit: Romano-Catholici autem publicum Religionis ſuæ exercitium *Anno 1624.* ibi plane non habuerint. Primo enim expreſſe nobis favet textus *Inſtrum. Pac. art. V. §.* 42. ibi. *In iis locis, ubi Catholici & Auguſtanæ Confeſſionis Status ex æquo Jure ſuperioritatis fruuntur, tam ratione publici Exercitii, quam aliarum rerum Religionem concernentium idem Status manet, qui fuit anno dieque ſupradictis ſcil. 1. Januar. Anno 1624.* Si igitur Romano-Catholici *Anno 1624.* in aliquo Principatu aut Comitatu nullum, Auguſtanæ vero Conf. addicti publicum Religionis ſuæ exercitium ſolitarium habuerunt, ex *d. §.* ſequitur, quod unus Condominorum Catholicus, diſſentiente altero, Aug. Conf. addicto condomino ſuam religionem introducere nequeat. (2.) non minus obſtat affirmat. ſententiæ *Inſtr. Pac. art. V. §. Hoc tamen non obſtante* 31. ibi. *Subditi cujuſque generis, qui publicum Auguſtanæ Confeſſionis Exercitium Anno 1624. quacunque anni parte, ſive certo pacto aut privilegio, ſive longo uſu, ſive ſola denique obſervantia dicti anni habuerunt, retineant id etiam in poſterum una cum annexis, quatenus illa prædicto anno exercuerunt, aut exercita fuiſſe probare poterunt, nec minus maneant in poſſeſſione* (citra intruſionem & turbationem terri) *omni-*

omnium dicto tempore in poteſtate eorundem conſtitutorum templorum ; fundationum , monaſteriorum , hoſpitalium, cum omnibus pertinentiis, reditibus & acceſſionibus. Et hæc omnia ſemper & ubique obſerventur eo usque, donec de Religione Chriſtiana vel univerſaliter, vel inter ſtatus immediatos, illorumque ſubditos mutuo conſenſu aliter erit conventum, nec quisquam à quocunque ulla ratione & via turbetur. & *ſequ.* § *32. Turbati vero , aut quocunque modo deſtituti ſine ulla exceptione in eum, quo Anno 1624. fuerunt , ſtatum plenarie reſtituantur.* Cum etiam (3) ſupremo & unico territori: Domino Catholico non liceat , exercitium ſuæ religionis contra obſervantiam *Anno 1624.* in templo, ipſi quidem ſine exceptione ſubjecto , *Anno* vero *1624.* ſoli Religioni Auguſt. Conf. dicato & uſurpato, ſubditis ſuis , ſibi unice ſubjectis, in ſolitaria poſſeſſione exercitii Auguſtanæ Confeſſionis *Anno 1624.* conſtitutis , invitis, introducere , ſed ſi illud tentaverit & illi hac de re conqueſti fuerint, mandata ſine clauſula de non contraveniendo Inſtrum. Pacis contra illum à Camera decernuntur , uti duo præjudicia affert JOH. DEKHER. *in Conſult. forenſ. de Pace Civili Religioni data cap. 28. ad num. 47. ſub fin.* multo minus Domino certi diſtrictus aut territorii quidem , ſed non ſoli, in loco non ipſi in ſolidum, ſed alii ſimul pro indiviſo ſubjecto, in templo , ubi Exercitium religionis jam à Condomino, aut ſaltem condomini, ſubditis occupatum eſt , non vacuo, & quod magis eſt, exiſtente legitimo contradictore *a. l. 28. ff. commun. divid.* concedimus. vid. DEKHER. *c. l.* Et hoc quoque modo ipſe laudatus IGNAT. WILH. SCHÜTZ. *in Manual. Pacific.* hanc quæſtionem reſolvit , quam antea in favorem Comitum à Lowenſtein & Wertheim, quorum erat Cancellarius, affirmative deciderat. j. HEYDEN. BORROM. RICCRUNT. *in Not. & Animad. ad Ignat. Wilhelm. Schützii Manuale Pacif. qu. 16.*

XL.

Ex deductis in anteced. *theſ. 39.* ſua ſponte quoque cadit (4.) quod ejusmodi Condominus non ſolum libere Religionem ſuam publice introducere , & ut ex æquo Condominus eum in finem nova templa ædificare aut ædes ſacras divaſtatas & deſolatas reparare, quin & vetera in ſuo territorio exiſtentia templa &c. ſibi vindicare, & ita publi-

tum religionis ſuæ exercitium in omnibus territorii ſui templis exercere poſſit, modo Evangelicis ſuæ Religionis Exercitium, quod decretorio *Anno 1624.* habuerunt, non adimat aut prohibeat. Illud enim è diametro contrariari *Inſtrumento Pacis art. V. §. 31. & 42. in fin.* ſatis jam à nobis demonſtratum eſt. Et agnoſcit id ipſum quoque HEYDEN. BORROM. RICCRONT. *in Not. & Animadv. ad Schütz. Manual. Pacif. quæſt. 17. ad verb. Nil impedit &c.* inquiens: *Reclamat utique expreſſe Inſtrumento Pacis art. 5. §. 31. ibi. retineant id etiam inpoſterum una cum annexis, quatenus illa dicto anno exercuerunt, involvitque contradictionem in adjecto, Domino territoriali novam exercitii publicii ſua religionis introductionem in territorium, ubi Anno 1624. illud non fuit, novorum monumentorum extructionem, aut dudum ante Annum 1624. collapſorum reſtaurationem aſſerere, & tamen ſubditis diverſæ religionis perſuadere velle, quod ea ipſis circa exercitium eorum Religionis, circa reditus & jura eidem annexa atque Anno 1624. ab iis poſſeſſa, nullum prorſus præjudicium, nullum impedimentum, nullamve deminutionem illatura ſint. Religio enim Imperantium religionem ſubditorum diverſam juxta ſe, tantum non ſemper premere & data occaſione tandem plane opprimere ſolet.* Eadem quoque ratio eſt illorum, quæ BUCKISCH. *ad Inſtrum. Pac. art. V. §. 31. obſ. 88. tradit.* ſcil. quoniam Princeps Rom. Catholicus, cujus Condominus Evangelicæ Religioni eſt addictus, omnia hæc facere poteſt, multo magis illud aſſerendum ſit, ſi quis ſolus eſt Dominus; nec obſtare, quod ſtatus reſpect. *Anni 1618. & 1624.* in omnibus ſit obſervandus, cum illud poſitive in favorem ſubditorum Evangelicorum, non vero privative aut excluſive ſit intelligendum. Sicut Dominus, qui vi dominii jus habet per agrum ſuum eundi & pro lubitu iſtum tractandi, poſtea autem juſta ex cauſâ alii jus per dictum agrum ſuum eundi ſub ſchemate ſervitutis concedit, nullo modo vi dominii ſibi competenti juri renunciat, ſed ſalvum retinet, nihilque ſibi de illo detrahi patitur, ſed alteri tantummodo tranſitum per iſtum agrum ſuum jure ſervitutis, vel quo alio titulo, concedit; ita Princeps Catholicus, quamvis in Pace Weſtphalica in id conſenſerit, quod ſubditi ſui Evangelici Sacrorum ſuorum uſum & exercitium ſecundum formulam Auguſtanam, quo *Anno 1624.* gaviſi, ſalvum retinere &

facul-

facultatem habere debeant Sacra ſua Auguſtana in veteribus à Catholicis extructis templis libere exercendi ſecundum ſtatum *Anni decretorii 1624.* ceu qui in exercitio religionis permittendo, conſervando inſtar regulæ obſervari debet, non tamen propterea Juri reformandi, quod ipſi tanquam Domino territorii competit, renunciaverit, ſed hoc ſalvum retinuerit, per ipſum inſtrumentum Pacis ei confirmatum, vi cujus proinde pro ſe ac Aulicis ſuis non ſaltem, ſed etiam pro ſubditis ſuæ religionis præſentibus & futuris, non tantum templa collapſa reſtaurare, verum etiam nova extruere; atque in iis publicum religionis ſuæ exercitium inſtituere poſſit, modo ſubditis diverſæ religioni addictis circa exercitium illius religionis, circa reditus & jura eidem annexa atque *Anno 1624.* ab iis poſſeſſa, nullum præjudicium, nullum impedimentum, nullamque diminutionem inferat, præſertim cum præfinitus ab omnibus Imperii Statibus terminus *Anni 1624.* non Status ipſos aut illorum Jura, ſed ſubditos tantummodo afficiat. Ubi hæc & plura alia à Romano-Catholicis *in Comitiis Ratisbonenſibus Anno 1654.* ſpecioſe propoſita, à plurimis tamen Evangelicis ſtatibus tanquā *Inſtrumento Pacis art. 5. §. boc tamen non obſtante 31.* contraria, rejecta fuerunt. Vid. Tob. Pfanner. *Hiſtor. Comit. Imper. celebrat. Anno 1652. 53. & 54. L. VI. num. 49. 50. 51.* add. Hieron. Bruckner. *in addit. ad Schützii Man. Pacif. q. 17. p. 150.*

XLI.

V. Affirmare non erubeſcunt, quod, etiamſi regio quædam ſub Principe Evangelico reſpective *An. 1618. & 1624.* tantùm Evangelicæ religioni addicta fuiſſet, tamen non opus ſit, ut in moderni ſucceſſoris Principis Catholici regimine ſtatus aut factum poſſeſſionis dictorum annorum attendatur, ſed ſi ante aut poſt dictos annos, & ante concluſam Pacif. Weſtphalicam Anteceſſori Principi Evangelico per mandata Cæſarea Religionis Evangelicæ profeſſio, & illius propagatio inhibita, aut reſtitutio Exercitii Catholici & annexorum injuncta fuiſſet, ipſe autem ejusmodi interdictis aut mandatis non paruiſſet, à ſucceſſore Catholico exercitium Catholicæ ſuæ religio-

 nis,

nis, quod Anteceſſor illius Evangelicus per mandatum reſtituere juſſus haud reſtituit, ſine ullo impedimento aut obſtaculo de facto introduci poſſit. In hujus confirmationem adducunt ex Backischi, quod hæc duo concurrant, neceſſe ſit, Poſſeſſio vera, quieta, & realis *Anno 1624.* habita, ita ut præter modo dictum terminum titulus quoque legitimi Juris ac conceſſionis addatur: & Wormſiſcher Regierung-Schreiben an Chur-Pfaltz *ſub dato* den 15. *Februar.* 1694. ibi. Es iſt dem gantzen Reich bekandt / daß ſothane Kirche (ſcil. Ladenburg) meinem Hohen Stiffte Worms rechtmäſſig zuſtehe / und aus purer Prapotenz der ehevorigen Reformirten Chur-Fürſten / bißhero vorenthalten worden / anſtatt ſie dem hierunter vorgegangenen Reichts-Schluß nachleben ſolten / mithin daß inſtrumentum Pacis denen Reformirten Bürgern daßjenige nicht attribuiret / was ſie bißanhero injuſtiſſimo titulo beſeſſen und ſchon längſt abzutretten ſchuldig geweſen. Sed quod ita aſſertio, cum tantis ſumtibus ac laboribus acquiſita, adeoq; tanto majori religione ac ſanctitate ſervanda Pace Weſtphalica nullo modo ſtare poſſit, ex eo apparet, quod in Pacis illius Inſtrumento certus præfixus terminus, qui præciſe & accurate pro universali norma ac regula habendus ac obſervandus ſit, tam ratione relinquendi & permittendi, aut non permittendi exercitii Religionis, quam ratione reſtituendorum aut retinendorum bonorum Eccleſiaſticorum, ita, ut Status, qui dicto tempore fuit, utrobique idem maneat, nempe ratione bonorum Eccleſiaſticorum reſtituendorum aut retinendorum præfixus eſt *dies primus Januarii 1624.* ita ut quæcunque bona Eccleſ. dicto anno & die ſ. Catholici ſ. Aug. Conf. addicti poſſederunt, ea omnia & ſingula, nullo plane excepto, ejus religionis conſortes, qui dicto tempore in reali eorum poſſeſſione fuerunt, usque dum de relig. diſſidiis conventum fuerit tranquille & imperturbate poſſideant, neutrique parti liceat alteri ſeu in judicio, ſeu extra, negotium ullum faceſſere, multo minus vero turbas aut impedimentum aliquod inferre. *Inſtrum. Pac. Weſtph. art. V. §. Terminus à quo &c. 2. §. Bona Eccleſiaſtica &c. 14.* Ratione a. relinquendi & permittendi aut

di, aut non permittendi exercitii relig. conſtitutus terminus eſt unaquæq; pars *dicti anni 1624.* ita, ut quicunq; religionis hujus vel illius exercitium ſ. publicum ſ. privatum quid per publicum, quid per privatum relig. exercitium; quid per domeſticam devotionem intelligatur, explicant SCHWEDZ. *Man. q. 18.* DECKHER. *c. 32. pr.* quocunq; dicti anni parte habuerint, illud eod. prorſus modo poſthac retineant, & ſi quocunq; modo turbati aut deſtituti fuerint, protinus ſine ulla exceptione in eum, quo *anno 1624.* fuerunt, ſtatum, plenarie reſtitui debeant. §. *Hoc tamen non obſtante &c. 31.* Qui vero nulla dicti anni parte hoc vel illud exercitium hujus aut illius religionis poſſederunt, & qui modo poſt publicatam Pacem diverſam à Domino territorii Religionem amplectentur, vel abinde jam amplexi ſunt, patienter tolerandi, & conſcientia libera domi devotioni ſuæ, ſine metu inquiſitionis, turbationisque, privatim vacare, & in vicinia, ubi & quoties voluerint, publico religionis exercitio intereſſe, liberosque ſuos exteris ſuæ religionis Scholis, aut privatis domi præceptoribus inſtituendos committere, permittendi. *Inſtr. Pac. art. V. §. placuit 33.* Ratione æſtimandi exercitii Religionis terminus aliquando laxior favore libertatis conſcientiæ deſignatur, ratione bonorum Eccleſiaſticorum reſtituendorum aut retinendorum anguſtior præfixus, quia multis poſſeſſio bonorum Eccleſiaſticorum à non Eccleſiaſticis retenta, non ita æqua, ſed reſtringenda magis (quia actum de amittendis lucroſis poſſeſſionibus atque de certiſſimis præciſis limitibus circumſcribendis & coarctandis, quos ultra citraque ulla ratione evagari non liceret, quod ſi unaquæque *Anni 1624.* pars hic æque ut in æſtimendo Exercitio Religionis admitteretur, ob confuſas tum horum & illorum irrequietas & ambiguas poſſeſſiones, neceſſario contingere metuebatur, & in facto contigit, dubiumque ex dubio nectendum fuiſſet) viſa, & in id deſcenſum eſt. DECKHER. *d. Pac. Civ. Relig. data c. 11.* Ab hoc reſtitutioni ex capite Gravaminum intuitu Religionis & bonorum Eccleſiaſticorum præfixo termino *Anni 1624.* per *Inſtr. Pacis* tantummodo illi excipiuntur, qui ex capite amneſtiæ, aut aliunde reſtituendi ſunt. *art. V. §. Terminus autem &c. 13.* ubi Dn. LUDOVICI in noviſſime *editis notis ad Inſtrum. Pac. Weſtph. pag. 225.* & *ad ejusd. art. V. praced. §. 2. pag.*

207

207. *ſeqq.* eleganter explicat notabiles & inſignes differentias reſtitutionis ex capite gravaminum à reſtitutione ex capite amneſtiæ. Qui autem *d. §. 13.* per aliunde reſtituendos intelligendi, & quare hic non præjudicat dictus terminus, inquirit laudatus DECKHER. *c. l.* & melius LUDOVICI. *ad §. 13.* Et hæc Exceptio confirmat regulam generalem caſibus non exceptis, ac clare demonſtrat, quod in omnibus ſpecialiter non exceptis caſibus, qualis utique etiam eſt, quem hic conſideramus, tanquam norma & regula *Annus 1624.* ſtricte ſit attendendus, ita, ut qui *Anno 1624.* publicum Aug. Conf. exercitium habuerunt, illud in poſterum quoque retineant, ſine ulla ipſis à prioris Domini ſucceſſore Catholicæ Religioni addicto in eo inferenda turbatione, ac ſi quocunque modo emiſſis mandatis & decretis Cæſareis in eo turbati aut planè deſtituti ſint, pleniſſimè in eum, quo dicto *Anno 1624.* fuerunt, ſtatum reſtituantur atque in illo manuteneantur. Quo reſpexerunt etiam *Deputati Imperii Status Aug. Conf. addicti Francof. 1655. in Conventu Deputationis congregati in cauſ. reſtitutionis Capuccinorum Hildeſheimenſium d. 14. Nov. 1655. his Protocollo inſertis verbis:* Daß nicht weniger aus dem Frieden-Schluß ſelbſt / als den vorhergegangenen Tractaten wahrzunehmen / daß der hohen HErren Paciſcentium Intention geweſen den Reſtitutions-Punct dergeſtalt in genere zu verfaſſen / daß allen und jeden damahl- und künfftigen Beſchwerden unter Catholiſchen und Augſpurg. Confeſſion, Reichs- und Lands-Ständen / ohne Exception und andere Prætexten auff einmahl abgeholffen / und auch aller Diſputat und Mißtrauen ſolle ausgerottet werden / laut Käyſerl. Antwort auff die Schwediſche Propoſitiones zu Oßnabrüg / *1645. Inſtr. Pac. art. 1. §. pr. art. 17.* und dahero nicht zu vermuthen / daß einziger Fall davon ausgenommen / und deſſen deciſion unter ſo weitläufftigen Deductionen und ſehr diſputirl. Principiis gelaſſen worden ꝛc. Falſum porrò eſt principium, quod non tantùm ad ſtatum aut factum poſſeſſionis dicti *anni 1624.* reſpiciendum ſit, ſed præter quietam ac realem poſſeſſionem etiam legitimus titulus acquiſiti juris requiratur, cum contrarium ſcil. quod in ejusmodi caſibus reſtitutionis vigore Inſtrum. Pacis tantummodo factum poſſeſſionis ſit attendendum, *primo* ſatis clare corroborat *Inſtrum. Pac. art.*

art. V. §. Terminus a quo. 2. ibi. *Fiat itaque reſtitutio omnium Electorum, Principum & Statuum utriusque religionis plenariè & purè, reductione ad ſtatum dicti anni diei que in omnibus facta &c.* §. 25. ibi. *Quæcunque Monaſteria &c. aliave bona Eccleſiaſtica, eorumque reditus & Jura Auguſt. Conf. addicti Status An. 1624. d. 1. Jan. poſſederunt, ea omnia & ſingula, ſive retenta ſemper, ſive reſtituta, ſive vigore hujus transactionis reſtituenda, iidem poſſideant,* non attentis exceptionibus &c. & deinde. *Unicum ſolumque hujus Transactionis reſtitutionis, obſervantiæque futuræ fundamentum ſit die 1. Jan. A. 1624 habita poſſeſſio,* irritis prorſus Exceptionibus, *quæ ex introducto alicubi locorum exercitio interimiſtico vel anterioribus aut ſecutis pactis generalibus vel ſpecialibus, transactionibus vel litibus motis cauſisve de iis vel etiam decretis, mandatis, reſcriptis, paritoriis, reverſalibus, litis pendentiis vel aliis quibus cunque prætextibus & rationibus deſumi poſſent.* §. *Hoc tamen non obſtante* 31. 2do. quod hæc Sereniſſimorum Paciſcentium mens & intentio fuerit in *allegatis* §§. *Inſtr. Pac.* declarant ſupra laudati *Deputati Imp. Status Aug. Conf. addicti alleg. loc.* his verbis. Dieweil dann gedachte Regul an mehrern Orten Inſtrum. Pacis verördnet/ daß die Reſtitution in Eccleſiaſticis nachdem bloſſen Statu, uſu, obſervantia, & poſſeſſione, wie es *A. 1624.* hauptſächlich geweſen/ und weſentlich *arg. §. 25. & 31.* beſtanden/ plenariè ſine omni Exceptione & prætextu *d. §. 25.* zu beſchehen/ dabey aber weder auff das Recht/oder vorhergehenden Titul ſolchen ſtatus ſiehet/noch eine veram Juridicam poſſeſſionem nirgendswo erfordert/ſondern die jetztangezogene Worte ſtatus, uſus, obſervantia &c. als die nach Eigenſchafft der Sprachen den bloſen und ſchlechten Zuſtand einer Sache bedeuten/ wegen ihrer öffteren/ und faſt ſteten Zuſammenſetzung und Verwechſelung in Inſtr. Pac. pro Synonymis hält und braucht/ ſo ſtehet dahin/ ob die Principia von der fundamental Poſſeſſion und Actibus meræ facultatis davon das Inſtrum. Pacis nichts weiß/ und daran die hohen Herrn Paciſcenten nimmermehr gedacht haben/ in den punctum reſtitutionis mit einzumiſchen. 3. Confirmat illud Fried. *Execution. Receſſ.* §. 3. So dann Churfürſten und Stände des Reich betreffend verbleibet es dabey/ daß in den puncto reſtitutionis ex capite Amneſtiæ & Gravaminum aus dem Inſtrum. Pacis und nach deſſelben

geſetzten norma univerſali terminorum à quo, regulis item tam generalibus, quam ſpecialibus ohnpartheyiſch / ohnauffhältlich und ohne Anſehung der Perſonen / Religionen oder Jurium petitorii (doch mit Vorbehalt derſelben in puncto Amneſtiæ facta prius reſtitutione) oder einiger anderer Exceptionen, wie ſie Nahmen haben mögen / fürnehmlich nach dem bloſen facto poſſeſſionis, uſus, obſervantiæ & Exercitii, die Caſus liquidi ab illiquidis zu ſepariren. &c.

XLII.

Ex hiſce deductis corruit quoque ſimul VI. id Catholicorum aſſertum, quod licet illi, qui ex capite Amneſtiæ in ſtatum, quo *A. 1618.* ante motus Bohemicos fuerunt, reſtituuntur, per Conſiſtoria ſua Eccleſias & Scholas ditionum ſuarum ordinarint, ejusmodi obſervantia tamen nihil operetur, ſi ante diſſidium Religionis non ipſe Dominus territorii, ſed vicinum Capitulum, Monaſterium aut Epiſcopus ibi Eccleſiarum & Scholarum ordinationem habuerit, ſed illa ſuccedente Catholico dictis Epiſcopis aut Capitulis ſit reſtituenda, ut id, quod ante Reformationem habuerunt, Jus Collaturæ liberè iterum exerceant, ita quidem, ut Conſiſtoria Evangelica quæ *Anno. 1618.* nomine Principis Evangelici conſtitutionem Miniſtrorum ac Scholaſticorum exercuerunt, nihil juris amplius circa illam ſibi vindicare queant. Nam hoc confictum Catholicorum aſſertum è diametro pugnat cum reſtitutione ex capite amneſtiæ plenariè in omnibus partibus facienda in ſtatum, quo reſtituendus aut reſtitutus *Anno 1618.* fuit, & directo adverſatur *Inſtrumento Pacis in art. 3. §. 1.* expreſſe ita ſancienti: *Juxta hoc univerſalis & illimitatæ Amneſtiæ fundamentum Univerſi & ſinguli Sac. Rom. Imperii Electores, Principes, Status (comprehenſa Immediata Imperii Nobilitate) eorumque Vaſalli, ſubditi, Cives & Incolæ, quibus occaſione Bohemiæ, Germaniæve motuum, vel fœderum hinc inde contractorum, ab una, vel altera parte aliquid præjudicii aut damni quocunque modo aut prætextu illatum eſt, tam quoad ditiones & bona feudalia,*

ſub

ſub feudalia & allodialia, quam quoad dignitates, im̃unitates & privilegia reſtituti ſunto plenarie in eum ſtatum in Sacris & profanis, quo ante deſtitutionem gaviſi ſunt, aut jure gaudere potuerunt, non obſtantibus, ſed annullatis quibuscunque in contrarium factis mutationibus. Refragatur itidem *art. V. §. 31.* qui quidem §. loquitur de reſtitutione ex capite Gravaminum, nihil tamen obſtat, quo minus verba hæc, effectum illius definientia, etiam reſtitutioni ex capite Amneſtiæ applicemus, cum duæ illæ reſtitutiones ex capite Amneſtiæ & Gravaminum in effectu hactenus conveniant, ſaltem ratione termini à quo differant, qui in illa eſt *A. 1618.* & in hac *An. 1624.* Allegata igitur in hoc puncto Exempla contraria tantummodo ſunt manifeſta attentata contra Inſtrumentum Pacis, quæ merito per Mandata ſine clauſula revocanda & annullanda ſunt. vig. *Inſtr. Pac. art. 17. §. Qui vero huic transactioni &c. 4.*

XLIII.

VII. Aſſerunt Catholici quod non ſufficiat, Evangelicos *Anno 1618. & 1624.* reſp. reditus Eccleſ. in Status Catholici territorio habuiſſe, ſed probandum ſit, quod eoſdem juſto & legitimo titulo quoque habuerint. Id quod nominatim innuit GODOFR. FERDIN. *de* BUCKISCH. *ad. Inſtr. Pac. art. 5. §. 46. obſ. 133. pag. 444.* & Evangelicos in eo deterioris, quam Catholicos, conditionis eſſe exiſtimat *art. V. §. 45. obſ. 132. pag. 441.* Sed hæc illorum opinio nullo nititur fundamento. Notum quippe eſt, quod Evangelici Status in Tract. Pacis Weſtphal. *in Gravaminibus menſ. April. 1646. oblatis*, ratione redituum ſibi è regionibus Catholicorum debitorum, hisce formalibus conqueſti ſint: Renthe/ Zinſen/ Gülthen/ Zehenden/ und andere Intraden, ſo die Evangeliſche Stiffte/ Clöſter/ Hoſpitalien &c. in Catholiſchen Landen zu fordern haben/ ſollen vermög des Religions-Friedens/ und Reichs-Abſchieds ihnen ohnverweigerl. gefolget/ wie auch von denen Geiſtl. Gefällen/ ſo/ wie obſtehet/ aus denen Evangeliſchen Oertern in Catholiſche Lande gehörig ſeyn/ die Miniſteria, Schulen/ Hoſpitalia, und Allmoſen auch ins künftige beſtellet werden. So wird doch dem ſchnurſtracks zuwider gelebet/ die Renthe nicht abgefolget/ zudem Allmoſen

moſen kein Evangeliſcher gelaſſen/die Miniſteria und Hoſpitalia beſtellen ſie auch auch nicht. &c. quod gravamen poſt longas diſceptationes inter Catholicos & Evangelicos, de quibus LONDORP. *Act. publ. T. VI. à c. 30. usq. ad 38.* tandem eo modo per Inſtrumentum Pacis eſt compoſitum, ut *d. 1. Jan. 1624.* ſit attendendus, ita, ut qui dicto tempore in poſſeſſione, aut quaſi, perceptionis redituum, penſionum, vigore Pacis Religioſæ, ipſi ob mediatas vel immediatas fundationes Eccleſiaſticas ante vel poſt Pacem Religioſam acquiſitis, ex alterius Status diverſæ religioni addicti territoriis, vel provinciis debitarum, fuit, illas in futurum retinere debeat, & occaſione belli aut alia quacunque ratione à poſſeſſione dejectus ſtatim reſtituendus, & in ea manutenendus ſit, donec controverſiæ religionis amicabili compoſitione univerſali definiantur, non attentis ullis exceptionibus undecunque petitis, vel ex quibuscunque prætextibus aut rationibus quæſitis. vid. *Inſtr. Pac. art. V. §. 45. & 46.* qui ad hoc, ut Status Evangelicus reditibus Eccleſiaſticis vigore Pacis Relig. in territorio Status Catholici ſibi debitis, frui queat, tantum requirunt, ut ipſe vel Anteceſſor ejus *Anno 1624. d. 1. Jan.* conſtitutus fuerit in reali ac naturali poſſeſſione eosdem percipiendi, & ut hoc probet, quod ipſe aut Anteceſſor eos vere perceperit. Exinde igitur ceſſat, quod in hac quæſtione urgent Catholici, ſcil. quod etiam legitimum titulum probare debeat, cum illum nō ad probationem legitimi tituli, ſed realis poſſeſſionis & veræ perceptionis *art. 46. v. quorumque in poſſeſſione velquaſi percipiendi Anno 1624. d. 1. Jan. fuerunt, abſque ulla exceptione ſolvantur* j. *art. V. §. 14. & 25.* adſtringat. Quamvis autem Catholici in eo prærogativam præ Evangelicis jactitent, quod vi non limitatæ remiſſionis in *Inſtr. Pac. art. V. §. 45. ad §. 16. & 21. Rec. Imp. d. Anno 1555.* factæ, omnes reditus, cenſus, decimas, quantocunque tempore & qualitercunque poſſeſſas ex Evangelicorum territoriis ſine ulla poſſeſſionis probatione percipiā, Evangelici contra ex ipſorum territoriis illos tantum, quorum uſus *die 1. Jan. 1624.* penes illos fuit, percipere poſſint, & adhuc probare cogantur, ſe tum temporis illis uſos, gaviſosque fuiſſe: illa tamen jactitata prærogativa à multis recte in dubium vocatur. Etſi fingas differentiam aliquam inter Catholicos & Evangelicos in eo intercedere, illa orietur exinde, quod ante

ante diſſidium Religionis penes Catholicos omnes reditus Eccleſiaſtici fuerint, und: præſumtionem perpetuo continuatæ poſſeſſionis perceptionis præ ſe habent, donec Evangelici poſſeſſionem *Calendis Januarii Anno 1624.* habitam, quæ ſine prævia acquiſitione conſiſtere nequit, & eam præſupponit, *L. 1. §. 1. & 3. j. L. 8. L. 23. pr. d. acqu. poſſ.* probent, & contenti ſunt Status Evangelici reditibus è Catholicorum territoriis ſibi debitis, quibus *Anno 1624. d. 1. Jan.* frui potuerunt, cum ita ſit conventum & Inſtrumento Pacis deciſum.

XLIV.

Ea porro quæ IIX. IX. & X. proponunt, ſcil. (1.) quod quamvis in ſæpe dictis annis Catholici Epiſcopi Jurisdictionem Eccleſiaſticam in ſubditos Evangelicos vicinarum provinciarum nullo modo exercuerint, nihilominus illud de jure facere poſſint. *Quare etiam num* (2.) Epiſcopus Catholicus tali caſu in cauſis matrimonialibus ſubditorum Evangelicorum Principis Catholici cognoſcere optimo jure poſſit. *Indeq;* (3.) Catholicus Epiſcopus in territorio Epiſcopatus ſui controverſias jus Patronatus, decimarũ &c. concernentes, quæ inter ſubditos Evangel. ſub Catholico Principe degẽtes, ventilantur, prævia cognitione merito decidat, quamvis, ut ſupradictum, reſpect. *A. 1618. & 1624. ibi* Jurisdictionem talem haud exercuerit, nullo modo conſiſtere poſſe, primo ſtatim aſpectu prodit *Inſtr. Pac. art. V. §. 48.* ibi. *Jus Diœceſanum & tota Jurisdictio Eccleſiaſtica cum omnibus ſuis ſpeciebus contra Auguſt. Conf. Electores, Principes, Status (comprehenſa Imperii libera Nobilitate) eorumque ſubditos, tam inter Catholicos, & Auguſt. Conf. addictos, quam inter ipſos Auguſt. Conf. Status usque ad Compoſitionem Chriſtianam diſſidii religionis ſuſpenſa eſto, & intra terminos territorii cujusque Jus Diœceſanum & Jurisdictio Eccleſiaſtica ſe contineat. Ad conſequendos tamen reditus, cenſus, decimas, & penſiones in iis Aug. Conf. Statuum ditionibus, ubi Catholici A. 1624. notorie in poſſeſſione, vel quaſi, exercitii Jurisdictionis Eccleſiaſticæ fuerunt, utantur eadem poſtbac quoque, ſed non*

niſi in exigendis hiſce penſionibus, nec procedatur ad excommunicationem, niſi poſt tertiam demum denunciationem. Catholicorum Aug. Conf. addicti Status Provinciales & ſubditi, qui A. 1624. Eccleſiaſticam Jurisdictionem agnoverunt, in iis caſibus, modo dictæ Jurisdictioni ſubſint, qui Auguſtanam Confeſſionem nullatenus concernunt, modo ipſis occaſione Proceſſus nihil injungatur Aug. Conf. vel Conſcientiæ repugnans: Eodem etiam Jure Auguſt. Conf. Magiſtratuum Catholici ſubditi cenſeantur, inque hos, qui A. 1624. publicum religionis Catholicæ exercitium habuerunt, Jus Diœceſanum, quatenus Epiſcopi illud dicto anno quiete in illos exercuerunt, ſalvum eſto. Equidem jam *A. 1555.* per Pacem Religioſam Jurisdictio Pontificis, Archi-Epiſcop. & Epiſcop. Catholic. in Auguſt. Conf. addictos fuit ſuſpenſa, ut ſupra *th. XI.* oſtendimus: cum autem occaſione verborum *Rec. Imp. d. A. 1555.* §. 20. Aber in andern Sachen und Fällen / der Augſpurg. Confeſſion, religion, Glauben / Kirchen-Gebräuchen / Ordnungen / Ceremonien, und Beſtellung der Miniſterien nicht anlangend / ſoll und mag die Geiſtl. Jurisdiction durch die Ertz-Biſchöffe / Biſchöffe und andere Prälaten / wie deren Exercitium an einen jeden Orte hergebracht / und ſie in deren Ubung / Gebrauch und Poſſeſſion ſind / hinführo wie bißhero unverhindert exercirt / geübt und gebrauchet werden &c. poſt publicatam Pacem inter Catholicos & Auguſt. Conf. addictos Status controverſiæ orirentur ratione cauſarum, in quibus illorum Jurisdictio Eccleſiaſtica in horum ditionibus ſuſpenſa & in hoſmetipſos devoluta eſſet, & Auguſt. Conf. addicti demonſtrarent, quod Jurisdictio Eccleſiaſtica Catholicorum quoad omnes cauſas, quæ vel principaliter, vel minus principaliter fidem, religionisque exercitium Proteſtantium concernerent, ſuſpenſa eſſet, unde cognitionem in cauſis matrimonialibus, divortii, decimarum & ſimilium prætenderunt, Catholicorum vero Archi-Epiſcopi & Epiſcopi neutiquam concedere voluerunt, quod Jurisdictio Eccleſiaſtica contra Aug. Conf. addictos Status, eorum que ſubditos ſuſpenſa eſſet in iſtiusmodi caſibus, quæ indifferentes ſunt, & inter Catholic. æq; ac Aug. Conf. addictos obſervantur, quales ſunt cauſæ matrimoniales, divortii &c. vi clauſulæ illius reſervatoriæ: Aber in anderen Sachē und Fällen &c. unde *in gravamin. ſuis A. 1577.* conqueſti ſunt: Obwolen die Geiſtl. Jurisdi-

ction

ction allein in denen fällen eingeſtellt/in welchen das Exercitium der Augſpurgiſchen Confeſſion verhindert werden möchte/ mit dem ausdrücklichen vorbehalt / daß ſonſten in andern fällen die Ubung der Geiſtl. Jurisdiction in ihrem Exercitio gelaſſen werden ſolle: daß doch deme zugegen in ſolchen Fällen / die mit der Religion gar nichts zuthun haben / die Geiſtl. Jurisdiction gantz und gar in der Augſp. Conf verwandten Landen und Gebiethen abgeſchnitten/und mit der That gewähret würden / teſte SYRING. *d. Pac. Relig. concluſ. 29. lit. D.* Econtra *Gravamina Evangelicorum de turbata ipſorum Jdiſt. Ecclеſ. in cauſis matrimonialibus &c.* exhibet LONDORP. *T. V. L. II. cap. 114. pag. 1046. ſſ.* qui etiam *T. VI. cap. 30. ſeq.* tradit media, quibus hæc controverſia poſſet tolli, quæ tandem poſt longas diſceptationes in favorem Auguſt. Conf. addictorum, ſecundum obſervantiam Terincluti Judicii Cameralis, (quod variis præjudiciis jam antea hanc ſententiam firmaverat teſte. GYLMANN. *Sympbor. T. I. P. I. tit. 3. in vot. ad ſupplic. 8. fol. 187.* BRUNING. *d. Variis Univerſ. ſpecieb. concl. 20. lit. B.* SCHWANEM. *Obſ. Camer. 146.* FRIDER. MINDAN. *L. I. c. 29.*) deciſa eſt in *Inſtr. Pac. alleg. art. V.* §. 48. Ex illius autem verbis: *& intra terminos territorii cujusque Jus Diœceſanum & Jurisdictio Eccleſiaſtica ſe contineat,* ſatis clare apparet, ſuſpenſionem Jurisdictionis Eccl. Catholicorum non modo negative, ſed translative quoque cum pleno effectu factam fuiſſe, ita,ut Statibus Aug. Conf. exercitium Jurisdictionis Eccleſiaſticæ in ſuis territoriis ſit tributum atque confirmatum. Id quod innuunt quoque verba *Receſſ. Imper. 1555.* §. 20. quia ibi pariter conceditur facultas ordinandi & exercendi religionem, conſtituendi miniſtros Eccleſiæ & miniſteria &c. quod non eſt privationis aut negationis, ſed actus & effectûs, quem roboravit obſervantia, quæ conſtitutionem Pragmaticam præceſſit, & ſubſecuta eſt, atque ſine interruptione aut contradictione licite ac libere cucurrit, multisque præjudiciis Cameralibus eſt confirmata, ubi proinde locum invenit vulgatum illud: *In omni diſpoſitione Legis aut hominis omnium optima eſt interpretatio, quæ deſumitur ab obſervantia ſubſecuta. L. 31. d LL. c. cum dilectus X. d. Conſuet.* In quibus tamen caſibus Jurisdictio Eccleſiaſtica Catholicis ſalva eſſe debeat, indicat ipſum *Inſtr. Pac. d.* §. 48. ſcil. ad exigendos

redi-

reditus, cenſus, decimas, penſiones in A. C. Statuum ditionibus, ubi Catholici *Anno 1624.* notorie in poſſeſſione, vel quaſi exercitii jurisdictionis Eccleſiaſticæ fuerunt, ibi eadem ipſis in futurum ſalva manere debet ad reditus illos exigendos & conſequendos. Confirmat igitur hæc Exceptio regulam in caſibus non exceptis, & cognoſcunt Status Aug. Conf. addicti vi Inſtr. Pac. in ſuis territoriis per ſua Conſiſtoria in cauſis Spiritualibus, Eccleſiaſticis & mixtis, quæ conjunctim nomine Cauſarum Conſiſtorialium veniunt, quomodo vero ab invicem illæ differant, & quæ ſint hæ, illæ vel iſtæ, explicat ERNEST. GOTHOFR. NORINB. *in diſſ. d. Jure Conſiſtor. in Eccl. Aug. Confeſſ. uſitat. th. 66. ſſ.* ap. AHASV. FRITSCH. *Vol. I. var. Exerc. Jur. Publ. Exerc. 8.* WEBER. *d. Jure Conſiſtor. cap. 27.*

XLV.

Ex quibus omninò falſum eſſe apparet, quod Rom. Catholici nonnulli affirmant, ſcil. Epiſcopos Catholicos poſſe exercere Jurisdictionem Eccleſ. in ſubditos Evangelicos Catholici Principis, licet *Anno 1618. & 1624.* illam non exercuerint, cum ſæpe dictus *§. 48. Inſtr. Pac.* contrarium ſatis clare innuat illis verbis: *Catholicorum* (ſcil. Statuum Imp.) *Auguſt. Conf. addicti Status Provinciales & ſubditi,* NB. *qui anno 1624. Eccleſiaſticam Jdictionem* (Catholicorum nempe) *agnoverunt*, (qui ergò d. anno eam non vel definite vel indefinite agnoverunt, plane liberi ab illa ſunt, nec ulla ratione ei ſubeſſe jubentur,) *in iis caſibus* (verba hæc reſtrictive ſunt poſita) *modo dictæ Jdictioni ſubſint, qui Aug. Confeſſionem nullatenus concernunt*, (ſecus ergo ſi ad religionem pertineant quoquo modo) *modo ipſis occaſione Proceſſus nihil injungatur Auguſt. Conf. vel conſcientiæ repugnans*, & ſic non aliter tunc quoque eam agnoſcere tenentur, quam ſub hac conditione nihil ipſis injungendi, quod illorum confeſſioni vel conſcientiæ repugnet. Cui textui ſuccenturiatur *art. XIII. §. 8.* ubi agitur de Epiſcopatu Oſnabrugenſi, in quo permiſſa eſt alternativa ſucceſſio Catholicos inter & Aug. Conf. Epiſcopos ex familia Ducum Brunſvic. & Luneburg. quoad illa duraverit, poſtulandos, & diſponitur quod quotiescunq; alternativa ſucceſſio in talem Aug. Conf. addictum Epiſcopum devenerit, durante admi-

adminiſtratione ejus diſpoſitio eorum; quæ ſunt Juris Epiſcopalis Dn. Archi-Epiſcopo Colon. velut Metropolitano reſervata, adverſus A. C. vero addictos plane ſublata eſſe debeat. Cætera ſuperioritatis & regiminis jura in Civilibus & Criminalibus A. C. Epiſcopo juxta Capitulationis Leges illibata permaneant. Quoties vero Catholicus Epiſcopus in Epiſcopatu rerum potiatur, ipſe nihil omnino in A. C. Sacra ſibi juris arroget & obtineat. Porro dicunt XI. videri equidem poſſe, ex *Art. V.* §. 13. ibi. *Terminus autem A. 1624. nullum præjudicium creare debet illis, qui ex capite Amneſtiæ aut aliunde reſtituendi veniunt*, concludi, quod ſi Princeps Evangelicus *A. 1618.* Bona Eccleſiaſtica quidem poſſederit, aut religionem ſuam publice introducere potuerit, *An. 1624.* autem in iſta poſſeſſione conſtitutꝰ non fuerit, tum maxime dubium illud eſſe, an talis & ſic quoq; ambiguum etiamnũ, an Elector Palatinus, Carolus Ludovicus, Marchio Durlaco-Badenſis &c. Religionem Reformatam & Evangelicam in ſuis territoriis rurſus introducere potuerint. Sed quid de illo ſtatuendum ex dictis in th. 41. & 42. colligi poteſt, & clare decidit *Inſtr. Pac, art.* 3. §. 1. ubi dicitur, quod juxta Univerſalis & illimitatæ Amneſtiæ fundamentum univerſi & ſinguli S. R. I. Status tam quoad ditiones, quam quoad dignitates, im̃unitates, privilegia & jura reſtituti eſſe debeant plenarie in eum ſtatũ in Sacris & profanis, quo ante deſtitutionem gaviſi ſunt, aut jure gaudere potuerunt, non obſtantibus, ſed añullatis quibuſcunq; interim in contrarium factis mutationibus j. *art. V.* §. 13. Cum igitur illud per Sanctionem Imperii Pragmaticam clare ſit deciſum, non opus eſt, ideo Imperatoris & imperii reſolutionem requirere, ſed hoc Beckiſchii Conſilium tantum modo ad difficultates excitandas tendit. Illud quo volunt XII. quod, quamvis in publicatis & ſemper obſervatis Conſtitutionibus Eccleſiaſticis proſpectum fuerit, ut adminiſtrator redituũ Eccleſiaſticorum Evangelicæ religioni addictus ſit, nihilominus jam Catholici Oeconomi conſtitui poſſint, cum religio cum adminiſtratione Eccleſiæ nihil negotii habeat; ea ex ratione ſtare non poteſt, præ-

M ſuppo-

ſuppoſito, reditus Eccleſiaſticos, quos accipere & adminiſtrare debet, ad Evangelicos, qui *Anno 1624.* publicum Religionis Exercitium habuerunt, pertinere, quia illi contra publicatas & hactenus obſervatas Conſtitutiones Eccleſiaſticas, quibus proviſum, quod bonorum Eccleſiaſticorum ad ipſos ſpectantium Oeconomus Auguſt. Conf. addictus eſſe debeat, & inprimis contra *Inſtr. Pac. art. V. §. 31.* ibi. *retineant id etiam inpoſterum una cum annexis, quatenus illa d. Anno 1624. exercuerunt, aut exercita fuiſſe probare poterunt:* in annexo publici Exercitii Auguſt. Conf., quo *Anno 1624.* gaviſi, turbantur. Nam quamvis Religio directo cum adminiſtratione Oeconomiæ Eccleſiaſticæ nihil negotii habeat, attamen negari haud poterit, curam & adminiſtrationem bonorum Eccleſiaſticorum, & conſequenter etiam ordinationem diſpenſatorum, Oeconomorum, & Proviſorum idoneorum ad illa bene adminiſtranda, rationemque ab iis repetitio publici religionis exercitii *d. Anno 1624.* in quo vigore Pacis Weſtphalicæ eodem prorſus modo, quo illud habuerunt, manutenendi, annexum eſſe, in quo Evangelici non minus, ac in habito religionis ſuæ exercitio, nulla ratione turbandi, ſed omni ratione per mandata ſine clauſula defendendi ſunt.

XLVI.

Contendunt denique, quod, quamvis Civitas aliqua privilegium habeat, membra ſenatus vel ipſa conſtituere vel Principi præſentare, & ipſa nec *Anno 1618.* nec poſt reſtitutionem ſuam unquam Catholicum Senatus membrum elegerit, omnes tamen civitates poſt mandatum generale obligatæ ſint, una cum Evangelico Catholicum quoque aliquod membrum Principi præſentare, nulla alia ex ratione, quam quod religionem haud concernat. Ex hac tamen annexa ratione illud neutiquam inferri poterit, quod in hoc puncto aſſeritur, cum reſtitutio ex Capite Amneſtiæ, cujus terminus à quo eſt *annus 1618.* univerſos ſubditos Cives & incolas tam ratione dignitatum, immunitatum, jurium & privilegiorum, quam bonorum, non minus in profanis, quam in Sacris plenarie in eum Statum, quo ante deſtitutionem gaviſi ſunt,

ſunt, aut jure gaudere potuerunt, facta eſt per *Inſtr. Pac. art. III. §. 1.* Merito igitur in Statu iſto tam in Sacris, quam in Profanis conſervantur, & ex *alleg. art. III. §. 1. ſ. art. V. §. 3. ſſ. & 29.* recte concluditur, quod Civitas aut communitas, in qua ſoli Evangelici, aut ſoli Catholici, ad dignitates admittuntur, invita cogi non queat, aut debeat, ad recipiendum alium diverſæ religioni addictum. Econtra ubi ab antiquo & immemoriali tempore atque adhuc *A. 1618.* vel *1624.* Magiſtratus æquali numero ex utriq; religioni addictis conſtitutus, poſtea autem in bello tricennali alterutra pars deſtituta & excluſa fuerit, pars excluſa merito reſtitutionem amiſſarum dignitatum, in quarum poſſeſſione, vel quaſi, dicto anno fuit, prætendit. Id quod in *Ordinaria Imperii Deputatione Anno 1656. Francofurti habita* Electorum & Statuum legati Conſiliarii agnoverunt ap. Londorp. *T. VII. L. VII. pag. 1097. ſſ.* Quod deinde *ultimo* Inſtrumentum Pacis Weſtpahlicæ multis in locis obſcurum ſit, negari haud poteſt, & agnovit id ipſum Sereniſſimus Elector Palatinus Carolus Ludovicus, perſpicaciſſimi quondam ingenii princeps, animadverterunt & alii prudentes jam pridem obſcurum & intellectu difficillimum eſſe Inſtrumentum Pacis, tum propter Stylum ipſum, tum quia deciſionem continet variarum controverſiarum ſuperioribus ſeculis exortarum & agitatarum. Niſi itaque ſtatus cujuslibet controverſiæ una cum rationibus utriusque partis ſit cognitus, difficulter cognoſci poſſunt, quæ de ea in Inſtrum. Pac. habentur. Sed exinde non ſequitur concluſum Bockis-hii *in ſuis obſerv. pag. 454.* quod illud non ſit attendendum. Nam in paſſu obſcuro omnia media ſunt adhibenda ad obſcuritatem illam tollendam, in quo haud exiguam operam præſtiterunt tum Actorum Publicorum collectores, tum Commentatores ad dictum Inſtrumentum. Si autem per interpretationem doctrinalem (quæ, ubi de voluntate Paciſcentium certi ſumus, & ex contextu ipſius Pacificationis, adhibitis illis ſubſidiis lucem affundentibus, dubium dilui valet, non minus in hac lege Imperii publica & Sanctione Pragmatica, quam in Jure privato locum invenit per. *Inſtrum. Pac. art. XVII. §. 2.* ibi. *eaque tam Cæſareis Procerumque Conſiliariis & Officialibus, quam Tribunalium omnium Judicibus tanquam regula, quam perpetuo ſequantur, præſcripta.* non ob-

M 2 ſtan-

ſtantibus iis, quæ habet MEVIUS. *Part. 1. dec. 67. num. 1. 2.* quæ videntur hoc involvere, quaſi doctrinalem interpretationem Jus Publicum & per conſequens quoque Inſtrumentum Pacis Weſtphal. non admitteret. Sed paulo generalius loquens MEVIUS quomodo intelligendus ſit, tradit RHET. *Inſt. Jur. Publ. L. I. tit. 1. §. 81. ſſ.*) verus ſenſus, mens ac voluntas Tranſigentium erui nequeat, Authenticainterpretatio, Imperatori ac ſtatibus Imperii competens, erit requirenda, ſecundum *Inſtr. Pac. art. V. §. utriusque religionis &c. 50.* de cujus genuino ſenſu RHET. *d. l.* & DECKHERR. *de Pac. Civ. Rel. data cap. 43.* Explorata autem vera illius mente, illud ipſum in omnibus, tanquam norma ac regula præſcripta, attendendum eſt, cum ſit in perpetuum valitura omnes Imperii Cives, Eccleſiaſticos æquè ac Politicos, ſive ſtatus ſint Imperii, ſive non, imo Imperatorem ipſum, obligans Lex Imperii fundamentalis & Pragmatica ſanctio *Receſſ. Imp. 1654.* de verbo ad verbum inſerta, contra quam nulla jura Canonica vel Civilia, Communia vel ſpecialia Comitiorum Decreta, Privilegia, Indulta, Edicta, Commiſſiones, Inhibitiones, Mandata, Reſcripta, Decreta, &c. nec ullæ exceptiones, quocunque nomine aut prætextu excogitari poterunt, ſunt admittendæ. *Inſtr. Pac. art. XVII. §. 2. 3.* Stet, vigeatque ergò in omne ævum una cum Pace noſtra Religioſa eam inſigniter declarans & firmans Pax Weſtphalica, ſit ac maneat utraque in perpetuum S. R. I. Palladium & Arx inexpugnabilis, perennet ad ultimam hominum memoriam Sacroſancta utriusque autoritas, à qua dependet totius Imperii ſalus & tranquillitas, quæ ſtet inconcuſſa usque dum ſit Seculorum

FINIS.

ERRATA.

Pag. 11. lin. 21. pro *Cira* leg. *Circa*. Pag. 28. lin. 12. pro. *1705.* leg. *1706.* Pag. 51. lin. 29. pro *cauſu* leg. *caſu* Pag. 56. lin. 26. pro *id legitimum* leg. *illegitimum* Pag. 79. lin. 5. pro *Schfrtz. Mam.* leg. *Schütz. Man.* Ibid. pro *quocunque* leg. *quacunque* lin. 27. pro *aſtimendo* leg. *aſtimando.* pag. 18. lin. 2. poſt verba *religionis cultu* ponantur hæc: *& religionis alterutrius amplectendi libertate.* pag. 72. lin. 13. legatur *ſtabilita.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Digitized by Google